

UNGES LIVSSTIL OG DAGLIGDAG 2000 - 2004

- tendenser og udvikling i brug af tobak, alkohol, stoffer og i fysisk aktivitet

Gert Allan Nielsen, Jeanette Pinnerup Jensen, Lene Winther Ringgaard, Stine Birk Nissen, Trine Pagh Møller m.fl.

Unge livsstil og dagligdag 2000-2004

- tendenser og udvikling i brug af tobak, alkohol, stoffer og i fysisk aktivitet

Forfattere:

Kræftens Bekæmpelse

Sundhedsstyrelsen

Gert Allan Nielsen
Lene Winther Ringgaard
Jeanette Pinnerup Jensen
Trine Pagh Møller
Stine Birk Nissen

Anne-Marie Sindballe
Jørgen Falk
Kit Broholm

Copyright ©

Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen
November 2006

Uddrag, herunder figurer, tabeller og kortere citater, er tilladt med kildeangivelse:
Nielsen GA et al. Unge livsstil og dagligdag 2000-2004 - tendenser og udvikling i brug af
tobak, alkohol, stoffer og i fysisk aktivitet.
Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen 2006.

ISBN: 87-7064-000-9

Rapporten er udgivet af:
Kræftens Bekæmpelse
Strandboulevarden 49
2100 København Ø
att.: Gert Nielsen
gnielsen@cancer.dk tlf 35 25 75 16

Rapporten findes udelukkende i elektronisk form.

Forord

Hermed offentliggøres den afsluttende rapport på det femårige MULD-projekt, der har haft til hensigt at udvikle og afprøve et survey, der kan anvendes til at følge udviklingen i unges livsstil og sundhedsvaner.

Rapporten er baseret på fem tværsnitsundersøgelser, hvor Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen har sendt et omfangsrigt spørgeskema om livsstil og dagligdag til et nationalt repræsentativt udtræk på 3000 unge. Der er tale om et årligt udtræk fra CPR-registeret i årene 2000-2004. Svarprocenten har desværre generelt været faldende over perioden fra 70 % i 2000 til 60 % i 2004. Der har desuden generelt været en tendens til, at pigerne var mere motiverede til at svare end drengene. Bl.a. derfor indførte vi i 2004 mulighed for at svare på det samme spørgeskema over nettet.

Undersøgelserne har været gennemført af en projektgruppe under ledelse af projektchef Gert Allan Nielsen, ph.d., fra Kræftens Bekæmpelse og specialkonsulent Anne-Marie Sindballe som ansvarlig fra Sundhedsstyrelsen. En lang række medarbejdere fra Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen har gennem de mange år været involveret i MULD-samarbejdet. Særligt projektleder Lene Winther Ringgaard, Stine Birk Nissen, Susanne Aaen og systemprogrammør Niels Christensen fra Kræftens Bekæmpelse har haft ansvar for det store arbejde med at udvikle spørgeskema, indsamle og oparbejde data. Fra Sundhedsstyrelsen har Stine Flod Olsen i perioden fra 2000-2004 været projektansvarlig, hvorefter Anne-Marie Sindballe overtog ansvaret. Jørgen Falk, Kit Broholm, Kari Grasaasen og Poul Dengsøe Jensen har alle været medlemmer af MULD-styregruppen.

Rapporten er udarbejdet af Lene W. Ringgaard, Trine Pagh Møller, Jeanette Pinnerup Jensen, Stine Birk Nissen og Gert Allan Nielsen - alle fra Kræftens Bekæmpelse. Afsnittene om alkohol, rygning og stoffer er kommenteret og gennemskrevet af Kit Broholm, Jørgen Falk og Anne-Marie Sindballe fra Sundhedsstyrelsen.

Tak til alle jer og især tak til de nu mere end 20.000 unge, der har brugt sammenlagt 15.000 timer, hvilket svarer til to hele år - nat og dag - på at udfylde de mange spørgsmål. Uden jeres velvilje til at finde tid i en på alle måder travl hverdag, hvor et noget traditionelt spørgeskema om sundhed og livsstil kan synes af mindre betydning, var det slet ikke gået.

Gert Allan Nielsen, projektchef.

Sundhedsstyrelsen og Kræftens Bekæmpelse
København, november 2006.

Indholdsfortegnelse

1	UNGES LIVSSTIL OG DAGLIGDAG 2000-2004 - RESUMÉ	5
2	MATERIALE OG METODE.....	7
2.1	DATAINDSAMLING.....	7
2.2	KAPITLERNES OPBYGNING.....	8
3	FYSISK AKTIVITET	10
3.1	SELVVURDERET FYSISK AKTIVITETSNIVEAU OG FYSISK FORM.....	12
3.2	FYSISK AKTIVITET VED TRANSPORT.....	20
3.3	FYSISK AKTIVITET VED FRITIDS AKTIVITETER	30
3.4	AFSLUTNING.....	37
4	RYGNING.....	39
4.1	RYGEVANER	41
4.2	RYGEDEBUTALDER.....	51
4.3	ØNSKE OM RYGEOPHØR.....	55
4.4	HOLDNING TIL RYGERESTRIKTIONER	59
5	ALKOHOL	63
5.1	ALKOHOLFORBRUG DEN SENESTE UGE OG SENESTE 30 DAGE	65
5.2	DEBUTALDER.....	74
5.3	PROBLEMER SOM FØLGE AF ALKOHOLINDTAG	78
5.4	BILAGSTABELLER TIL KAPITLET OM ALKOHOL	81
6	BRUG AF STOFFER.....	83
6.1	BRUG AF HASH.....	85
6.2	BRUG AF ANDRE STOFFER END HASH	86
6.3	STOFBRUG OG SOCIALE FORHOLD	91
6.4	DEBUTALDER FOR BRUG AF HASH OG ANDRE STOFFER END HASH	96
6.5	BILAGSTABELLER TIL KAPITLET OM STOFFER	100
7	OPSAMLING: LIVSSTIL, UDDANNELSE OG SOCIALE FORHOLD	102
7.1	UDDANNELSESSITUATION OG LIVSSTIL.....	102
7.2	KØN OG LIVSSTIL	104
7.3	FAMILIEMÆSSIGE FORHOLD OG LIVSSTIL.....	104
8	LITTERATUR.....	106
BILAG A. ANVENDTE VARIABLE.....		107
	SPØRGSMÅL OM FYSISK AKTIVITET	107
	SPØRGSMÅL OM RYGNING	108
	SPØRGSMÅL OM ALKOHOL	109
	SPØRGSMÅL OM STOFFER.....	109
	STRATIFICERINGSVARIABLE.....	110

1 Unges livsstil og dagligdag 2000-2004 - resumé

Formålet med MULD forløbsrapporten er at se på udviklinger i 16-20-åriges sundhedsadfærd over perioden år 2000 til 2004. Der ses på udviklingen i de unges adfærd i forhold til fysisk aktivitet, rygning, alkoholforbrug og brug af stoffer.

Fysisk aktivitet

Udviklingstendenserne i det fysiske aktivitetsniveau over perioden går i forskellige retninger. Der er således udviklingstendenser, der peger på, at de unge er blevet mindre aktive i forbindelse med transport (f.eks. cykling eller gang til skole), mens der har været en stigning over perioden i andelen af drenge, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter.

I forhold til BMI er det især de normalvægtige i forhold til under- og overvægtige, som er fysisk aktive. Samtidig ses inden for gruppen af normalvægtige drenge en tendens til polarisering i forhold til deres aktivitetsniveau ved fritidsaktiviteter. Der er således sket en stigning i andelen af normalvægtige drenge, der er fysisk aktiv ved fritidsaktiviteter 6 timer eller mere om ugen, men også i andelen der kun er aktiv 2 timer eller mindre.

Uddannelsesmæssigt er det generelle billede for perioden, at en større andel blandt de unge, der går på gymnasiale uddannelser, er fysisk aktiv i forhold til unge på en erhvervsuddannelse. Derudover tyder det på, at længden af forældrenes uddannelse kan have en betydning sådan, at jo længere uddannelse forældrene har, jo større andel af de unge er fysisk aktiv.

Rygning

Der er i perioden 2000-2004 sket et fald i andelen af unge, der er rygere, og det er især blandt piger på en gymnasial uddannelse, dette fald ses.

Flere andre fund underbygger denne positive udvikling i de unges rygevaner. Således er andelen af drenge, der begynder at ryge, inden de er fyldt 14 år, faldet i perioden, og blandt de unge, der er begyndt at ryge, er der sket en stigning i andelen, der ønsker at stoppe igen. Disse tendenser afspejles også i en stigning i andelen af unge, der ønsker rygeforbud på offentlige steder.

Samlet set har der over perioden været færre drenge end piger, der er rygere. Desuden er der flere rygere og flere med tidlig rygedebut blandt unge, der går på erhvervsuddannelser, end blandt dem der går på en gymnasial uddannelse.

Der ses en form for social ulighed i de unges rygevaner. Således falder andelen af rygere, jo længere forældrenes uddannelse er, og det samme er gældende for andelen af unge med tidlig rygedebut. Der er desuden en større andel rygere samt unge med tidlig rygedebut blandt de unge, hvor forældrene er skilt.

Alkohol

Udviklingstendenserne over den 4-årige periode tyder på, at der er sket et fald i de unges alkoholforbrug. Der har været en udvikling mod, at en større andel af de unge har haft et lavt alkoholforbrug (0-6 genstande i løbet af en uge) og en mindre andel et stort alkoholforbrug (over Sundhedsstyrelsens genstandsgrænser for voksne i løbet af en uge). Tendenserne ses tydeligst blandt drengene.

I forhold til alder er det inden for de yngste aldersgrupper, at den faldende udvikling i alkoholforbruget er sket, og denne tendens, at der drikkes mindre i de yngste aldersgrupper, ses også i forhold til de unges debutalder for indtag af alkohol. Her er der sket et fald i andelen af unge, der har tidlig alkoholdebut (dvs. før 14 år), og en stigning i andelen blandt pigerne, der er 16 år eller ældre, første gang de drikker alkohol. Endelig ses tendensen til et fald i alkoholforbruget især blandt gymnasieungdommen.

Det er desuden fundet at være kendetegnende for de 16-20-årige unge, at det er drengene, der drikker mest, og at indtaget af alkohol stiger med alderen.

Stoffer

De unges *aktuelle forbrug* af hash har generelt set ligget omkring det samme niveau i årene 2000-2004. For de yngste aldersgrupper (de 16-årige drenge og de 17-årige piger) kan der dog konstateres et fald. Andelen af unge, der nogensinde har prøvet hash (*livstidsforbruget*) er derimod steget gennem undersøgelsesperioden, og stigningen ses især hos de 20-årige unge, og de piger der enten ikke er under uddannelse, eller som går på en erhvervsuddannelse.

For andre stoffer end hash er der sket et fald i forbruget blandt drenge, og dette fald ses især blandt de 16-årige drenge. Der har ikke været nogen udvikling i andelen af unge, der i en tidlig alder (før 15 års alderen) har prøvet hash eller andre stoffer.

Generelt ses over perioden, at udbredelsen af hash og andre stoffer samt tidlig debutalder for hash er større blandt drenge end blandt piger, mens der er en større andel piger end drenge, der prøver stoffer i en tidlig alder. Forbruget af andre stoffer end hash samt alder for debut varierer desuden i forhold til uddannelsessituation, hvor der ses en mindre udbredelse af andre stoffer end hash, samt en mindre andel med tidlig debut, blandt de unge, der går på en gymnasial uddannelse, i forhold til unge der enten går på en erhvervsuddannelse eller ikke er under uddannelse.

2 Materiale og metode

Rapporten er baseret på data indhentet blandt 9714 unge mellem 16 og 20 år i årene 2000 til 2004 i forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen MULD¹ [Nielsen et al., 2002]. De unge har besvaret et spørgeskema, som indeholder spørgsmål om fysisk aktivitet, brug af tobak, alkohol og stoffer samt helbred, trivsel og demografi². De anvendte spørgsmål i spørgeskemaet er så vidt muligt validerede. Der, hvor vi har ønsket at sammenligne med andre undersøgelser, er der blevet anvendt spørgsmål fra tidligere studier.

MULD-undersøgelserne består af en landsdækkende del samt en del, hvor der er lavet særlige udtræk til deltagende amter. I denne rapport benyttes udelukkende resultater fra den landsdækkende del af undersøgelserne.

2.1 DATAINDSAMLING

Der blev i årene 2000, 2001, 2002, 2003 og 2004 udtrukket 3000 unge mellem 16 og 20 år. Udvælgelsen er sket gennem CPR-registeret ud fra den dag i måneden, de unge er født på. Gennem denne tilfældige udvælgelse opnås, at de unge statistisk set er repræsentative for unge danskere i aldersgruppen [Nielsen et al., 2002]. I alt blev der udsendt 14.787 spørgeskemaer over den 4-årige periode. Heraf blev 9.714 (65,7 %) udfyldte spørgeskemaer returneret. Svarprocenten har været svagt faldende over de fem undersøgelser fra ca. 69 % i år 2000 til ca. 61 % i år 2004.

For at undersøge, hvorvidt der er forskel mellem dem, der har valgt at deltage i undersøgelsen, og dem der har fravalgt dette, blev der i forbindelse med den første MULD-undersøgelse i år 2000 gennemført telefoninterviews med et udvalg af de unge, der ikke havde besvaret spørgeskemaet. Det viste sig som forventet, at der var forskelle i sundhedsadfærd og trivsel mellem frafaldsgruppen og dem, som besvarede spørgeskemaet. Der var således flere rygere blandt frafaldsgruppen, mens der var andre sundhedsvaner, f.eks. stofbrug, hvor man ikke fandt et konsistent mønster i retning af usunde vaner blandt frafaldsgruppen. Det må dog forventes, at den skævhed i resultaterne, der er på grund af frafald, går i retning af, at de fundne forekomster af usund adfærd er konservative estimater i forhold til den reelle forekomst [Nielsen et al., 2002].

Idet MULD-data er opgørelser af forekomster på et givet tidspunkt (prævalenser), er de velegnede til at se på forekomsten af sundhedsvanerne i forskellige grupper af unge - idet det er et tværsnit af de unge, der ses på, kan man ikke udtale sig om årsags-sammenhænge i sundhedsvanerne. Sådanne analyser ville kræve, at den samme gruppe af unge blev fulgt over tid. Ved tværsnitsundersøgelser kan man se på, hvad der er kendetegnende for bestemte grupper på undersøgelsestidspunktet - her grupper af unge, der er delt op i forhold til deres sundhedsadfærd.

¹ MULD er en forkortelse af "Monitorering af Unges Livsstil og Dagligdag".

² De anvendte spørgeskemaer kan ses på <http://www.cancer.dk/muld/index.asp>

2.1.1 Kønsforskelle

Svarprocenten har alle årene været højere blandt pigerne end blandt drengene. I alt har 57,8 % af drengene besvaret skemaet, mens svarprocenten for pigernes vedkommende er på 73,3 %. Generalisering af fundene er derfor mere usikker for drengene end for pigerne. For at undgå en eventuel systematisk forskel er alle analyser og resultater opdelt på drenge og piger.

2.1.2 Aldersfordeling

Tabel 2.1 viser, at deltagerne i MULD-undersøgelsen fordeler sig med nogenlunde lige stor andel - ca. 20 % - i hver af de fem aldersgrupper, hvilket svarer til aldersfordelingen i befolkningen.

Tabel 2.1. Aldersfordelingen (gennemsnitligt for årene 2000 til 2004) i Danmark sammenlignet med aldersfordelingen blandt deltagerne i denne rapport.

	Drenge						Piger					
	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	I alt	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	I alt
Hele landet												
Gens. antal	29.177	28.961	28.598	28.890	29.708	145.334	27.822	27.712	27.532	27.795	28.662	139.523
Procent	20,1	19,9	19,7	19,9	20,4	100	19,9	19,9	19,7	19,9	20,5	100
MULD												
Gens. antal	851	883	861	813	788	4196	1117	1135	1113	1068	1085	5518
Procent	20,3	21,0	20,5	19,4	18,8	100	20,2	20,6	20,2	19,4	19,7	100

(tabel fra Aaen & Nielsen, 2006)

2.1.3 Statistiske analyser

De stratificerede analyser af data er foretaget ved logistisk regression i statistikprogrammet SAS. I alle analyser er der kontrolleret for alder.

Når det i rapporten angives, at der er fundet en udvikling eller en forskel, er disse i de statistiske analyser fundet at være signifikante med en p-værdi $\leq 0,05$. Fundene anses for at være grænsesignifikante, når p-værdien er over 0,05 og op til 0,07.

Når der er en *udviklingstendens*, er der testet for, at der er en opadgående eller nedadgående trend i estimaterne. I de statistiske analyser bliver alle kørsler foretaget ud af alle unge. Dette er dog ikke gældende for analyserne af rygeophør, som kun foretages blandt "alle rygere".

2.2 KAPITLERNES OPBYGNING

I de efterfølgende afsnit gennemgås i særskilte kapitler henholdsvis fysisk aktivitet, rygning, alkohol og brug af stoffer. Igennem rapporten bliver undersøgelsesvariablene under de enkelte kapitler stratificeret på alder, de unges nuværende uddannelsessituation, forældrenes

uddannelsesniveau, skilsmisse og BMI³. Variablen "debutalder", der undersøges i afsnittene om rygning, alkohol og brug af stoffer, opdeles dog ikke på alder, eftersom de unges nuværende alder er uden betydning for deres debutalder.

Der ses i rapporten både på udviklinger og niveauforskelle. Ved at stratificere de enkelte undersøgelsesvariable er det muligt at undersøge, om en *udvikling* er særligt gældende inden for en specifik gruppe af unge, og om der er *niveauforskel* mellem grupperne i stratificeringsvariablen - det vil sige, om der er vedvarende forskelle mellem grupperne over de forskellige år.

³ Ikke alle stratificeringer er anvendt i samtlige afsnit: Fysisk aktivitets-variable stratificeres ikke på alder og skilsmisse, men stratificeres som de eneste på BMI.

3 Fysisk aktivitet

Udviklingen i fysisk aktivitet i korte træk:

Selvurderet fysisk aktivitetsniveau og fysisk form:

- Der er ikke nogen udviklingstendens i andelen af unge, der karakteriserer sig selv som generelt stillesiddende i fritiden eller som ikke i god fysisk form.
- Omkring 15 % af drengene og 15 % af pigerne karakteriserer deres fritidsaktiviteter som generelt stillesiddende.
- En større andel af pigerne (60 %) end drengene (40 %) synes ikke de er i god form.
- Der er flere, der er stillesiddende i fritiden, blandt unge på erhvervsuddannelser, og blandt dem der ikke er under uddannelse, sammenlignet med unge der går på en gymnasial uddannelse.
- Flere blandt de unge, der går på en erhvervsuddannelse, anser sig selv for ikke at være i god fysisk form, sammenlignet med unge på en gymnasial uddannelse.
- For pigerne gælder, at jo længere forældrenes uddannelse er, jo mindre er andelen af generelt stillesiddende.
- Blandt pigerne finder vi en større andel, der ikke er i god fysisk form, blandt dem hvis forældre har kortest uddannelse.
- Blandt drengene er såvel andelen, der generelt er stillesiddende i fritiden, som andelen der ikke er i god form, mindst blandt de normalvægtige og højere blandt både under- og overvægtige.
- Blandt pigerne er andelen af stillesiddende i fritiden størst blandt de under- og overvægtige.

Fysisk aktivitet ved transport:

- Både blandt drenge og piger har der været en udvikling i retning af, at færre er fysisk aktive ved transport.
- En større andel af pigerne end af drengene er fysisk aktiv ved transport.
- Andelen, der er fysisk aktiv ved transport, er større på de gymnasiale uddannelser end på erhvervsuddannelserne og blandt dem, der ikke er under uddannelse.
- Andelen, der er fysisk aktive ved transport, stiger, jo længere uddannelse forældrene har.
- Blandt drengene er andelen der cykler eller går til skole eller arbejde størst blandt de normalvægtige og mindst blandt de overvægtige.
- Andelen, der aldrig er fysisk aktiv ved transport, er større blandt de overvægtige og undervægtige end blandt de normalvægtige.

Fysisk aktivitet ved fritidsaktiviteter:

- Andelen af drenge, der er aktive ved fritidsaktiviteter har været stigende gennem undersøgelsesperioden.
- En langt større del af drengene end pigerne er fysisk aktive i forbindelse med fritidsaktiviteter.
- Der er en større andel blandt dem, der går på en erhvervsuddannelse, eller som ikke er under uddannelse, som kun er aktive ved fritidsaktiviteter under 2 timer om ugen, i forhold til dem der går på en gymnasial uddannelse.
- Andelen blandt pigerne, der er aktiv ved fritidsaktiviteter mindre end 2 timer om ugen, falder, jo længere uddannelse forældrene har.
- Der er flere blandt de normalvægtige drenge, som er aktive ved fritidsaktiviteter mindst 6 timer om ugen, end blandt de undervægtige og de overvægtige.
- Der er tendens til polarisering idet andelen, der er fysisk aktiv ved fritidsaktiviteter mindst 6 timer om ugen, er steget samtidig med, at der også er en større andel, der er inaktive dvs. er aktive i fritiden under 2 timer om ugen – tydeligst for drenge og blandt de normalvægtige.

Sundhedsstyrelsen anbefaler, at børn er fysisk aktive en time og voksne en halv time dagligt med mindst moderat intensitet. Derudover anbefales, at intensiteten øges 1-2 gange om ugen. Begrebet "fysisk aktivitet" dækker over ethvert muskelarbejde, der øger energiomsætningen, og fysisk aktivitet er således både relateret til målrettet fysisk udfoldelse (f.eks. regelmæssig træning) som ikke målrettet fysisk udfoldelse (f.eks. husarbejde) [www.sst.dk (a)]. Anbefalingerne om niveauet af fysisk aktivitet i hverdagen er baseret på undersøgelser, der viser, at fysisk inaktivitet er medvirkende årsag til en lang række sygdomme fra type II diabetes over hjertekarsygdomme til kræft.

Anbefalingerne fra Sundhedsstyrelsen skal ses i lyset af, at fysisk aktivitet i dag i høj grad er relateret til en bevidst tilvælgelse af fysisk udfoldelse i hverdagen. Tidligere var det bevidste tilvalg af fysisk aktivitet, som vi også kalder motion, ikke på samme måde nødvendig, idet den fysiske aktivitet naturligt fulgte med arbejde, transport og daglige gøremål generelt.

I MULD-undersøgelserne er de unge blevet spurgt om varigheden af forskellige aktiviteter i dagligdagen. Ved at summere disse aktiviteter er det muligt at danne et billede af, hvor stor en andel af de unge, der lever op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger. Tallene for årene 2002-2004 ses i tabel 3.1. Der er i opgørelsen taget udgangspunkt i Sundhedsstyrelsens anbefalinger for voksne, dvs. en halv times fysisk aktivitet pr. dag. Dette er summeret over en uge, således at dem, der samlet set er fysisk aktive mere end 3,5 timer pr. uge, anses for at leve op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger.

Tabel 3.1. Andel drenge og piger, der lever op til henholdsvis ikke lever op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger for fysisk aktivitet på ugebasis (3,5 timer) ⁴

	Drenge			Piger		
	2002 %	2003 %	2004 %	2002 %	2003 %	2004 %
0-3,5 timer/uge	13,8	17,6	18,4	20,6	24,7	23,2
> 3,5 timer/uge	86,2	82,4	81,6	79,4	75,3	76,8
Antal (n)	911	754	658	1124	1006	1099

Det ses af tabel 3.1, at andelen af både drenge og piger, der lever op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger for voksne, er faldet fra år 2002 til 2004. Således var andelen af drenge, der levede op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger 86,2 % i 2002, mens den i 2004 var 81,6 %. Tilsvarende ses for pigerne, at andelen var 79,4 % i 2002, og at den faldt til 76,8 % i 2004.

Opgørelsen over, hvorvidt de unge lever op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger, giver et overordnet billede af det fysiske aktivitetsniveau blandt de unge. I dette kapitel om fysisk aktivitet fokuseres mere specifikt på fysisk aktivitet på to niveauer: 1) hvordan de unge selv oplever deres fysiske aktivitetsniveau og fysiske form, og 2) to specifikke eksempler på variationen i de unges fysiske aktivitetsniveau i dagligdagen. Det gælder transport – især cykling - til og fra arbejde eller skole og deltagelse i fysisk aktivitet i fritiden. På den måde er formålet at formidle forskellige elementer af, hvordan de unges fysiske aktivitetsniveau i dagligdagen har udviklet sig gennem undersøgelsesperioden fra 2000-2004, samt hvordan niveauet generelt ligger i forskellige undergrupper.

3.1 SELVVURDERET FYSISK AKTIVITETSNIVEAU OG FYSISK FORM

I det første afsnit ses dels på de unges vurdering af deres aktivitetsniveau i fritiden, dels på deres selvvurderede fysiske form. Der ses på generelle forskelle mellem undergrupper og på udviklingen over de 5 undersøgelser fra 2000 til 2004

Det spørgsmål, der anvendes til at beskrive, om fritiden opfattes som aktiv eller stillesiddende, er fra Statens Institut for Folkesundheds "Sundheds og Sygelighedsundersøgelser" [Kjøller et al., 1994]. Spørgsmålet stammer - i en lidt anden version - fra slutningen af 1960'erne, og det har været anvendt i mange befolkningsundersøgelser. Spørgsmålet er formuleret således: "Hvis vi ser på det sidste halve år, hvad ville du så sige passer bedst som beskrivelse af dine fysiske aktiviteter i fritiden?". Der er fire svarmuligheder, der spænder fra stillesiddende aktiviteter til hård konkurrenceidræt flere gange om ugen. Vi har valgt at se på udviklingen i, hvor mange unge der betegner deres fysiske aktiviteter som stillesiddende. Spørgsmålet er næppe velegnet til en præcis beskrivelse af, hvor fysisk aktiv den enkelte er, men det har vist sig, at selv en sådan simpel

⁴ Tallene er kun beregnet for årene 2002 til 2004, idet det kun er spørgsmålene i MULD-spørgeskemaet fra disse år, der kan sammenlignes.

livsstilsbaseret inddeling af fysisk aktivitet i fritiden er meget prædiktiv i forhold til både sygdom og overlevelse.

Den anden variabel er deltageres selvvaluerede fysiske form. Fysisk form er et mål, der både kan måles objektivt, som det der kaldes "konditionstallet", og subjektivt som den enkeltes egen vurdering af den fysiske form. I denne rapport bruger vi det selvvaluerede mål, hvor de unge har svaret på spørgsmålet: "Hvordan vil du vurdere din fysiske form?". Svaret vil således ikke afspejle den enkeltes kondition eller objektive fysiske form, men derimod det oplevede niveau i hverdagen. Ved vurdering af egen fysisk form har deltagerne fem svarmuligheder: "Virkelig god", "God", "Nogenlunde", "Dårlig" og "Meget dårlig". Det er valgt at fokusere på de unge, der har en mindre god fysisk form. Kategorierne "Nogenlunde", "Dårlig" og "Meget dårlig" er slået sammen til variabelen "nogenlunde/dårlig fysisk form", og unge, der falder i denne kategori, vil i resten af kapitlet blive benævnt "ikke i god form".

3.1.1 Aktivitetsniveau og fysisk form fordelt på køn

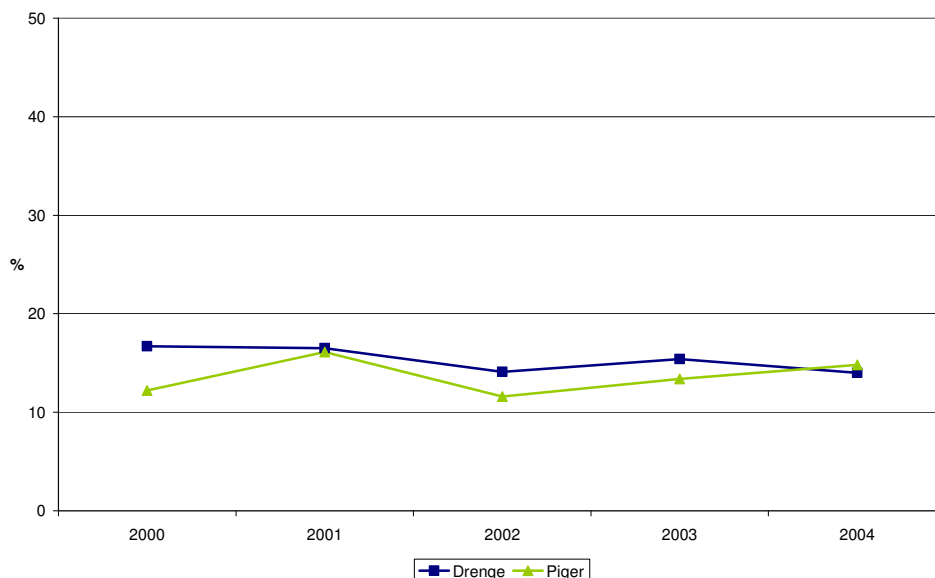
Tabel 3.2. Andel drenge og piger, der karakteriserer sig selv som "stillesiddende i fritiden" henholdsvis "ikke i god fysisk form".

	Drenge						Piger							
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Generelt stillesiddende	16,7	16,5	14,1	15,4	14,0	15,4	632	12,2	16,1	11,6	13,4	14,8	13,6	731
Ikke i god fysisk form	41,3	42,1	39,4	39,4	42,1	40,9	1688	56,3	60,0	59,7	56,9	61,5	58,9	3196

Andelen, der er stillesiddende, har været relativt stabil henover undersøgelsesperioden. Der er således ikke tydelig tendens til, at flere og flere unge karakteriserer sig selv som "stillesiddende i fritiden".

Der er omkring 15 % af de unge, der karakteriserer sig selv som generelt stillesiddende i fritiden (tabel 3.2). Det ser således ud til, at opfattelsen af aktivitetsniveauet ikke ændres fra 2000-2004, mens tallene for den samlede aktivitet i tabel 3.1 viser, at der er en svagt faldende tendens i andelen, der lever op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger henover perioden.

Figur 3.1. Andel drenge og piger, der generelt er stillesiddende.

Der er en anseelig del af de unge, der mener, at deres form kun er nogenlunde eller direkte dårlig, nemlig ca. 40 % af drengene og ca. 60 % af pigerne (tabel 3.2). Der er således en langt større andel blandt pigerne, der vurderer, at de ikke er i god fysisk form, og den betydelige kønsforskel er stabil igennem hele undersøgelsesperioden. Også inden for denne variabel ses en relativt stabil andel over undersøgelsesperioden, og således finder vi heller ikke nogen tendens i udviklingen.

3.1.2 Aktivitetsniveau og fysisk form fordelt på uddannelsessituation

Tabel 3.3. Andel drenge og piger, der karakteriserer sig selv som "stillesiddende i fritiden" henholdsvis "ikke i god fysisk form". Fordelt på uddannelse.

	Drenge							Piger						
	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år
Generelt stillesiddende														
Ikke under uddannelse	17,2	22,9	16,8	14,2	16,0	17,2	111	12,2	18,4	12,5	11,7	15,9	14,1	138
Gymnasiale uddannelser	11,4	17,5	13,6	12,4	11,2	13,3	190	11,0	12,8	9,6	11,2	11,3	11,2	264
Erhvervsuddannelser	22,8	15,5	17,7	18,4	14,4	17,9	185	16,7	23,3	19,5	19,1	15,8	19,2	135
Ikke i god fysisk form														
Ikke under uddannelse	48,8	50,0	38,1	40,6	48,4	44,5	291	60,3	64,2	68,4	56,3	62,4	62,5	621
Gymnasiale uddannelser	38,0	40,3	37,4	36,3	39,6	38,3	550	54,4	57,8	52,9	53,8	57,7	55,3	1311
Erhvervsuddannelser	44,9	44,2	42,6	37,4	43,8	42,8	448	59,9	70,7	63,1	75,7	64,7	66,8	481

Der er en større andel stillesiddende blandt dem, der går på erhvervsuddannelse, eller som for øjeblikket ikke er under uddannelse, i forhold til dem der går på en gymnasial uddannelse (tabel 3.3). Dette gælder både for drenge og piger. For drengene adskiller gruppen, der ikke er under uddannelse, sig ikke fra eleverne på en gymnasial uddannelse, hvis der justeres for alder. Det betyder, at en del af den forskel, vi ser imellem skoletyper, hvad stillesiddende livsstil i fritiden angår, kan forklares ved at erhvervsskole-elever gennemsnitligt er lidt ældre, og desuden at der generelt sker en udvikling i retning af flere stillesiddende i fritiden med alderen fra 16 til 20 år uanset uddannelsessituation.

Hvad angår unge, der ikke er i god fysisk form, er andelen også her større blandt unge på en erhvervsuddannelse, og unge som i øjeblikket ikke er under uddannelse, i forhold til dem på en gymnasial uddannelse - det samme mønster gælder for drenge og piger. Vi finder ingen markante udviklingstendenser fra 2000-2004, hvad angår variabelen selv vurderet fysisk form, hverken når vi ser på gruppen af unge som helhed, eller når vi opdeler i forskellige uddannelsesgrupper.

Man kan overveje, om den ovenfor beskrevne forskel i fysisk form mellem unge i forskellige uddannelsessituationer kunne skyldes, at størstedelen af dem, der går på en gymnasial uddannelse (dem der går på det almene gymnasium), har idræt, hvilket man ikke har på erhvervsuddannelser. Der kunne dog også være andre forklaringer, der knytter sig til den "ungdomskultur", der er fremherskende på gymnasiet i forhold til erhvervsuddannelserne.

Senere i dette kapitel vil vi se på to kilder til fysisk aktivitet i hverdagen, nemlig transport og fritidsaktivitet. Derved er det muligt at vurdere, om det alene er idrætsundervisningen i gymnasiet, der adskiller grupperne, eller om der også er forskel på, hvor fysisk aktive unge i forskellige uddannelsessituationer er i forhold til transport til skole og fritidsaktiviteter.

3.1.3 Aktivitetsniveau og fysisk form i forhold til forældrenes uddannelsesniveau

Tabel 3.4. Andel drenge og piger, der karakteriserer sig selv som "stillesiddende i fritiden" henholdsvis "ikke i god fysisk form". Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

	Drenge						Piger							
	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år
Generelt stillesiddende														
≤10 års uddannelse	10,2	23,0	19,1	21,8	17,2	18,4	76	16,8	25,9	21,7	17,8	24,6	21,2	131
11-14 års uddannelse	18,4	16,0	13,1	16,3	15,7	15,8	273	13,7	17,2	12,7	12,3	15,3	14,3	305
>14 års uddannelse	17,1	15,3	13,8	12,8	12,7	14,5	261	9,3	12,8	8,3	12,4	11,1	10,8	259
Ikke i god fysisk form														
≤10 års uddannelse	39,3	44,6	43,7	39,2	43,1	42,0	177	54,8	59,7	64,9	60,9	67,2	61,5	385
11-14 års uddannelse	43,0	44,5	39,8	38,8	37,1	41,0	714	57,2	63,7	62,5	58,0	60,1	60,4	1312
>14 års uddannelse	40,0	38,3	38,0	39,4	44,4	39,7	721	55,9	57,3	55,6	54,8	60,0	56,7	1377

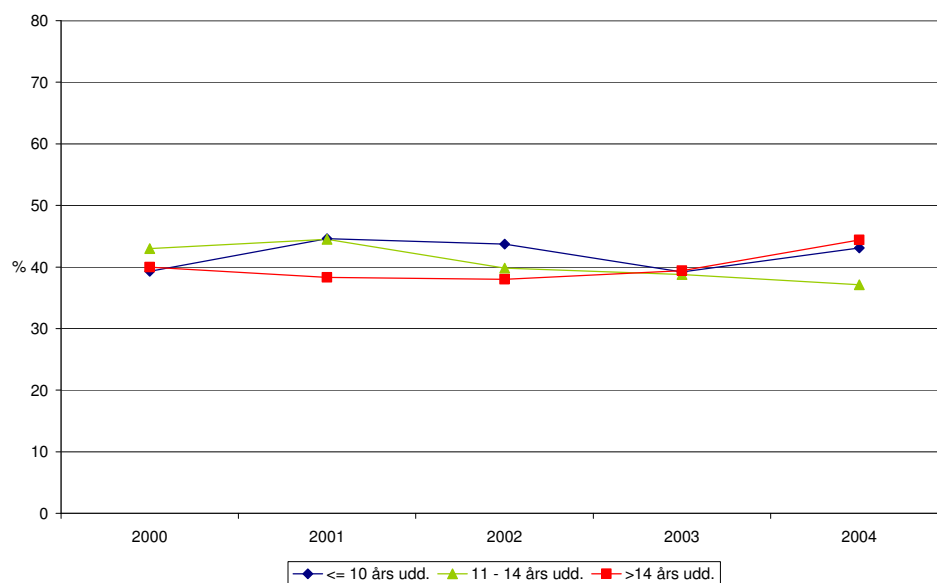
I forhold til det *selvvurderede aktivitetsniveau i fritiden* ses blandt pigerne en tydelig forskel på andelen, der er stillesiddende i fritiden, i forhold til forældrenes uddannelsesniveau. Vi finder, at jo kortere forældrenes uddannelse er, jo større er andelen, der generelt er stillesiddende i fritiden (tabel 3.4).

Hvad angår udviklingen over perioden, har der for gruppen af drenge, hvor mindst én af forældrene har gået i skole mere end 14 år, været et fald i andelen af stillesiddende henover undersøgelsesperioden fra 17 % til 13 % (tabel 3.4).

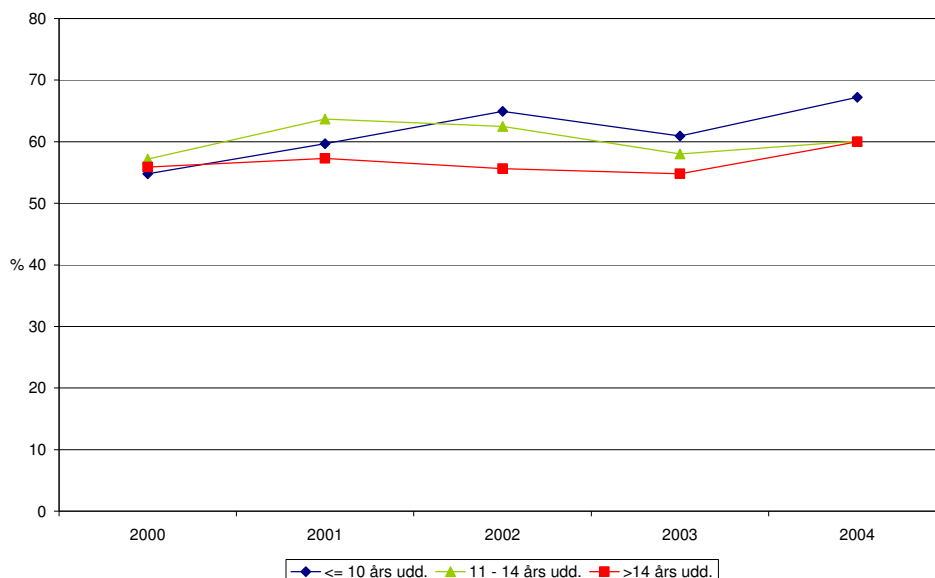
Hvad angår *selvvurderet fysisk form*, finder vi blandt drengene ingen forskel i andelen, der ikke er i god fysisk form i forhold til forældrenes uddannelse, mens der blandt pigerne er en større andel, der ikke er i god form, jo kortere uddannelse forældrene har.

For gruppen af drenge, hvis forældre har gået i skole i 11–14 år, er der sket et mindre fald i andelen, der vurderer, at de ikke er i god fysisk form - fra 43 % i 2000 til 37 % i 2004. Blandt de piger, hvor begge forældre har kort skolegang, har der været en stigende tendens fra 55 % i 2000 til 67 % i 2004. Figur 3.2 og 3.3 viser andelen af drenge og piger, der ikke er i god fysisk form, fordelt på forældrenes uddannelse.

Figur 3.2. Andel drenge, der ikke er i god fysisk form. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

Figur 3.3. Andel piger, der ikke er i god fysisk form. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

3.1.4 Aktivitetsniveau og fysisk form fordelt på BMI-grupper

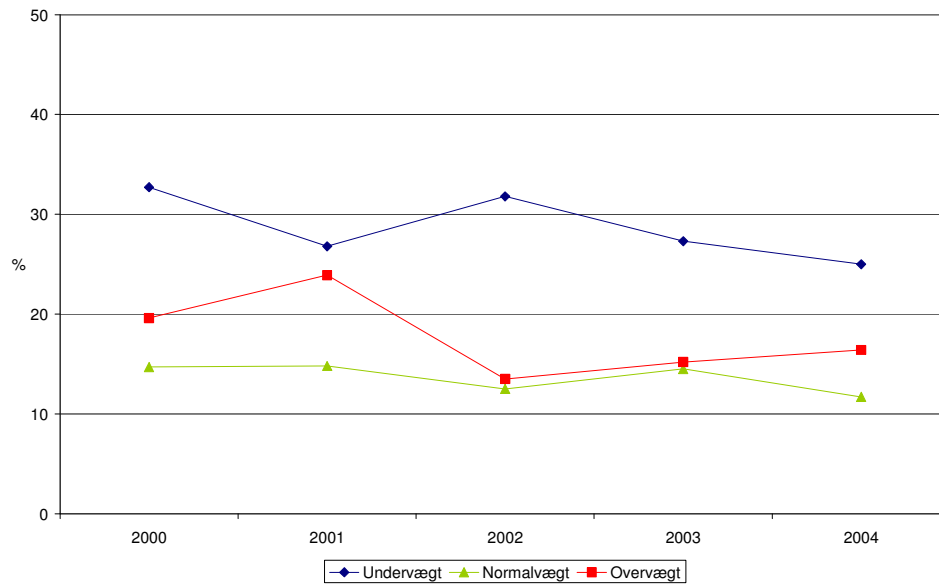
Tablet 3.5. Andel drenge og piger, der karakteriserer sig selv som "stillesiddende i fritiden" henholdsvis "ikke i god fysisk form". Fordelt på BMI-grupper.

	Drenge							Piger						
	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år
Generelt stillesiddende														
Undervægt	32,7	26,8	31,8	27,3	25,0	28,7	70	19,4	20,3	13,4	16,3	18,7	17,7	102
Normalvægt	14,7	14,8	12,5	14,5	11,7	13,7	414	10,2	14,1	10,0	12,4	13,7	12,1	460
Overvægt	19,6	23,9	13,5	15,2	16,4	17,7	119	15,2	20,1	17,3	12,7	17,4	16,7	120
Nogenlunde/dårlig fysisk form														
Undervægt	44,2	54,2	52,3	44,2	46,9	48,6	120	55,0	61,8	61,1	50,0	60,6	58,1	340
Normalvægt	35,9	37,0	33,1	36,0	36,4	35,6	1084	53,6	55,6	54,9	55,1	59,3	55,7	2148
Overvægt	65,3	63,1	60,0	52,3	61,5	60,5	414	70,1	77,2	80,8	72,9	72,9	74,9	547

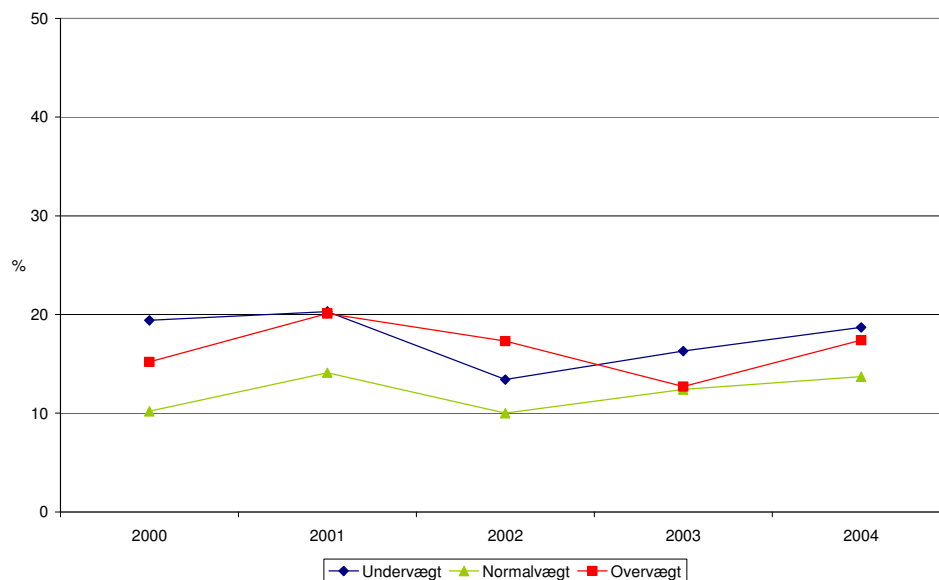
Som det fremgår af figur 3.4 og 3.5, er andelen, der betegner sig selv som stillesiddende i fritiden, forskellig i de tre BMI-grupper: undervægtige, normalvægtige og overvægtige⁵. For drengenes vedkommende finder vi en markant niveauforskel imellem alle tre grupper, således at andelen af stillesiddende er størst blandt de undervægtige, lidt mindre blandt de overvægtige og mindst blandt de normalvægtige. Det er bemærkelsesværdigt, at de undervægtige drenge er den enkeltgruppe med den største andel, der betegner sig selv som stillesiddende i fritiden. I denne gruppe er der over perioden mellem 25 og 33 %, der er stillesiddende. Blandt de normalvægtige er der kun mellem 12 og 15 %, der er stillesiddende i fritiden. For pigerne er andelen af stillesiddende mindre blandt de normalvægtige sammenlignet med såvel de overvægtige som de undervægtige,

mens disse to andre grupper ikke adskiller sig fra hinanden. Forskellene mellem andelen af stillesiddende i de tre BMI-grupper er stor gennem hele forløbet, men der er ingen signifikant udviklingstendens fra 2000-2004 i nogen af BMI-grupperne.

Figur 3.4. Andel drenge, der generelt er stillesiddende. Fordelt på BMI-grupper.

Figur 3.5. Andel piger, der generelt er stillesiddende. Fordelt på BMI-grupper.

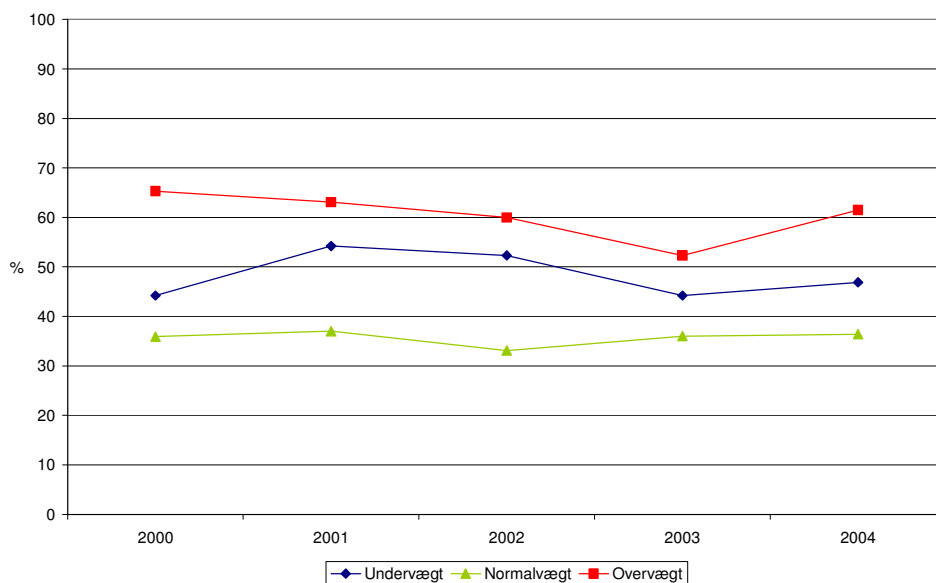
Figurene 3.6 og 3.7 viser andelen af henholdsvis drenge og piger, der ikke er i god fysisk form i de tre BMI-grupper. For drengene ses et mønster, hvor andelen med dårlig form er lavest blandt de

⁵ Undervægt er defineret som BMI under 20 kg/m², normalvægt som BMI på 20-25 kg/m² og overvægt som BMI > 25 kg/m²

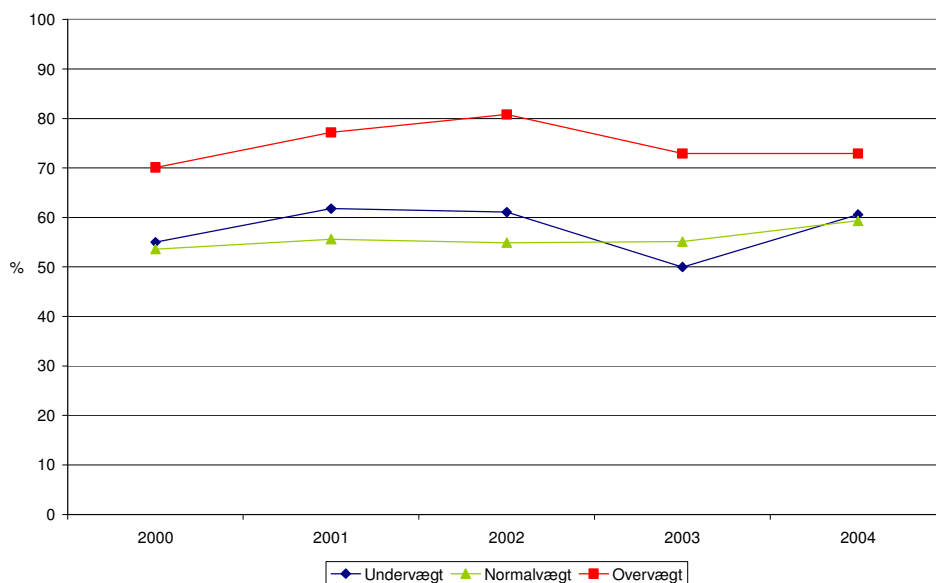
normalvægtige, næstlavest blandt de undervægtige og højest blandt de overvægtige. Blandt pigerne ses også en betydeligt større andel med dårlig fysisk form blandt de overvægtige, mens andelen med dårlig form blandt de undervægtige og de normalvægtige ikke adskiller sig fra hinanden. Det er bemærkelsesværdigt, at hele 70-80 % af de overvægtige piger betegner deres fysiske form som nogenlunde eller decideret dårlig, mens det blandt de normalvægtige ligger på 50-60 %.

Der har været en stigning i andelen af dem, der ikke er i god fysisk form i gruppen af normalvægtige piger, hvor andelen er steget fra 54 % til 59 % over perioden.

Figur 3.6. Andel drenge, der ikke er i god fysisk form. Fordelt efter BMI-grupper.

Figur 3.7. Andel piger, der ikke er i god fysisk form. Fordelt på BMI-grupper.

Mens den samlede fysiske aktivitet er vigtig for sundheden, er de specifikke former for fysisk aktivitet vigtige med henblik på at udrede relevante indsatsområder for forebyggende initiativer i forskellige undergrupper. Vi har valgt at belyse udviklingen i fysisk aktivitet ved to specifikke former for aktivitet i hverdagen: ved transport og ved fritidsaktiviteter. I det følgende afsnit 3.2 ses på fysisk aktivitet ved transport, mens fysisk aktivitet ved fritidsaktiviteter belyses i afsnit 3.3.

3.2 FYSISK AKTIVITET VED TRANSPORT

Fysisk aktivitet ved transport til og fra skole er generelt en god kilde til daglig fysisk aktivitet. Mens der vil være en gruppe blandt de unge, der bor for langt fra deres skole eller arbejde til at kunne cykle eller gå, vil det for en meget stor del af de unge være muligt at benytte en aktiv transportform i det daglige. Vi beskriver en gruppe, som cykler eller går til skole 5-7 gange pr. uge, og en gruppe der aldrig er fysisk aktiv i forbindelse med transport - det vil sige, at de udelukkende tager bussen, toget, bilen eller knallerten. Hermed belyses yderpunkterne i forhold til at bruge den daglige transport til fysisk aktivitet.

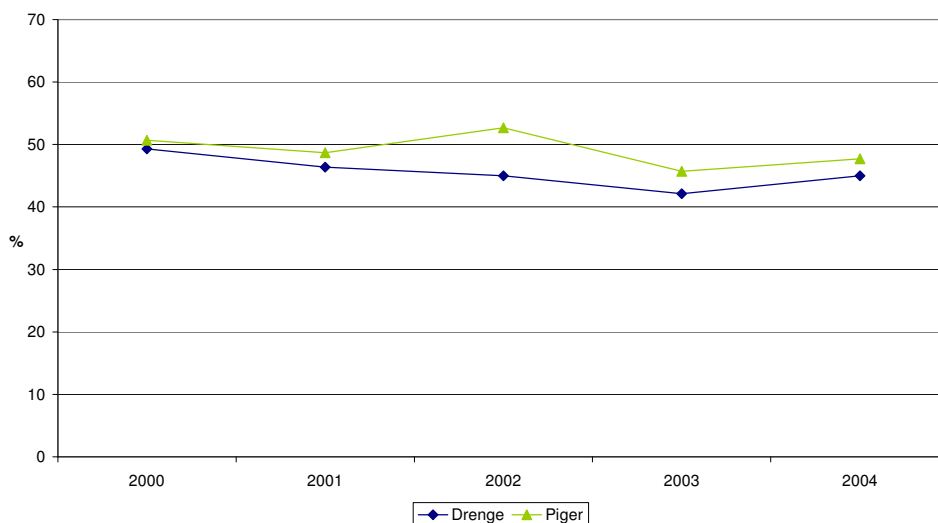
3.2.1 Fysisk aktivitet ved transport fordelt på køn

Tabel 3.6. Andel drenge og piger, der er fysisk aktive ved transport.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Aktive ved transport (5-7 dage om ugen)	49,3	46,4	45,0	42,1	45,0	45,7	1864	50,7	48,7	52,7	45,7	47,7	49,2	2633
Ikke aktive ved transport (0 dage om ugen)	33,7	37,6	37,6	40,0	39,4	37,5	1527	26,3	28,9	28,0	32,0	29,8	28,9	1548

Andelen af drenge, der er fysisk aktive ved transport 5-7 gange om ugen, har været svagt faldende fra 49 til 46 %. Det fremgår af figur 3.8, at knap halvdelen af de unge er fysisk aktive ved transport 5-7 gange om ugen, samt at andelen er en smule større blandt pigerne end blandt drengene.

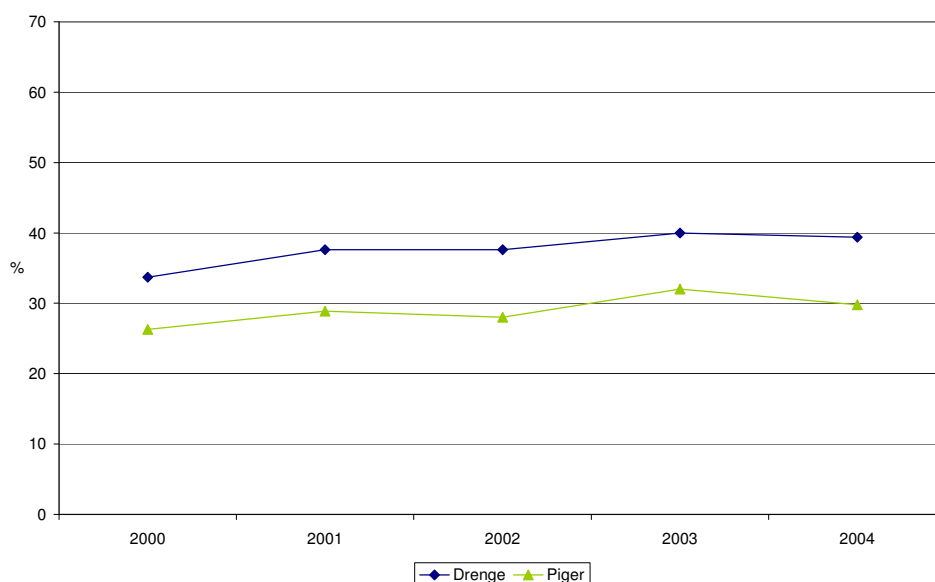
Figur 3.8. Andel drenge og piger, der er fysisk aktive ved transport 5-7 dage pr. uge.

Det fremgår endvidere (figur 3.9), at andelen, der ikke er fysisk aktiv ved transport, har været stigende over den fireårige undersøgelsesperiode - fra 34 % til 39 % blandt drengene og fra 26 % til 30 % blandt pigerne - samt at udviklingen for de to køn følger hinanden.

Andelen, der slet ikke er aktive ved transport, har desuden gennem hele undersøgelsesperioden været større blandt drengene end blandt pigerne.

Figur 3.9. Andel drenge og piger, der ikke er fysisk aktive ved transport.

Samlet set er der flere piger, der cykler eller går til skole eller arbejde, end drenge. Resultaterne viser også, at cykeltransport er i fare for at blive en sjældnere kilde til fysisk aktivitet blandt de unge. Der er således sket et fald i årene 2000 til 2004. Præcist hvad denne udvikling skyldes, kan undersøgelsen ikke sige, men der er dog noget, der tyder på, at mere velstand, hvor knallerten

bliver mere udbredt kan være en årsag. Det kan også spille ind, at det frie skolevalg kan betyde, at flere får længere til skole, hvilket gør det vanskeligere at gå eller cykle til skole. Endelig kan flere biler gøre det mindre sikkert at cykle, hvilket måske kan afholde nogle fra at tage cyklen.

Nedenfor ser vi på, om udviklingen i retning af mindre cykling og gang særligt er sket i bestemte undergrupper. Der ses på uddannelsessituation, forældrenes uddannelsesniveau og de unges vægt.

3.2.2 Fysisk aktivitet ved transport fordelt på uddannelsessituation

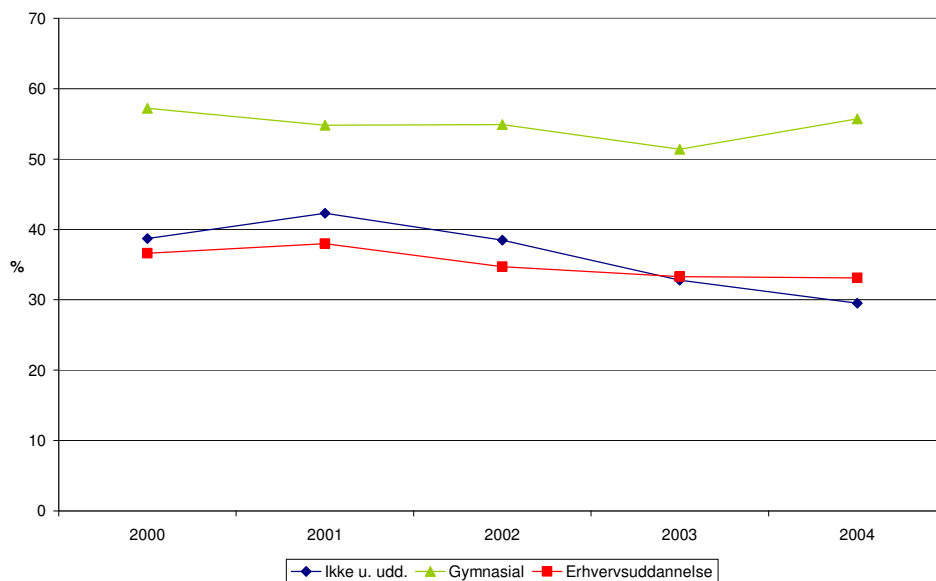
Tabel 3.7. Andel drenge og piger, der er fysisk aktive ved transport. Fordelt på uddannelsessituation.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Aktive ved transport (5-7 dage om ugen)														
Ikke under uddannelse	38,9	42,3	38,5	32,8	29,5	36,3	231	47,5	41,4	50,0	34,1	39,3	42,6	412
Gymnasiale uddannelser	57,2	54,8	54,9	51,4	55,7	55,0	786	53,3	56,5	55,5	50,1	51,7	53,5	1272
Erhvervsuddannelser	36,6	38,0	34,7	33,3	33,1	35,6	368	48,0	42,8	43,0	40,4	45,5	44,0	312
Ikke aktive ved transport (0 dage om ugen)														
Ikke under uddannelse	40,3	39,4	40,4	39,7	52,5	42,4	270	25,1	31,5	31,5	33,0	31,6	30,6	296
Gymnasiale uddannelser	23,5	27,6	27,5	30,5	28,9	27,3	390	22,6	22,9	24,5	28,2	24,7	24,5	584
Erhvervsuddannelser	50,7	49,8	52,8	56,3	53,8	52,2	540	37,2	37,1	42,2	41,2	41,7	39,5	280

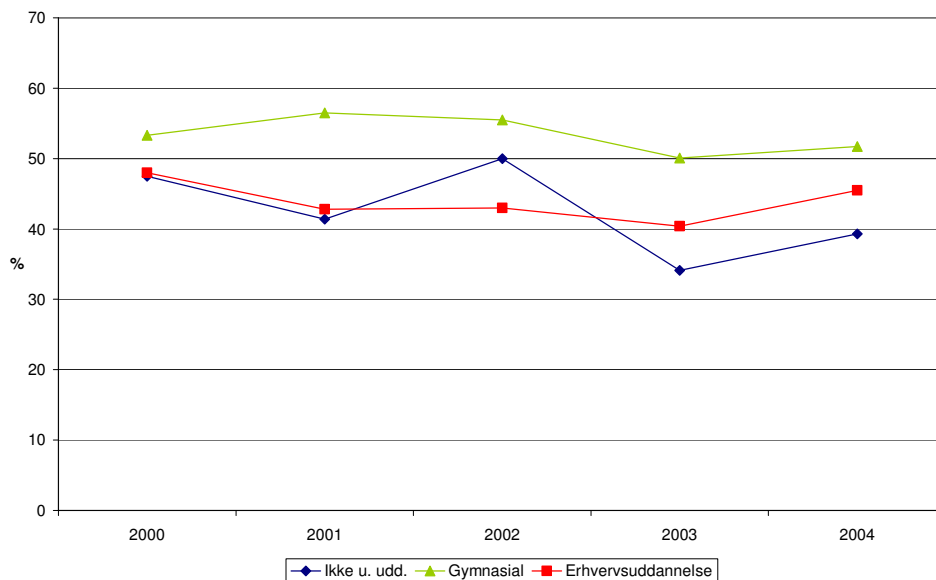
Der er en større andel blandt unge fra de gymnasiale uddannelser, der bruger cykling og gang som det daglige transportmiddel, sammenlignet med unge fra erhvervsuddannelser og unge, der ikke er under uddannelse. Dette ses for drengene i figur 3.10 og for pigerne i figur 3.11.

Udviklingsmæssigt er andelen, der er fysisk aktiv ved transport 5 -7 gange pr. uge, faldet blandt dem, der for øjeblikket ikke er under uddannelse - blandt drengene fra 39 % til 30 % og blandt pigerne fra 48 % til 39 %. For de unge på erhvervs- eller gymnasiale uddannelser tyder tallene på samme negative udviklingstendens, men disse tendenser er ikke signifikante (tabel 3.7).

Figur 3.10. Andel drenge, der er fysisk aktive ved transport 5-7 dage om ugen Fordelt på uddannelsessituation.

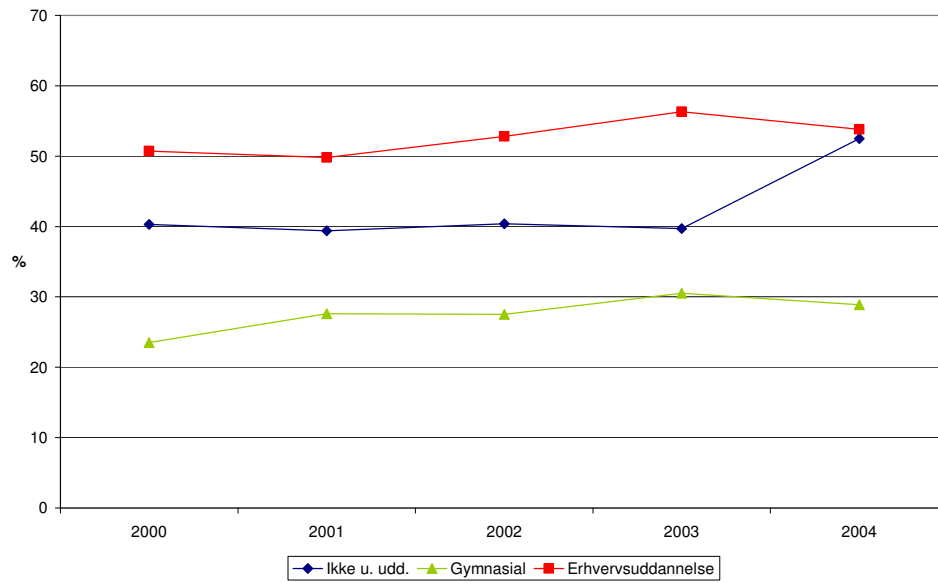

Figur 3.11. Andel piger, der er fysisk aktive ved transport 5-7 dage om ugen. Fordelt på uddannelsessituation.

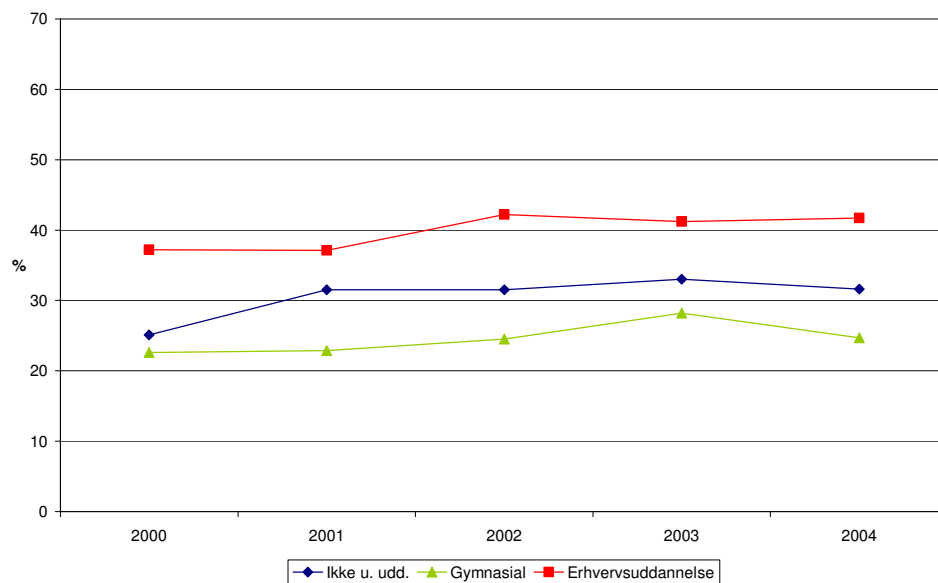

I den anden ende af spektret er der flest, der ikke er aktive ved transport på erhvervsuddannelserne. Der er blandt drengene omkring halvdelen på erhvervsskolerne, der ikke er fysisk aktive ved transport, mens dette kun gælder for ca. en fjerdedel på gymnasiale uddannelser (figur 3.12 og 3.13).

Figur 3.12. Andel drenge, der ikke er fysisk aktive ved transport. Fordelt på uddannelsessituation.

Figur 3.13. Andel piger, der ikke er fysisk aktive ved transport. Fordelt på uddannelsessituation.

Opsamlende kan konkluderes, at det især er blandt unge på erhvervsuddannelse og dem der ikke er under uddannelse, at cyklen som transportmiddel er under pres.

3.2.3 Fysisk aktivitet ved transport fordelt på forældrenes uddannelse

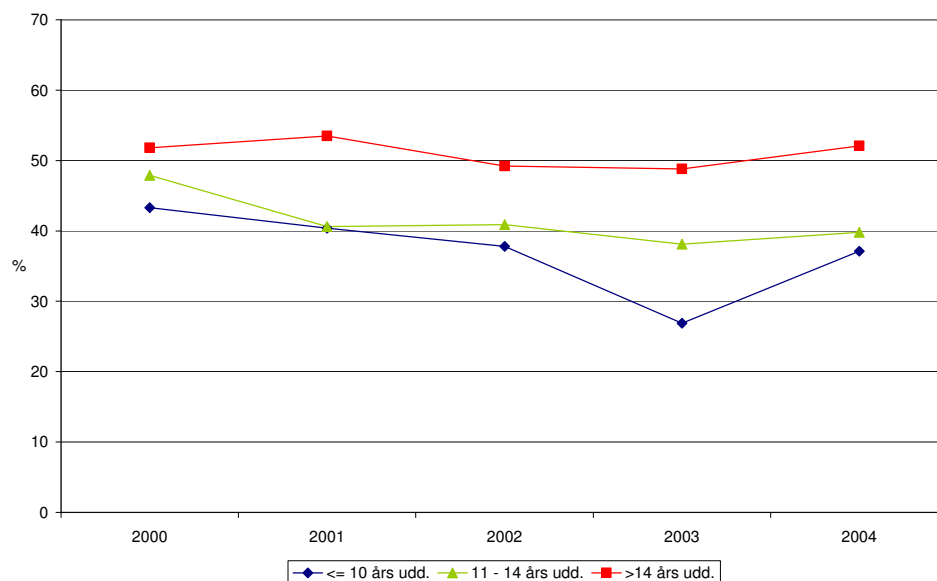
Tabel 3.8. Andel drenge og piger, der er fysisk aktive ved transport. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Aktive ved transport (5-7 dage om ugen)														
≤10 års uddannelse	43,3	40,4	37,8	26,9	37,1	37,5	154	48,8	40,2	44,1	42,7	45,2	44,2	271
11-14 års uddannelse	47,9	40,6	40,9	38,1	39,8	41,6	709	48,0	46,5	46,0	43,6	49,4	46,7	998
>14 års uddannelse	51,8	53,5	49,2	48,8	52,1	51,1	921	54,3	52,5	60,2	48,4	48,3	52,9	1275
Ikke aktive ved transport (0 dage om ugen)														
≤10 års uddannelse	42,2	49,5	46,3	61,5	37,1	47,7	196	28,0	36,9	37,8	33,9	31,3	33,6	206
11-14 års uddannelse	37,8	43,8	43,1	43,9	44,7	42,5	725	28,1	31,2	33,2	35,1	30,5	31,5	673
>14 års uddannelse	28,7	28,6	32,4	31,3	34,6	30,8	556	24,1	24,9	21,5	28,7	27,3	25,5	608

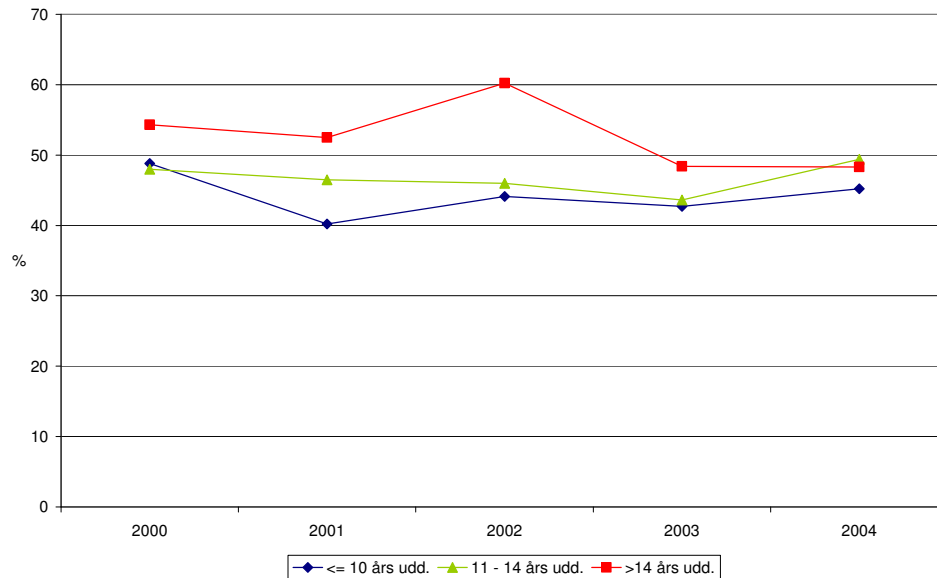
Andelen af drenge, der dagligt er fysisk aktive ved transport, stiger jo længere uddannelse forældrene har (figur 3.14). Det samme er gældende for pigerne, men her er forskellene mindre udtalte (figur 3.15).

Det fald der ses i figur 3.11 i andelen af drenge, der bruger cyklen eller gang som deres daglige transportmiddel, kan først og fremmest tilskrives et fald blandt dem, hvis forældre har gået i skole 11-14 år. Blandt pigerne finder vi også en faldende udviklingstendens for gruppen med mere end 14 års skolegang fra 54 % til 48 % gennem undersøgelsesperioden. Dvs. at de sociale forskelle i hvem, der bruger cyklen som transportmiddel, for pigernes vedkommende ser ud til at udlignes over tid.

Figur 3.14. Andel drenge, der er fysisk aktive ved transport 5-7 dage om ugen. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

Figur 3.15. Andel piger, der er fysisk aktive ved transport 5-7 dage om ugen. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

Blandt de unge, som generelt ikke er fysisk aktive ved transport, er der en trinvis sammenhæng med længden af forældrenes uddannelse, således at der er en større andel, der aldrig er fysisk aktiv ved transport, jo kortere uddannelse forældrene har.

Med forældrenes længste uddannelse som et mål for de unges socioøkonomisk position er der social ulighed i forhold til fysisk aktivitet i forbindelse med transport. Vi har generelt fundet, at andelen der er fysisk aktiv ved transport, stiger i takt med socioøkonomisk status. Dette kan bunde i forskellig "kultur" i forhold til fysisk aktivitet og sundhedsvaner i det hele taget, men kan også hænge sammen med konkrete praktiske forhold. F.eks. er afstanden fra hjemmet til skole/job meget afgørende for muligheden for at kunne gå eller tage cyklen, og bor man på landet vil der oftere være så langt, at man er afhængig af at tage det offentlige, bilen eller knallerten.

3.2.4 Fysisk aktivitet ved transport fordelt på BMI-grupper

Tabel 3.9. Andel drenge og piger, der er fysisk aktive ved transport. Fordelt på BMI-grupper.

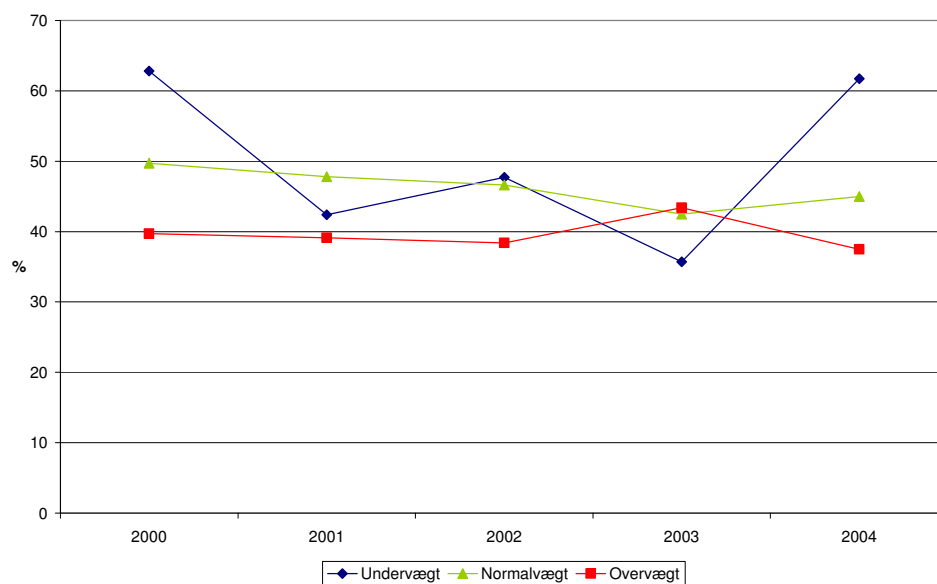
	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Aktive ved transport (5-7 dage om ugen)														
Undervægt	62,8	42,4	47,7	35,7	61,7	50,2	122	48,5	43,9	48,0	52,9	44,4	47,2	274
Normalvægt	49,7	47,8	46,6	42,5	45,0	46,6	1402	52,7	49,4	54,9	45,5	47,8	50,1	1909
Overvægt	39,7	39,1	38,4	43,4	37,5	39,6	264	45,5	50,3	44,9	42,3	47,0	46,2	325
Ikke aktive ved transport (0 dage om ugen)														
Undervægt	17,7	42,4	31,8	47,6	27,7	33,3	81	31,1	34,6	33,3	33,3	34,3	33,3	193
Normalvægt	33,1	35,5	36,1	39,7	38,9	36,4	1095	25,4	27,4	25,5	31,8	28,1	27,6	1051
Overvægt	44,7	46,4	45,9	38,8	47,3	44,6	297	29,9	31,8	37,4	30,9	35,6	33,2	234

Det er undersøgt, om der er en forskel på, hvor ofte unge er fysisk aktive i forbindelse med transport, hvis man opdeler efter vægtgruppe. En eventuel sammenhæng kunne i så fald dække over såvel årsag som effekt, hvilket vil sige, at overvægt kunne være grunden til inaktivitet, men også en følge af inaktiviteten. Altså en "ond cirkel", hvor vi ikke kan sige, hvad der kommer først.

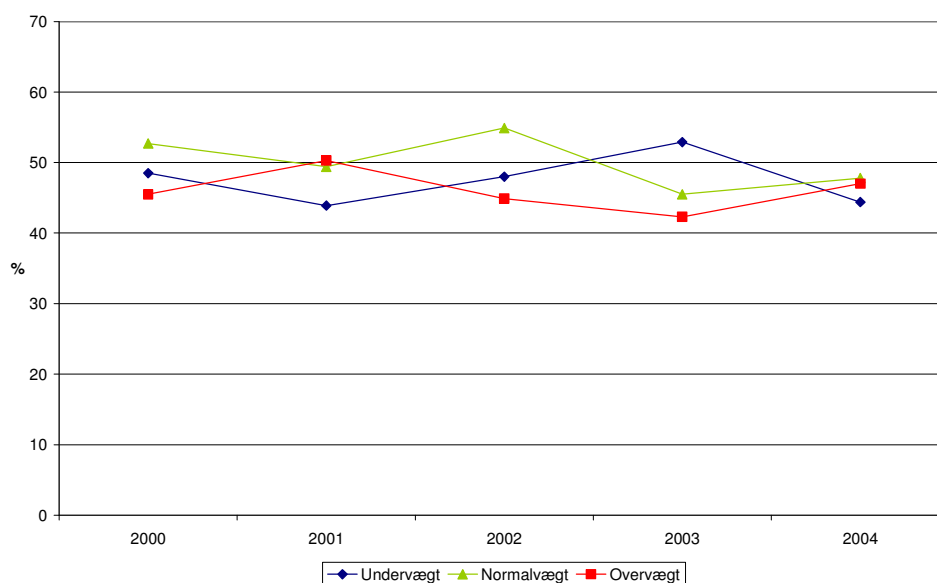
Af figur 3.16 ses, at andelen, der er fysisk aktiv ved transport 5-7 gange om ugen, er større for drengene blandt de normalvægtige end blandt de overvægtige. For pigerne er der ikke nogen vedvarende forskel i andelen, der meget ofte er fysisk aktiv ved transport i de tre BMI-grupper (figur 3.17).

Der har været en faldende udviklingstendens blandt de normalvægtige drenge, der er meget fysisk aktive ved transport, hvor andelen er faldet fra 50 % til 45 % over den fireårige undersøgelsesperiode. Der har ikke været nogen udvikling i andelen blandt de under- og overvægtige. Også blandt de normalvægtige piger er der sket en udvikling. Andelen er således faldet fra 53 % til 48 % af de normalvægtige piger, som er fysisk aktive ved transport 5-7 gange om ugen.

Figur 3.16. Andel drenge, der er fysisk aktive ved transport 5-7 dage om ugen. Fordelt på BMI-grupper.

Figur 3.17. Andel piger, der er fysisk aktive ved transport 5-7 dage om ugen. Fordelt på BMI-grupper.

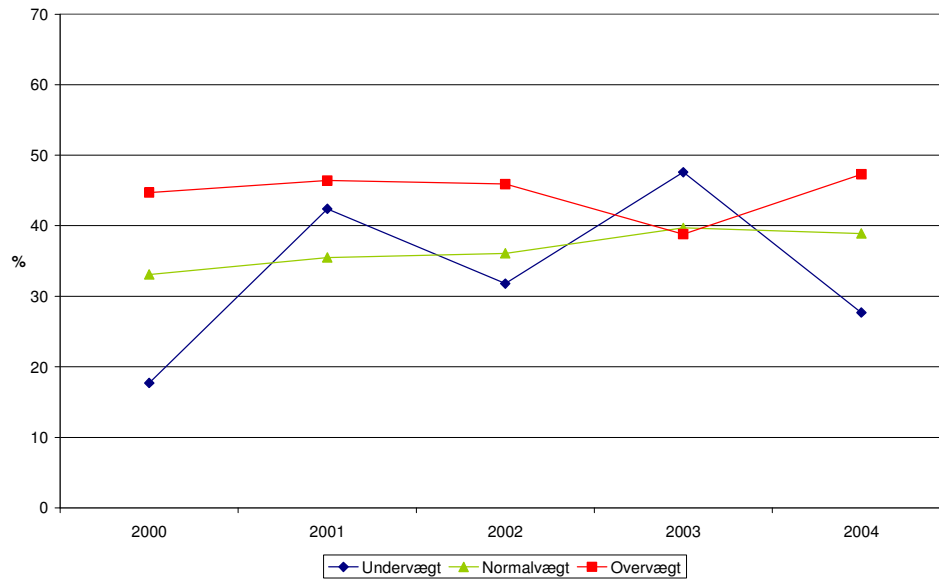
I forhold til dem, der slet ikke er fysisk aktive ved transport, har der over undersøgelsesperioden været en stigende andel af normalvægtige blandt både drenge (fra 33 til 39 %) og piger (fra 25 til 28 %)⁶. Der har ikke været nogen udvikling i de andre to vægtgrupper.

Hvad angår andelen, der aldrig er fysisk aktiv ved transport, inden for de tre vægtgrupper (figur 3.18 og 3.19) ses, at andelen af inaktive generelt ligger højere blandt de overvægtige end blandt

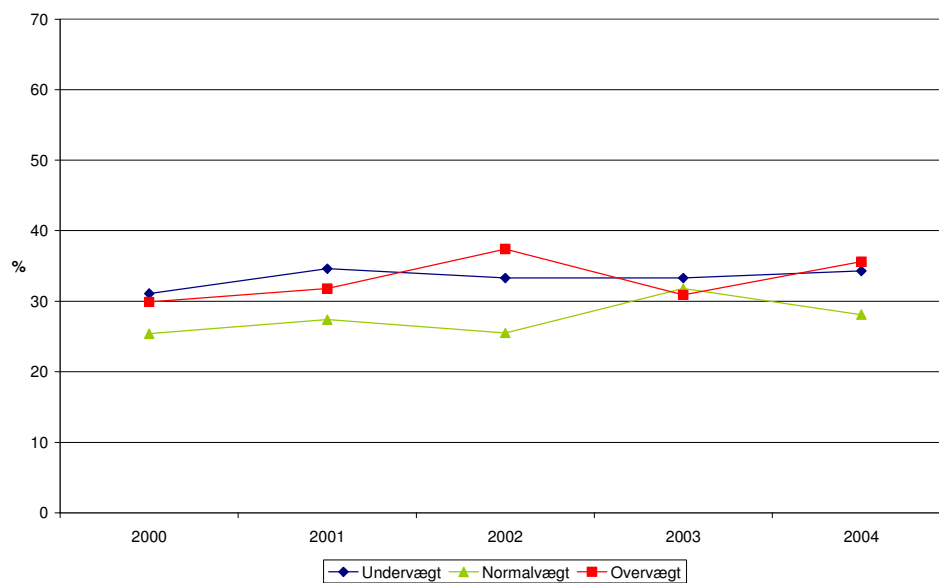
⁶ Udviklingen blandt pigerne er dog kun grænsesignifikant.

de normalvægtige. For pigerne ligger andelen blandt de undervægtige på niveau med de overvægtige. Andelen blandt de undervægtige hos drengene er her meget springende, hvilket kan skyldes, at gruppen af undervægtige drenge generelt er meget lille.

Figur 3.18. Andel drenge, der ikke er fysisk aktive ved transport. Fordelt på BMI-grupper.

Figur 3.19. Andel piger, der ikke er fysisk aktive ved transport. Fordelt på BMI-grupper.

3.3 FYSISK AKTIVITET VED FRITIDSAKTIVITETER

For fysisk aktivitet ved fritidsaktiviteter ses igen på to svarkategorier, hvor den ene kan anses for at være hensigtsmæssig i forhold til Sundhedsstyrelsens anbefalinger om fysisk aktivitet. Denne gruppe udgøres af de unge, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mindst 6 timer om ugen. Den - i forhold til Sundhedsstyrelsens anbefalinger - mindre hensigtsmæssige adfærd er her defineret som dem, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mindre end 2 timer om ugen.

3.3.1 Fysisk aktivitet i fritiden fordelt på køn

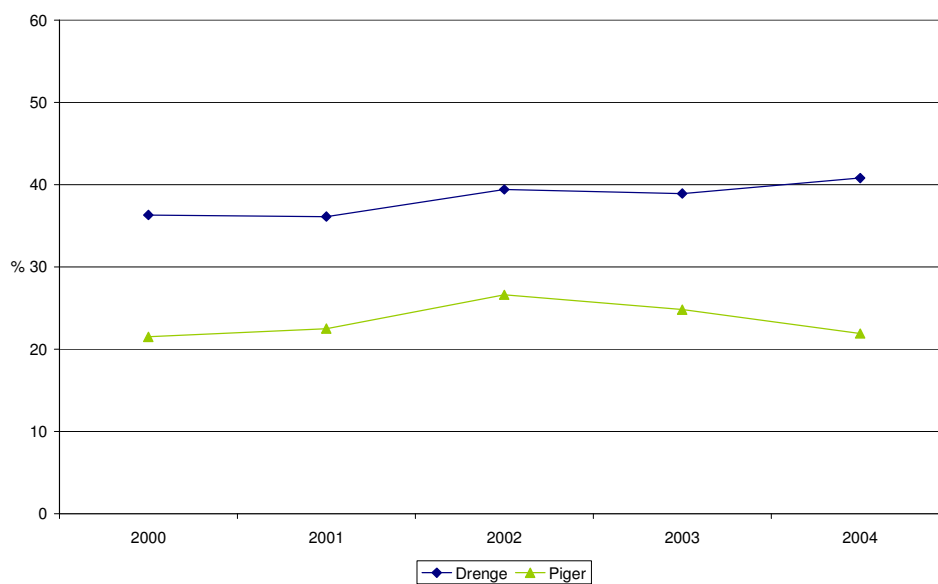
Tabel 3.10. Andel blandt drenge og piger, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Aktive ved fritidsaktiviteter \geq 6 timer om ugen	36,3	36,1	39,4	38,9	40,8	38,1	1531	21,5	22,5	26,6	24,8	21,9	23,5	1220
Aktive ved fritidsaktiviteter < 2 timer om ugen	23,7	27,5	27,3	29,2	26,3	26,8	1075	32,4	32,6	31,8	35,6	33,0	33,0	1715

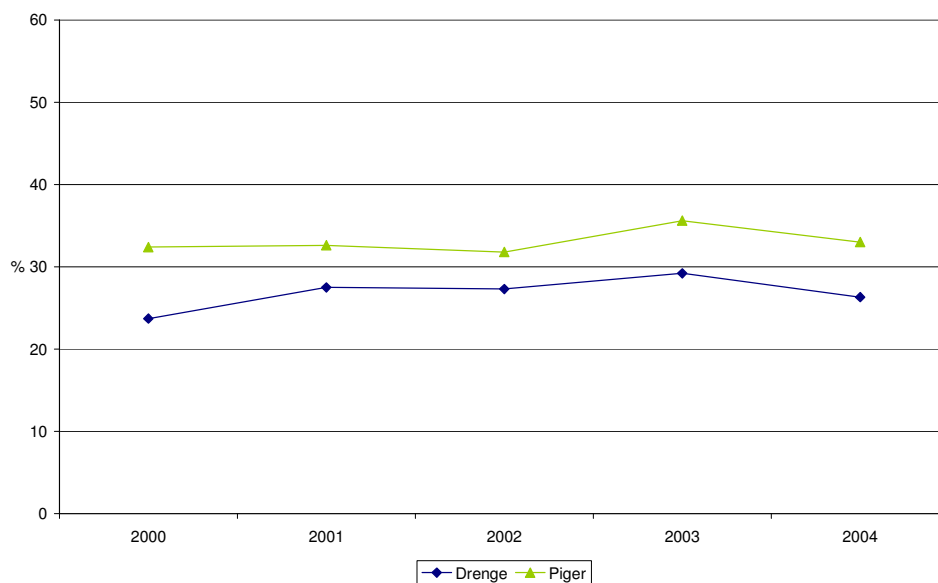
Blandt drengene har der over den fireårige undersøgelsesperiode været en stigning i andelen, der er fysisk aktiv i fritiden mere end seks timer i løbet af en uge (fra 36 % til 41 %). Af figur 3.20 ses at en langt større andel af drengene end pigerne er fysisk aktiv i forbindelse med fritidsaktiviteter mindst 6 timer om ugen.

Når vi ser på dem, der ikke i så høj grad er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter (mindre end 2 timer pr. uge), finder vi, at en større andel af pigerne end drengene kun er aktiv ved fritidsaktiviteter mindre end 2 timer om ugen. Der har ikke, hverken blandt pigerne eller drengene, været nogen udviklingstendens over de fire år (figur 3.21).

Figur 3.20. Andel drenge og piger, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter 6 timer eller mere om ugen.

Figur 3.21. Andel drenge og piger, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mindre end 2 timer om ugen.

3.3.2 Fysisk aktivitet i fritiden fordelt på uddannelsessituation

Tabel 3.11. Andel drenge og piger, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter. Fordelt på uddannelsessituation.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Aktive ved fritidsaktiviteter ≥ 6 timer om ugen														
Ikke under uddannelse	31,5	34,7	40,7	34,3	43,0	37,2	236	17,3	21,1	28,5	29,3	19,1	23,3	221
Gymnasiale uddannelser	39,2	38,3	42,1	40,4	42,1	40,3	570	20,4	24,9	26,3	22,9	21,4	23,2	533
Erhvervsuddannelser	36,5	36,3	35,8	39,5	34,5	36,6	367	23,2	13,4	25,8	21,2	23,7	20,9	143
Aktive ved fritidsaktiviteter < 2 timer om ugen														
Ikke under uddannelse	29,7	36,6	27,5	35,1	28,9	31,2	198	38,7	35,7	32,6	36,7	32,2	35,0	331
Gymnasiale uddannelser	17,8	20,3	23,8	24,8	20,9	21,4	302	29,0	31,6	27,8	33,0	31,9	30,6	705
Erhvervsuddannelser	29,4	32,7	33,0	34,1	36,6	32,9	330	38,0	41,9	40,8	44,3	33,6	39,7	272

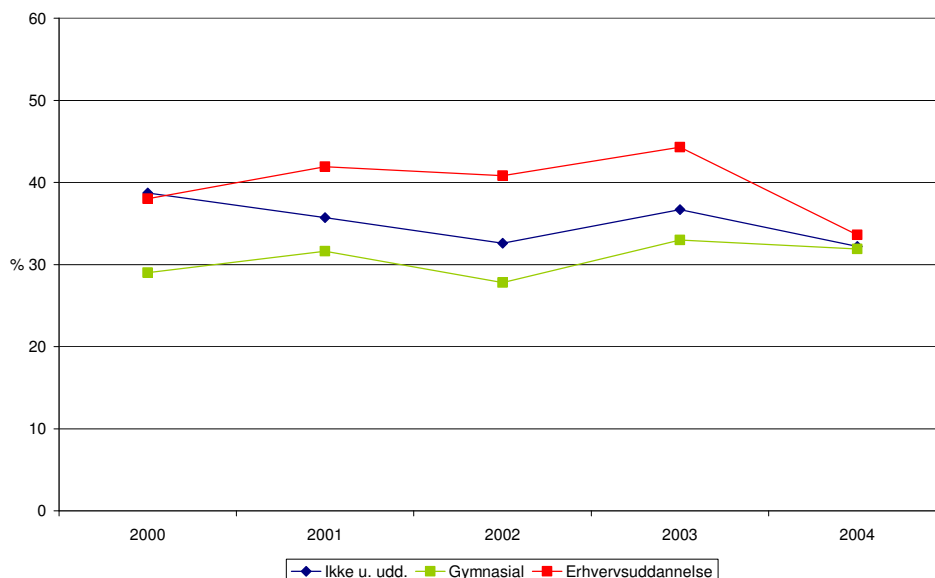
Hvorvidt de unge er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mere end seks timer om ugen ser ikke ud til at være relateret til uddannelsessituation. Vi finder således ingen konsistente forskelle mellem grupperne i forhold til uddannelsessituation (tabel 3.11).

For den gruppe af unge, der kun er lidt aktive ved fritidsaktiviteter, finder vi, at der er en større andel blandt dem, der går på erhvervsuddannelse eller som ikke er under uddannelse, sammenlignet med unge på en gymnasial uddannelse (figur 3.22 og 3.23). Mens der som ovenfor beskrevet ikke er nogen forskel i andelen, der i høj grad er aktiv ved fritidsaktiviteter, er der altså i den mere inaktive ende en forskel.

Figur 3.22. Andel drenge, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mindre end 2 timer om ugen. Fordelt på uddannelsessituation.

Figur 3.23. Andel piger, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mindre end 2 timer om ugen. Fordelt på uddannelsessituation.

3.3.3 Fysisk aktivitet ved fritidsaktiviteter fordelt på forældrenes uddannelse

Tabel 3.12. Andel drenge og piger, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

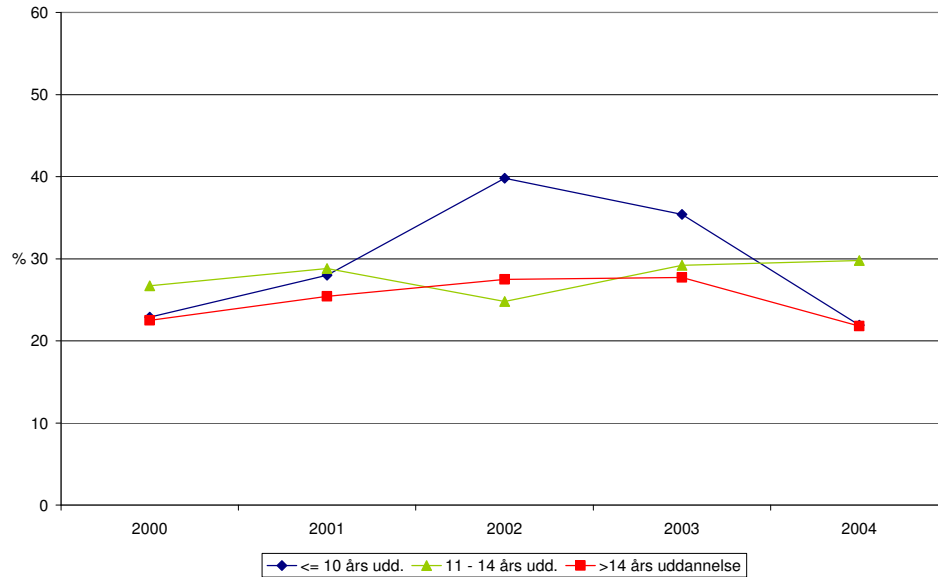
	Drenge					Piger		Piger					Piger	
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Aktive ved fritidsaktiviteter ≥ 6 timer om ugen														
≤10 års uddannelse	44,6	38,7	27,7	34,2	50,0	38,6	155	21,1	26,4	23,4	22,8	20,4	22,8	135
11-14 års uddannelse	35,2	37,8	42,9	41,5	40,5	39,5	669	22,2	20,9	26,4	25,7	22,3	23,5	486
>14 års uddannelse	34,5	33,6	38,0	37,5	38,1	36,2	638	20,6	22,7	27,7	25,2	21,4	23,5	553
Aktive ved fritidsaktiviteter < 2 timer om ugen														
≤10 års uddannelse	22,9	28,0	39,8	35,4	21,9	29,9	120	38,6	37,3	44,5	38,6	38,9	39,7	235
11-14 års uddannelse	26,7	28,8	24,8	29,2	29,8	27,7	470	31,6	33,8	31,4	33,5	32,5	32,5	672
>14 års uddannelse	22,5	25,4	27,5	27,7	21,8	25,1	443	31,0	30,2	28,8	34,8	31,9	31,3	735

Blandt den mest inaktive del af de unge, dem der kun er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mindre end 2 timer pr. uge, gælder for pigerne, at andelen af inaktive stiger, jo kortere en uddannelse den længst uddannede forælder har. Der er ikke hverken for drengene eller pigerne nogen udviklingstendenser i andelen af inaktive over de fem dataindsamlinger (figur 3.24 og 3.25).

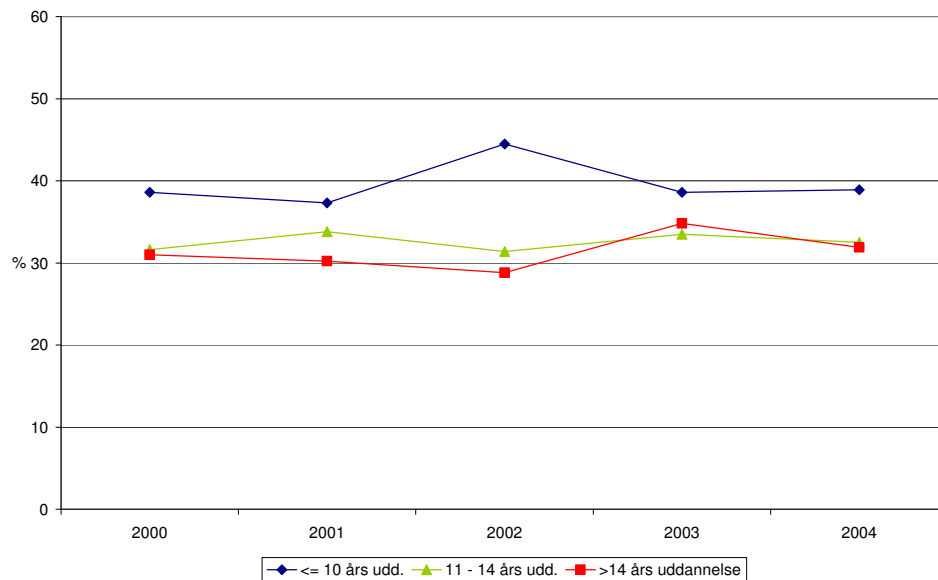
Der er ingen udviklingstendenser i andelen, der er meget fysisk aktive ved fritidsaktiviteter (6 timer eller derover), hverken blandt drengene eller blandt pigerne. Samlet set har der over

perioden heller ikke været nogen vedvarende forskelle mellem grupperne af unge fordelt i forhold til forældrenes uddannelseslængde.

Figur 3.24. Andel drenge, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mindre end 2 timer om ugen. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

Figur 3.25. Andel piger, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mindre end 2 timer om ugen. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

3.3.4 Fysisk aktivitet ved fritidsaktiviteter fordelt på BMI-grupper

Det er sandsynligt, at kropsbygning og herunder BMI hænger sammen med, i hvor høj grad man regelmæssigt deltager i aktive fritidsaktiviteter. I det følgende præsenteres resultaterne af analyser på dette område.

Tabel 3.13. Andel drenge og piger, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter. Fordelt på BMI-grupper.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Aktive ved fritidsaktiviteter ≥ 6 timer om ugen														
Undervægt	22,9	28,9	27,3	23,3	37,8	28,0	65	18,5	19,3	24,4	13,6	19,4	19,5	106
Normalvægt	38,6	37,0	41,7	41,3	43,4	40,1	1188	23,6	24,9	27,3	26,3	22,2	24,8	921
Overvægt	29,3	32,6	37,0	33,6	31,0	32,8	216	16,7	17,8	26,9	25,0	24,0	22,2	154
Aktive ved fritidsaktiviteter < 2 timer om ugen														
Undervægt	39,6	32,7	40,9	44,2	28,9	37,1	86	37,8	42,1	37,8	48,2	43,7	41,4	225
Normalvægt	20,1	26,1	25,2	28,2	25,2	24,9	736	31,2	29,3	30,5	34,2	30,6	31,1	1154
Overvægt	33,8	34,9	30,8	28,4	26,6	31,0	204	31,8	38,4	31,7	33,6	37,3	34,7	241

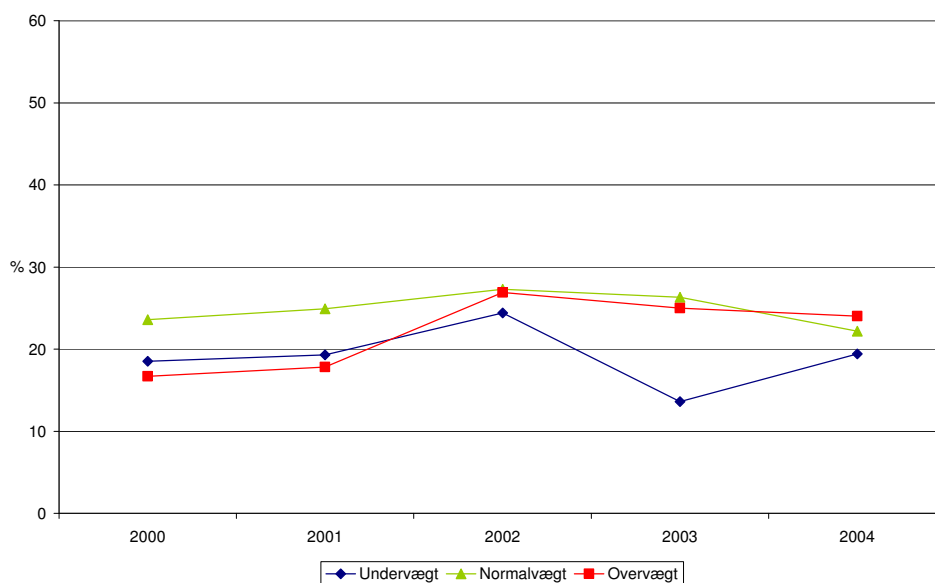
For drengene finder vi, at andelen, som er fysisk aktiv ved fritidsaktiviteter mindst 6 timer om ugen, er større blandt de normalvægtige end blandt henholdsvis de undervægtige og de overvægtige (figur 3.26). For pigerne er andelen, der er meget fysisk aktiv ved fritidsaktiviteter også størst blandt de normalvægtige. Denne andel adskiller sig dog kun fra andelen blandt de undervægtige (figur 3.27).

For de normalvægtige drenge er der en stigning i andelen, der er aktive seks timer eller mere om ugen, fra 39 % i år 2000 til 43 % i 2004. Blandt de aktive piger har der ikke været nogen udviklingstendens.

Figur 3.26. Andel drenge, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mindst 6 timer om ugen. Fordelt på BMI-grupper.

Figur 3.27. Andel piger, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mindst 6 timer om ugen. Fordelt på BMI-grupper.

Hvad angår den gruppe af de unge, der kun i mindre grad er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter, har der for de normalvægtige drenge været en udviklingstendens over undersøgelsesperioden mod, at en større andel kun i mindre grad deltager i aktive fritidsaktiviteter. Andelen er steget fra 20 % til 25 % over undersøgelsesperioden. Der har ikke været nogen udvikling i de andre BMI-grupper. Der er ingen udviklingstendenser for pigerne.

Generelt er der forskel på, hvor mange af henholdsvis de undervægtige, overvægtige og normalvægtige unge, der sjældent er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter. For drengene gælder, at andelen er mindre blandt de normalvægtige end blandt henholdsvis de undervægtige og de overvægtige. Også for pigerne er andelen med meget lidt aktivitet i fritiden mindst blandt de normalvægtige.

3.4 AFSLUTNING

Afsnittet om fysisk aktivitet er koncentreret om to niveauer af fysisk aktivitet. I forhold til det første niveau, hvordan de unge selv oplever deres fysiske aktivitetsniveau og deres fysiske form, viste det sig, at andelen af unge, der karakteriserer deres fritid som generelt stillesiddende og deres fysiske form som dårlig, har været relativ stabil over perioden. Der er således ikke noget, der tyder på, at flere og flere unge føler sig i dårlig form, eller føler at de har en inaktiv livsstil. Samtidig ser det ud til, at der er sket en udvikling mod, at færre af de unge lever op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger. Tallene for anbefalingerne, som vi har vist i tabel 3.1, skal dog tages med forbehold, idet der i MULD-undersøgelserne ikke har været spurgt om "den daglige" motion. Vi har derfor valgt at vise tallene for den samlede fysiske aktivitet over en uge med skæringspunkt på 7 gange ½ time hvilket svarer til 3½ time pr. uge. Hvis man regner gennemsnit over en uge, vil det give en højere andel, der "følger rådene", idet det næppe er alle, der hver eneste dag er aktive mindst ½ time, som rådene foreskriver.

Der er et paradoks i, at færre og færre unge lever op til Sundhedsstyrelsens anbefalinger om motion, mens det ikke tyder på, at der er flere, der mener, at de er i dårlig form eller anser deres fritidsaktiviteter i fritiden som generelt stillesiddende. Fysisk aktivitet ved fritidsaktiviteter synes at være stigende, mens den daglige hverdagsmotion i form af cykeltur til og fra skole og arbejde ser ud til at falde.

Ved at se på de forskellige domæner for fysisk aktivitet kan man pege på særligt udsatte undergrupper eller områder, hvor det er mest relevant at gøre end indsats. Det kan selvsagt blive meget kompliceret at udrede alle disse dimensioner, og derfor har vi valgt at vise et eksempel ved at afgrænse til fysisk aktivitet ved transport og fysisk aktivitet i fritiden som domæner af fysisk aktivitet. Hvad angår særlige undergrupper og områder, ser vi på drengene overfor pigerne, hvilken uddannelse de unge er i gang med, vi ser på BMI, og endelig ser vi på den familiemæssige baggrund i forhold til forældrenes uddannelsesniveau.

Alt i alt er en større del af drengene end af pigerne aktive i fritiden, hvorimod en større andel af pigerne cykler eller går til skole eller arbejde. Gymnasieungdommen ser ud til at vælge en lidt mere aktiv livsstil, sammenlignet med dem på erhvervsskolerne. Det er ikke overraskende at overvægt – eller rettere højt BMI – er en væsentlig hindring for en aktiv livsstil. Det kan dog gå begge veje idet en passiv livsstil formentlig bidrager til øget vægt – altså en "ond cirkel". Mere overraskende er, at de undervægtige ligeledes ser ud til at leve et mere stillesiddende liv. I forhold til socioøkonomisk baggrund er der en tendens til at transport og fritidsaktiviteter bidrager mindre til den samlede fysiske aktivitet blandt de unge, hvis forældre ikke har lang uddannelse.

Generelt kan rapportens fund støtte ønsket om at arbejde stærkt på at få udvisket den sociale ulighed i sundhed og livsstil. Der er ligeledes argumenter for at indføre mere fysisk aktivitet på erhvervsuddannelserne – f.eks. i form af idrætstimer. Endelig kan vi pege på, at cykeltransport tilsyneladende er under pres, hvorfor det – set ud fra en sundhedsvinkel – vil være fornuftigt at gøre det mere attraktivt for unge at benytte sig af cykeltransport. Her ligger en særlig udfordring i forhold til lang transport og i forhold til at få drengene til at tage cyklen. Hvad angår pigerne ser det ud til, at der ligger en udfordring i forhold til at motivere til mere aktivitet i fritiden.

4 Rygning

Udviklingen i unges rygevaner og holdning til rygning i korte træk:

Rygevaner:

- Andelen af unge rygere og dagligrygere er faldende – både for drenge og piger.
- Andelen af rygende piger, der går på en gymnasial uddannelse, er faldende.
- Andelen af lejlighedsrygende piger er faldende.
- Der ses et fald i andelen af storrygende drenge på erhvervsuddannelser.
- Andelen af storrygere er uændret i perioden.
 - Andelen af rygere øges med stigende alder.
 - Der er generelt færre unge rygere blandt drenge end blandt piger.
 - Der er flere rygere blandt unge på erhvervsuddannelser end blandt unge på gymnasiale uddannelser.
 - Andelen af rygere er mindre, jo højere forældrenes uddannelsesniveau er.
 - Der er flere rygere blandt unge med skilte forældre end blandt unge, hvis forældre lever sammen.

Rygedebut:

- Andelen af drenge, der har tidlig rygedebut, er faldet.
- Der er et fald i andelen af drenge med tidlig rygedebut på erhvervsuddannelser.
- Der er et fald i andelen af drenge, der har tidlig rygedebut, for de grupper, hvis forældre har en mellemlang (11 – 14 år) eller lang uddannelse (mere end 14 år).
 - Der er flere unge på erhvervsuddannelserne, der har tidlig rygedebut, end på gymnasiale uddannelser.
 - Jo længere uddannelse forældrene har, jo færre af de unge har tidlig rygedebut.
 - Der er en større andel, der har tidlig rygedebut, blandt unge med skilte forældre, end blandt unge der ikke har skilte forældre.

Ønske om rygestop:

- For både drenge og piger er der en stigende andel, der ønsker at stoppe med at ryge.
- Der er en stigende andel af unge 20-årige, der ønsker at stoppe med at ryge.
- Blandt piger på erhvervsuddannelser ses en stigning i andelen, der ønsker at stoppe med at ryge.
- Blandt drenge med forældre, der har et langt eller mellemlangt uddannelsesniveau, ses en stigning i andelen af rygere, der ønsker at stoppe med at ryge.
- For alle grupper af unge rygere ses tendens til en stigende andel, der ønsker at stoppe med at ryge.
 - Der ses ingen forskel i andelen, der ønsker at stoppe med at ryge, enten forældrene er skilt eller samlevende.

Holdning til rygeforbud:

- Generelt er der en stigning i andelen af unge, der ønsker rygeforbud på arbejdspladsen og i det offentlige rum. I 2004 er der dog stadig stor skepsis ved et rygeforbud på caféer og arbejdspladser.

Tobaksrygning er den enkeltfaktor, der har størst negativ indflydelse på folkesundheden i Danmark. Statens Institut for Folkesundhed har i en rapport fra 2006 beregnet, at danskernes rygning er årsag til 14.000 årlige dødsfald. Hertil kommer 2.000 dødsfald som følge af passiv rygning. Samlet udgør de 16.000 tobaksrelaterede dødsfald 24 % af samtlige dødsfald i Danmark [Juel et al., 2006].

Forebyggelsespotentialet inden for dette område er tilsvarende meget stort, og i de seneste årtier har man derfor iværksat en række tobaksforebyggende initiativer med det formål at nedbringe omfanget af tobaksrelateret sygdom og død. Som følge heraf har der også været stor interesse for at følge udviklingen i danskernes rygeadfærd, hvilket har resulteret i en løbende monitorering på befolkningsniveau.⁷ Endvidere har man i særlige undersøgelser fokuseret på rygevanernes udvikling i mindre befolkningsgrupper, herunder børn og unge [Due & Holstein, 2003].

Som et resultat har vi et ret præcist billede af udviklingen siden 1970'erne, både når det handler om voksenbefolkningen og om skolebørn. For gruppen af 16–20-årige er det først med MULD-undersøgelserne, at vi får et præcist billede. Denne gruppe er særlig interessant, fordi aldersgruppen repræsenterer overgang fra barn til voksen, og fordi en væsentlig del af den voksnes sundhedsadfærd normalt etableres og konsolideres i denne periode.

Samtidig er undersøgelsesperioden fra år 2000 til 2004 interessant, idet en række centrale initiativer på tobaksområdet blev iværksat inden for denne periode. Det omfatter f.eks. loven om forbud mod tobaksreklamer, skærpelse af loven om røgfri miljøer (der medfører forbud mod elevs rygning i folkeskolen) samt loven om mærkning af tobaksvarer, som indebærer indførelse af markante advarsler på cigaretpakkerne. Der er desuden en generel bevægelse i samfundet i retning af flere røgfri miljøer indført via frivillige ordninger både på arbejdspladser og på uddannelsesinstitutioner.

I det følgende kapitel gennemgås først udviklingen i unges rygevaner gennem undersøgelsesperioden. Derefter følger afsnit, der ser på rygedebutalder og på udviklingen i unges ønske om rygeophør. Til slut beskrives udviklingen i holdningen til rygerestriktioner på arbejdspladser og i det offentlige rum.

⁷ Monitorering af danskernes rygevaner 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005. Rambøll Management for Tobaksskaderådet, Sundhedsstyrelsen, Kræftens Bekæmpelse, Hjerteforeningen og Danmarks Lungeforening. Resultater fra 2003, 2004 og 2005 kan ses på http://www.sst.dk/Forebyggelse/Alkohol_narkotika_og_tobak/Tobak/Tal_og_undersogelser/Danskernes_rygevaner.aspx?lang=da

4.1 RYGEVANER

Udviklingen i de unges rygevaner vurderes i denne undersøgelse ud fra fire variable: rygere, dagligrygere, storrygere og lejlighedsrygere. Kategorien "rygere" udgøres af dem, der angiver enten at ryge hver dag, mindst én gang om ugen eller sjældnere. Under denne kategori skelnes mellem dagligrygere og lejlighedsrygere. "Dagligrygere" er dem, der har angivet at ryge hver dag, mens "lejlighedsrygere" er dem, der ryger mindst én gang om ugen eller sjældnere. Som en undergruppe af "dagligrygere" ses på "storrygere", der er dem, som ryger 15 cigaretter eller derover dagligt.

4.1.1 Udvikling i rygevaner for drenge og piger

Tabel 4.1. Rygevaner blandt drenge og piger.

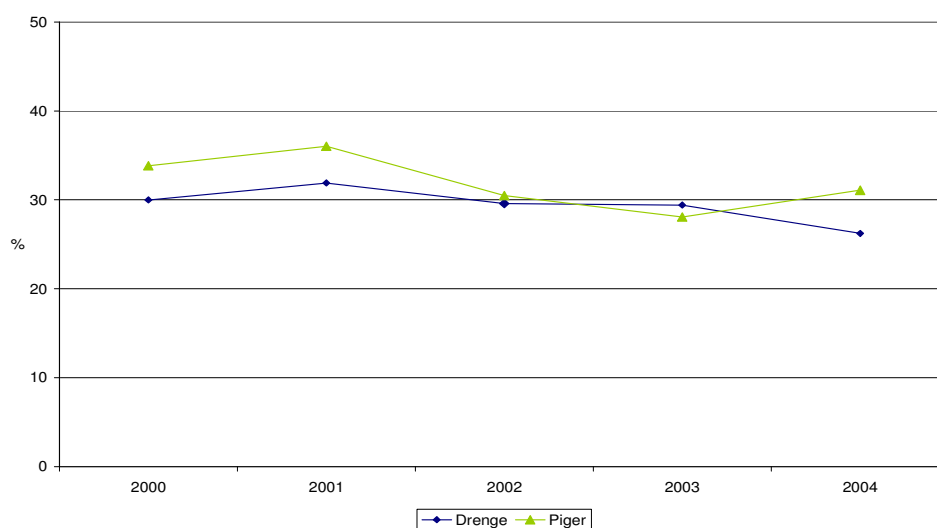
	Drenge						Piger					
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %
Rygere	30,0	31,9	29,6	29,4	26,2	29,6	33,8	36,0	30,5	28,1	31,1	32,0
Dagligrygere	20,7	23,8	20,6	22,1	16,9	21,0	21,1	23,1	20,1	19,0	19,6	20,6
Storrygere (undergruppe af dagligrygere)	7,9	9,6	7,3	7,9	6,5	7,9	5,2	7,2	5,0	4,8	6,6	5,8
Lejlighedsrygere	9,3	8,1	8,9	7,3	9,3	8,6	12,8	12,9	10,4	9,1	11,5	11,4
Ikke rygere	70,0	68,1	70,4	70,6	73,8	70,4	66,2	64,0	69,5	71,9	68,9	68,0
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal	907	928	906	741	656	4138	1106	1124	1116	997	1094	5437

Udviklingen i andelen af rygere i relation til køn

Der er over undersøgelsesperioden sket et fald i andelen af rygere. Andelen af rygende drenge er således faldet fra 30 % i 2000 til 26,2 %⁸ i 2004. For pigernes vedkommende har der været et knapt så markant fald fra 33,8 % til 31,1 % (tabel 4.1 og figur 4.1). Andelen af rygere ligger både blandt drenge og piger omkring de 30 %, men det generelle billede gennem undersøgelsesperioden er, at en mindre andel af drengene end pigerne er rygere.

⁸ Grænsesignifikant udviklingstendens, p-værdi=0,069.

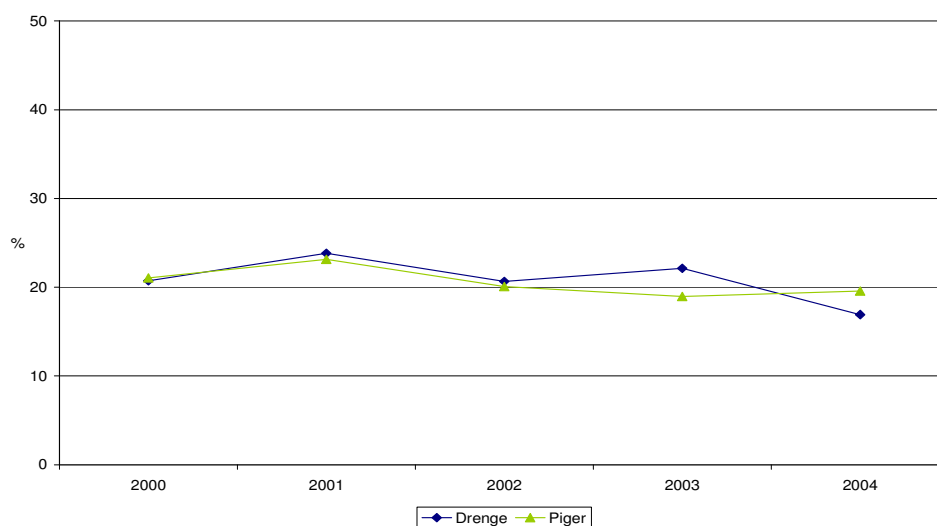
Figur 4.1. Andel drenge og piger, der er rygere.

Udviklingen i andelen af dagligrygere i relation til køn

Den faldende udvikling i antallet af rygere samlet set synes at kunne genfindes i andelen af dagligrygere. For både drenge og piger ses tendenser til et fald gennem undersøgelsesperioden⁹. For drengenes vedkommende fra 20,7 % i 2000 til 16,9 % i 2004 og for pigernes vedkommende fra 21,1 % til 19,6 %. Der er ikke forskel i andelen af dagligrygere mellem drenge og piger (figur 4.2).

Figur 4.2. Andel drenge og piger, der er dagligrygere.

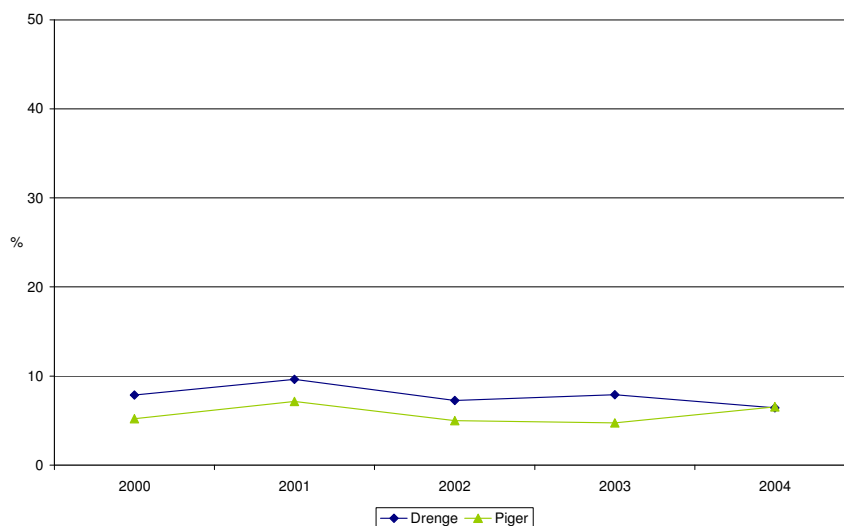

⁹ For drengene er udviklingstendensen grænsesignifikant, $p = 0,066$. Udviklingstendensen for pigerne har en p-værdi på $p = 0,076$

Udviklingen i andelen af storrygere i relation til køn

Det generelle billede gennem hele undersøgelsesperioden er, at en større andel drenge end piger er storrygere (se figur 4.3). Niveauet ligger for både drenge og piger stabilt gennem hele perioden, og det fald, der er sket i andelen af rygere samlet set, synes således ikke at gøre sig gældende for den undergruppe, der er storrygere.

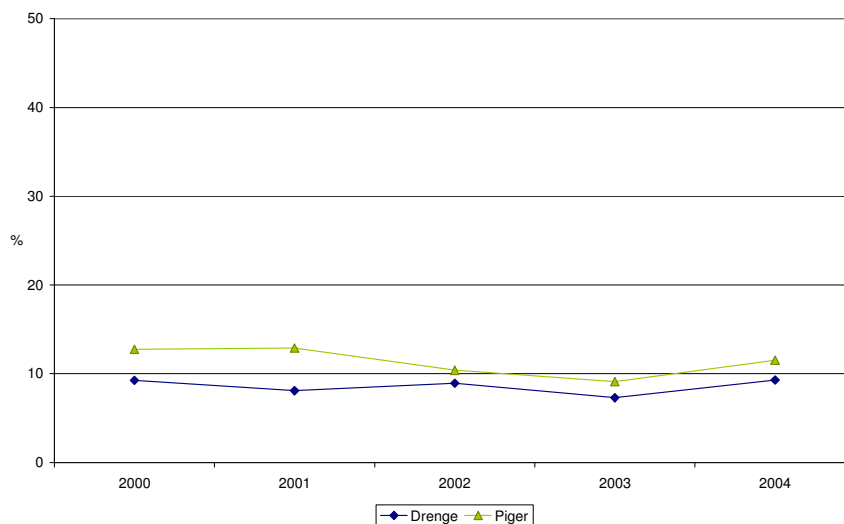
Figur 4.3. Andel drenge og piger, der er storrygere.

Udviklingen i andelen af lejlighedsrygere i relation til køn

Som figur 4.4 viser, er der gennem undersøgelsesperioden omkring 10 % af de unge, der er lejlighedsrygere. For pigernes vedkommende er andelen af lejlighedsrygere faldet over perioden fra 12,8 % til 11,5 %. For drengene er niveauet konstant. Der er gennem hele perioden en mindre andel drenge end piger, der er lejlighedsrygere.

Figur 4.4. Andel drenge og piger, der er lejlighedsrygere.

4.1.2 Udviklingen i rygevaner i relation til alder

Tabel 4.2. Andel blandt drenge og piger, der er rygere, dagligrygere, lejlighedsrygere og storrygere. Fordelt på alder.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Rygere														
16 år	23,3	21,1	20,3	19,4	16,9	20,8	173	26,8	28,3	18,7	25,6	22,7	24,5	270
17 år	30,8	29,6	25,0	28,3	25,2	28,0	244	33,3	32,3	35,3	24,6	24,7	30,3	339
18 år	29,1	31,4	24,7	35,6	30,3	30,0	255	36,6	37,8	28,0	28,6	30,4	32,5	354
19 år	31,4	38,6	40,0	32,6	28,7	34,8	279	38,1	40,6	32,0	25,4	39,8	35,4	374
20 år	33,0	41,4	37,6	31,9	30,5	35,2	275	34,4	41,9	36,9	36,0	39,1	37,6	402
Dagligrygere														
16 år	16,3	17,1	13,6	12,3	12,5	14,5	121	14,6	15,2	13,3	17,7	16,2	15,4	170
17 år	20,5	24,6	18,6	19,7	14,1	19,9	174	17,8	19,2	20,5	14,1	14,4	17,4	194
18 år	20,1	22,3	16,3	30,2	21,4	21,8	185	22,0	24,9	19,6	20,6	14,4	20,5	223
19 år	22,3	27,8	27,0	26,4	14,8	24,2	194	26,3	26,9	20,6	18,7	24,8	23,6	249
20 år	24,2	28,4	27,5	22,7	22,0	25,2	197	25,2	30,3	25,8	23,7	28,0	26,6	284
Lejlighedsrygere														
16 år	9,0	4,0	6,8	7,1	4,4	6,2	52	12,3	13,0	5,4	7,9	6,5	9,1	100
17 år	10,3	4,9	6,4	8,6	11,1	8,0	70	15,6	13,1	14,8	10,6	10,2	13,0	145
18 år	9,0	9,0	8,4	5,4	9,0	8,2	70	14,7	12,9	8,4	8,0	15,9	12,0	131
19 år	9,1	10,8	13,0	6,3	13,9	10,6	85	11,7	13,7	11,4	6,7	15,1	11,8	125
20 år	8,8	13,0	10,1	9,2	8,5	10,0	78	9,2	11,6	11,1	12,3	11,1	11,0	118
Storrygere														
16 år	4,4	5,6	2,9	3,3	2,2	3,8	31	2,8	2,7	1,0	3,9	3,3	2,8	30
17 år	4,6	8,6	7,0	5,3	7,4	6,6	57	4,8	5,3	3,3	3,1	4,7	4,3	47
18 år	8,5	10,7	5,7	10,7	7,8	8,7	73	4,4	7,4	5,8	2,6	6,0	5,3	57
19 år	12,2	11,0	8,7	10,4	7,4	10,1	80	7,9	12,6	5,5	6,3	8,8	8,3	87
20 år	9,6	13,0	12,0	10,1	7,7	10,7	82	6,5	7,7	9,1	7,9	10,3	8,3	88

Udviklingen i andelen af rygere i relation til alder

Faldet i andelen af rygere gør sig især gældende blandt de 17- og 18-årige piger. For de 17-årige piger er andelen faldet fra 33,3 % i år 2000 til 24,7 % i 2004, og for de 18-årige fra 36,6 % til 30,4 %. For de andre grupper ses ingen reelle ændringer. Generelt øges andelen af rygere med stigende alder.

Udviklingen i andelen af dagligrygere i relation til alder

Inden for gruppen af dagligrygere er der blandt de 18-årige piger sket et fald i andelen af dagligrygere gennem de fem undersøgelsesår. Andelen faldt fra 22 % i 2000 til 14,4 % i 2004. For de øvrige grupper ses ingen reelle ændringer i perioden. For både drenge og piger øges andelen af dagligrygere med stigende alder.

Udviklingen i andelen af storrygere i relation til alder

Som ved de to foregående rygevaner gælder det, at andelen af storrygende unge øges med stigende alder, men der er ingen entydig udviklingstendens for nogen af aldersgrupperne, hverken for drenge eller piger.

4.1.3 Udviklingen i rygevaner i relation til uddannelsessituation

Tabel 4.3. Andel drenge og piger, der er rygere, dagligrygere, lejlighedsrygere og storrygere. Fordelt på uddannelsessituation.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Rygere														
Ikke under uddannelse	41,7	52,9	37,1	37,0	41,9	41,3	269	37,4	49,2	37,3	32,5	42,9	39,8	396
Gymnasiale uddannelser	24,5	24,8	21,6	21,1	22,0	22,9	329	30,1	30,5	24,6	21,9	21,9	25,8	614
Erhvervsuddannelser	34,9	37,2	40,0	38,8	23,5	35,5	375	40,9	40,5	40,2	40,2	45,1	41,3	298
Dagligrygere														
Ikke under uddannelse	31,7	41,2	28,2	25,2	33,9	31,3	204	24,6	36,4	26,7	21,1	28,6	27,4	273
Gymnasiale uddannelser	12,5	14,7	11,4	13,0	10,4	12,5	179	15,9	14,6	14,1	13,0	11,3	13,8	327
Erhvervsuddannelser	27,1	30,6	32,4	35,6	15,4	28,9	305	31,2	32,3	30,3	30,8	34,6	31,9	230
Lejlighedsrygere														
Ikke under uddannelse	10,0	11,8	8,8	11,9	8,1	10,0	65	12,9	12,8	10,7	11,3	14,3	12,4	123
Gymnasiale uddannelser	12,0	10,0	10,1	8,1	11,6	10,4	150	14,2	15,9	10,5	8,9	10,6	12,1	287
Erhvervsuddannelser	7,9	6,6	7,6	3,2	8,1	6,6	70	9,7	8,2	9,8	9,4	10,5	9,4	68
Storrygere														
Ikke under uddannelse	15,0	12,9	13,1	11,2	14,5	13,3	86	8,5	14,6	8,9	6,2	14,9	10,6	105
Gymnasiale uddannelser	2,4	2,7	3,3	3,2	4,2	3,1	44	2,9	2,8	2,7	2,2	2,7	2,7	63
Erhvervsuddannelser	12,9	16,7	9,4	14,0	4,8	12,4	129	11,2	12,5	6,7	9,6	10,0	10,3	73

I det følgende ses på de unge i relation til deres uddannelsessituation. De unge er inddelt i tre grupper: ikke under uddannelse, i gymnasial uddannelse og i erhvervsuddannelse. Eftersom gruppen "ikke under uddannelse" er en heterogen gruppe, hvor der indgår mange forskellige former for beskæftigelse¹⁰, er det valgt kun at se på gruppen af unge, der enten er i en gymnasial uddannelse eller i en erhvervsuddannelse (tallene for gruppen "ikke under uddannelse" kan dog ses i tabel 4.3). Det er desuden valgt kun at kommentere på variablene "rygere" og "storrygere" - udviklingen for dagligrygere lægger sig opad udviklingen for "rygere".

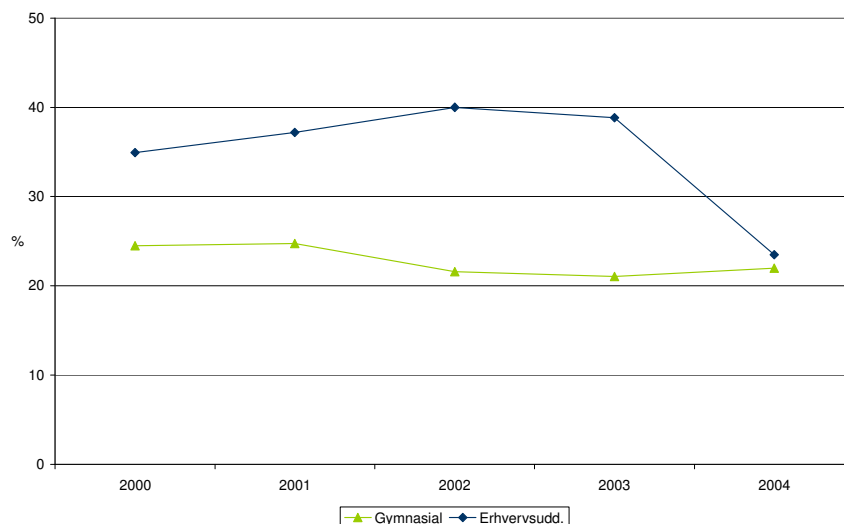
Udviklingen i andelen af rygere i relation til uddannelse

Det generelle billede er, at der er flere rygere blandt unge på erhvervsuddannelser end blandt unge, der går på en gymnasial uddannelse (figur 4.5). For piger på gymnasiale uddannelser ses et fald i andelen af rygere fra 30,1 % i 2000 til 21,9 % i 2004 (figur 4.6). For drengene er der ingen reelle ændringer i andelen af rygere i perioden, men der ses et meget drastisk fald fra 2003 til 2004 blandt drenge på erhvervsuddannelser. Hvorvidt dette fald er reelt, eller om det er udtryk for en tilfældighed, vil først være muligt at vurdere, når data fra kommende MULD-undersøgelser kan inddrages. Det er vanskeligt at vurdere om nedgangen blandt erhvervsskole drenge fra 2003-2004 er begyndelsen på en faldende tendens i andelen af rygere på erhvervsuddannelser, men det kunne tyde på, at kurven er knækket. Dette kan ligeledes begrundes med, at vi under afsnittet om

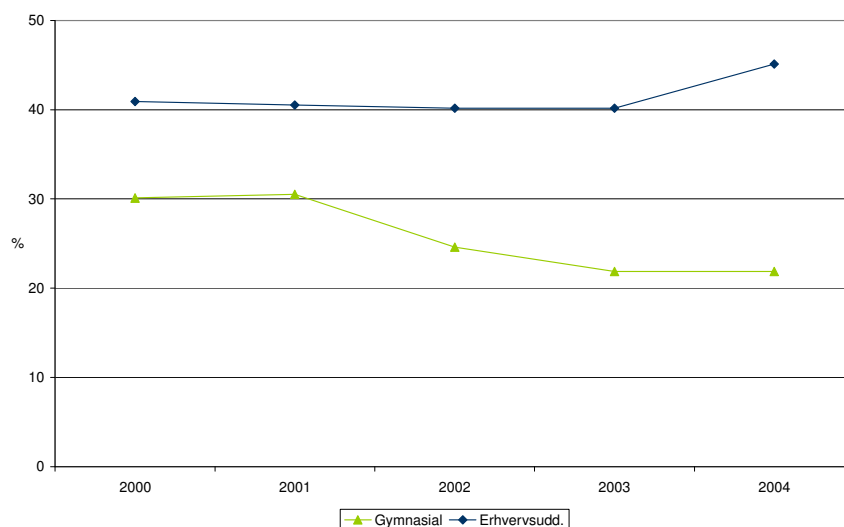
¹⁰ Kategorien indeholder unge, der har erhvervsarbejde, holder sabbatår, er langtidssygemeldte, er på kontanthjælp, værnepligtige mv.

rygedebutalder finder, at andelen af drenge på erhvervsuddannelserne, der har tidlig rygedebutalder, er faldende fra år 2001 og fremefter (se afsnit 4.2). Det er her vigtigt at pege på, at tendensen ikke er den samme for drenge og piger

Figur 4.5. Andel drenge og piger, der er rygere. Fordelt på uddannelsessituation.

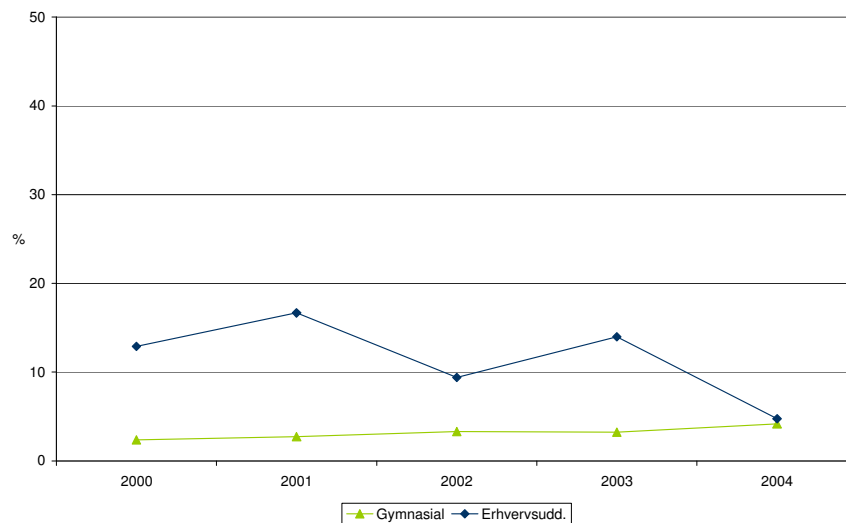
Figur 4.6. Andel piger, der er rygere. Fordelt på uddannelsessituation.

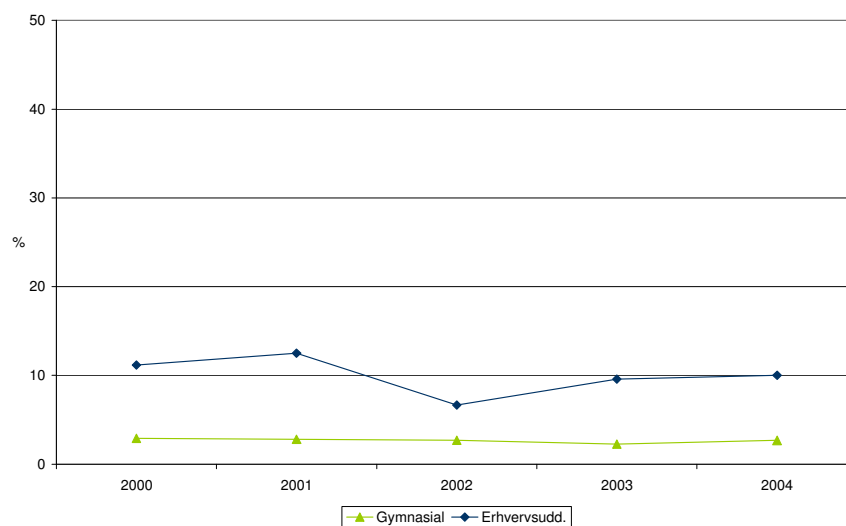
Udviklingen i andelen af storrygere i relation til uddannelse

Der er sket et fald i andelen af storrygende drenge, der går på erhvervsuddannelser fra 12,9 % i 2000 til 4,8 % i 2004. For pigerne ser vi ingen reelle ændringer. Der er gennem hele perioden flere storrygere blandt unge på erhvervsuddannelser end blandt unge på gymnasiale uddannelser (figur 4.7 og 4.8).

Figur 4.7. Andel drenge, der er storrygere. Fordelt på uddannelsessituation.

Figur 4.8. Andel piger, der er storrygere. Fordelt på uddannelsessituation.

4.1.4 Udvikling i rygevaner i relation til forældrenes uddannelsesniveau

Tabel 4.4. Andel drenge og piger, der er rygere, dagligrygere, lejlighedsrygere og storrygere. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

	Drenge								Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	
Rygere															
≤10 års uddannelse	32,6	35,6	37,2	41,8	34,4	36,3	152	36,3	45,5	34,1	28,2	44,2	37,4	235	
11-14 års uddannelse	28,7	33,7	30,1	27,8	25,9	29,6	515	34,1	37,0	30,2	28,1	27,4	31,5	683	
>14 års uddannelse	29,7	27,7	27,0	28,0	23,6	27,5	497	32,7	33,3	29,0	26,5	31,3	30,6	745	
Dagligrygere															
≤10 års uddannelse	29,2	30,7	29,1	31,7	28,1	29,8	125	28,2	36,4	29,6	22,9	33,3	29,9	188	
11-14 års uddannelse	21,5	25,7	24,0	21,0	17,8	22,4	389	21,4	26,1	20,8	21,0	18,2	21,6	467	
>14 års uddannelse	17,9	18,7	15,8	20,5	11,2	17,1	309	18,6	17,6	16,3	15,2	16,9	17,0	413	
Lejlighedsrygere															
≤10 års uddannelse	3,4	5,0	8,1	10,1	6,3	6,4	27	8,1	9,1	4,6	5,3	10,8	7,5	47	
11-14 års uddannelse	7,2	8,0	6,1	6,8	8,2	7,2	126	12,8	10,8	9,4	7,1	9,2	10,0	216	
>14 års uddannelse	11,8	9,1	11,2	7,5	12,4	10,4	188	14,0	15,7	12,7	11,3	14,4	13,7	332	
Storrygere															
≤10 års uddannelse	17,4	14,0	10,8	10,4	12,7	13,2	54	8,3	17,8	9,2	5,4	15,7	11,1	68	
11-14 års uddannelse	7,7	11,1	8,7	8,4	5,6	8,5	146	6,0	7,9	5,0	5,8	6,1	6,2	132	
>14 års uddannelse	5,3	6,1	4,8	6,9	4,7	5,5	99	3,6	4,1	3,7	3,6	4,5	3,9	94	

Udviklingen i andelen af rygere i relation til forældrenes uddannelsesniveau

Generelt ses, at forældrenes uddannelsesniveau har sammenhæng med de unges rygevaner. For både drenge og piger er der flere rygere blandt unge, som har forældre med et lavt uddannelsesniveau (10 år eller mindre) end blandt unge, hvis forældre har et højt uddannelsesniveau (mere end 14 år). Den eneste entydige udviklingstendens over perioden ses for gruppen af piger med forældre med 11-14 års uddannelse. Her er andelen af rygere i perioden faldet fra 34,1 % til 27,4 %. Dette kan primært tilskrives faldet blandt de lejlighedsrygende piger (tabel 4.4).

Udviklingen i andelen af dagligrygere i relation til forældrenes uddannelsesniveau

I forbindelse med dagligrygere ses samme billede som blandt rygere. Jo længere forældrenes uddannelse er, jo mindre er andelen af dagligrygere blandt de unge. Der har ikke været nogen entydige udviklingstendenser for de dagligrygende drenge inden for de forskellige uddannelsesniveauer. For piger med forældre med en mellemlang uddannelse ses et fald i andelen af dagligrygere fra 21,4 % i 2000 til 18,2 %¹¹ i 2004.

Udviklingen i andelen af storrygere til forældrenes uddannelsesniveau

Også for denne gruppe af rygere spiller forældrenes uddannelsesniveau en rolle. Der er færre storrygere blandt de drenge, hvis forældres uddannelsesniveau er længere end 14 år i forhold til de

¹¹ Udviklingstendensen er grænsesignifikant, p=0,066.

to andre grupper. Blandt pigerne ses også, at jo kortere forældrenes uddannelse er, jo større er andelen af storrygere. Der har ikke været nogen entydige udviklingstendenser gennem undersøgelsesperioden.

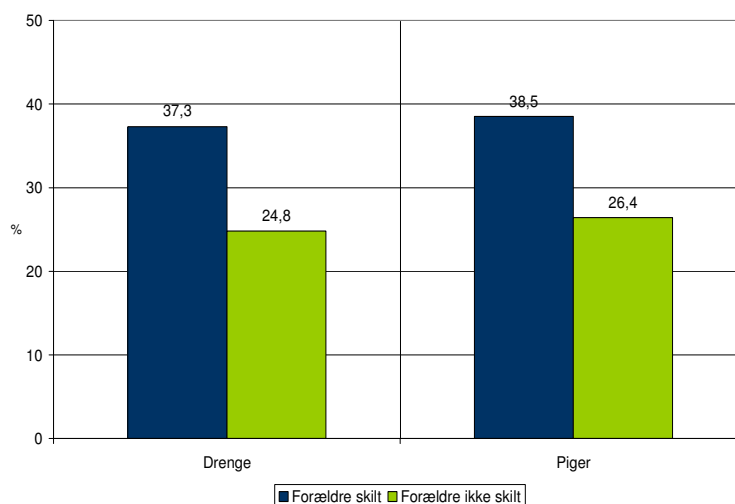
4.1.5 Rygevaner i relation til om forældrene er skilt

Tabel 4.5. Andel drenge og piger, der er rygere, dagligrygere, lejlighedsrygere og storrygere. Samlet for årene 2002-2004. Fordelt efter om forældrene er skilt.

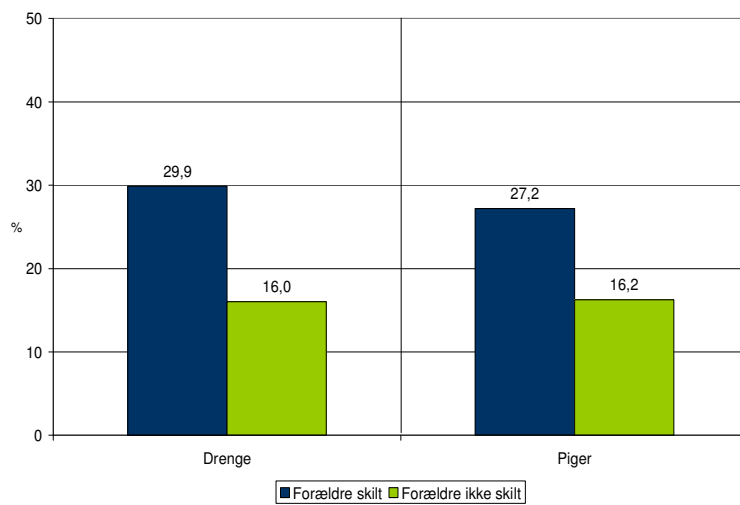
	Drenge				Piger											
	Rygere		Dagligrygere		Storrygere		Lejlighedsrygere		Rygere		Dagligrygere		Storrygere		Lejlighedsrygere	
	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal
Skilt	37,3	226	29,9	181	12,0	72	7,4	45	38,5	354	27,2	250	8,5	77	11,3	104
Ikke skilt	24,8	401	16,0	259	5,3	84	8,8	142	26,4	576	16,2	354	4,1	89	10,2	222

I det følgende ses på rygevaner i relation til, om de unges forældre er skilt/separeret/flyttet fra hinanden (herefter skrives skilt), eftersom dette i andre undersøgelser har vist at have en betydning for, om man er ryger. Disse data er sammenlagt, fordi der kun er stillet spørgsmål herom i årene 2002-2004. Det er derfor ikke fundet relevant at se på udviklingstendens for perioden, men kun på niveauforskelle mellem at have forældre, der er skilt eller ikke er skilt. For de tre centrale rygevariable finder vi, at der er flere rygere blandt de unge, der har forældre, der er skilt, end blandt de unge hvis forældre ikke er skilt (figur 4.9, 4.10 og 4.11).

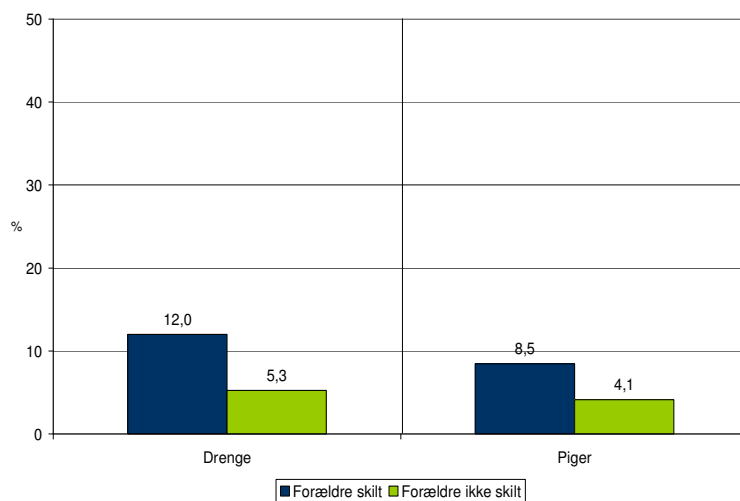
Figur 4.9. Andel, der er rygere, fordelt efter om deres forældre er skilt eller ej.

Figur 4.10. Andel, der er dagligrygere, fordelt efter om deres forældre er skilt eller ej.

Figur 4.11. Andel, der er storrygere, fordelt efter om deres forældre er skilt eller ej.

4.2 RYGEDEBUTALDER

Tabel 4.6. Andel drenge og piger med tidlig rygedebutalder. Fordelt på ungdomsuddannelse, forældrenes uddannelsesniveau, og hvorvidt forældrene er skilt.

	Drenge						Piger							
	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år
Andel med rygedebut <14 år	9,1	9,8	7,1	5,4	5,7	7,6	303	8,7	9,7	8,5	7,6	8,9	8,7	461
Fordelt på ungdomsuddannelser														
Ikke under uddannelse	15,8	17,3	8,9	6,2	13,8	12,0	75	7,9	14,0	11,9	9,7	13,1	11,4	110
Gymnasiale uddannelser	4,1	2,4	5,0	1,3	2,6	3,2	45	6,0	6,0	5,9	5,7	5,6	5,8	137
Erhvervsuddannelser	12,1	14,8	10,4	7,0	5,0	10,8	107	14,2	13,5	10,8	11,7	16,8	13,5	94
Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau														
≤10 års uddannelse	12,8	13,9	11,3	8,5	7,4	11,2	44	10,7	16,8	16,3	8,1	14,3	13,2	78
11-14 års uddannelse	9,6	9,3	7,0	5,3	7,0	7,8	130	8,7	12,0	9,6	8,4	9,6	9,7	205
>14 års uddannelse	7,7	8,5	6,3	5,1	3,6	6,5	114	7,7	5,9	5,3	6,2	6,5	6,3	151
Fordelt efter om forældrene er skilt eller ikke skilt														
Skilt	~	~	~	~	~	11,1*	62*	~	~	~	~	~	13,9*	122*
Ikke skilt	~	~	~	~	~	4,2*	64*	~	~	~	~	~	6,0*	127*

* Tallene er fra perioden 2002-2004.

De unge er i spørgeskemaet blevet bedt om at angive, hvor gamle de var, da de begyndte at ryge mindst én gang om ugen, og dette defineres som alder ved rygedebut. I det følgende ses på de unge med tidlig rygedebut, hvilket vil sige, at de er begyndt at ryge, før de fyldte 14 år.

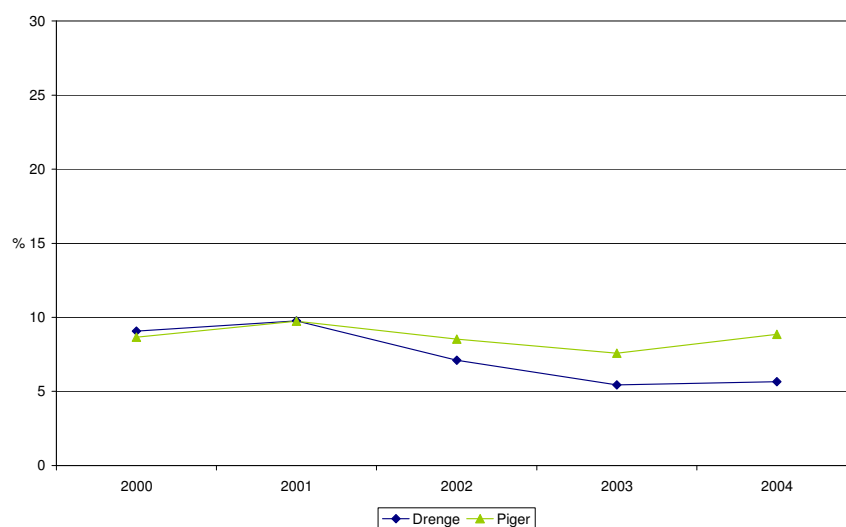
Rygedebutalderen kan blandt andet anvendes til at vurdere, hvornår eventuelle rygeinterventioner rettet imod rygestart skal iværksættes.

4.2.1 Udviklingen i rygedebutalder for drenge og piger

Der ses for drengenes vedkommende et fald i andelen, der har tidlig rygedebut – fra 9,1 % i 2000 til 5,7 % i 2004. For pigerne er der ikke nogen entydig udviklingstendens. Der er en mindre andel drenge end piger, der debuterer tidligt¹² (figur 4.12).

¹² P=0.05 (CI= 1,00-1,36.)

Figur 4.12. Andel drenge og piger med rygedebutalder < 14 år.

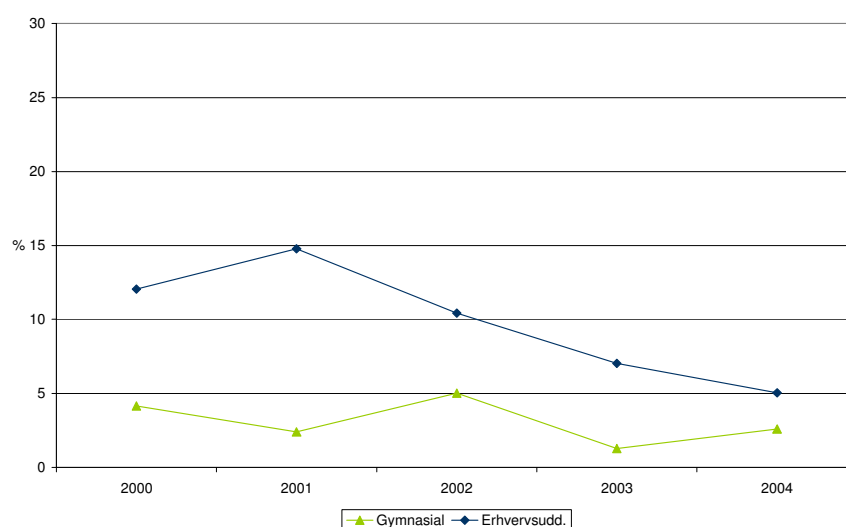

4.2.2 Udviklingen i rygedebutalder i relation til nuværende uddannelsessituation

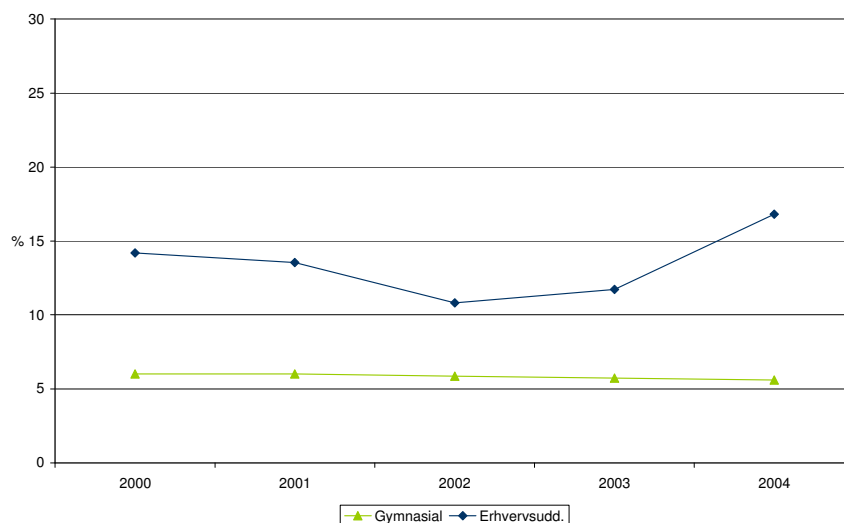
Der er sket et fald i tidlig rygedebut for de drenge, der går på erhvervsuddannelser fra 12,1 % i 2000 til 5 % i 2004 (figur 4.13). Det vil sige, at det generelle fald for drengene, der ses i figur 4.12, især kan tilskrives de drenge, der går på erhvervsuddannelser. For pigerne finder vi ingen entydige udviklingstendenser for undersøgelsesperioden.

Generelt ses, at der både for drenge og piger er en større andel, der har tidlig rygedebut blandt elever på erhvervsuddannelse end blandt elever på gymnasiale uddannelser (figur 4.13 og 4.14).

Figur 4.13. Andel drenge, der har rygedebutalder < 14 år. Fordelt på uddannelsessituation.

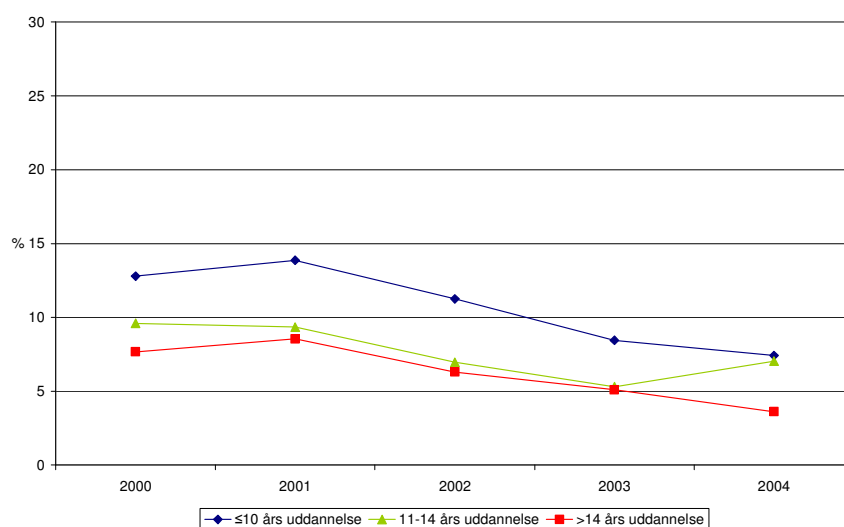
Figur 4.14. Andel piger, der har rygedebutalder < 14 år. Fordelt på uddannelsessituation.

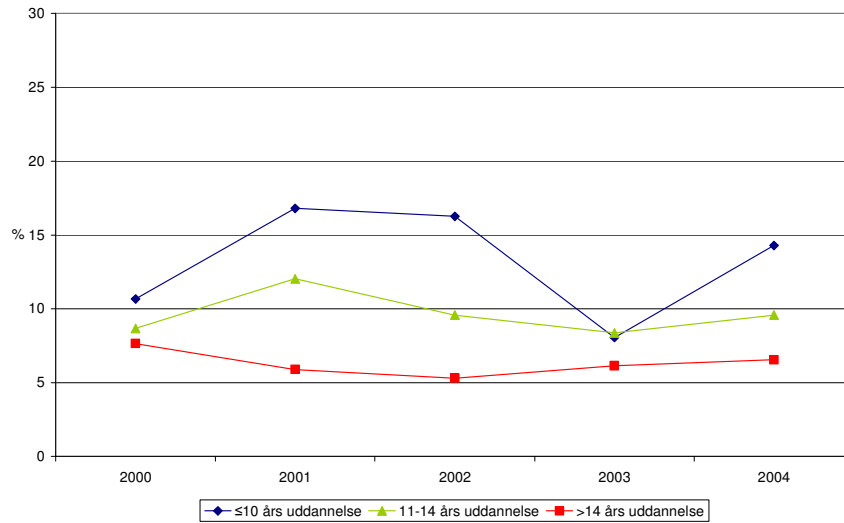
4.2.3 Udviklingen i rygedebutalder i relation til forældrenes uddannelsesniveau

Blandt drenge, der har forældre med en uddannelse på 10 år eller kortere, er der flere med tidlig rygedebut end i gruppen, der har forældre med lang uddannelse (mere end 14 år). Tilsvarende er der færre piger med tidlig rygedebut blandt dem, som har forældre med en lang uddannelse, end i de to andre uddannelsesgrupper. Jo højere uddannelsesniveau forældrene har, jo mindre er andelen af unge med tidlig rygedebut. I perioden ses et fald i tidlig rygedebut for drenge, som har forældre med et langt og mellemlangt uddannelsesniveau (figur 4.15). For pigernes vedkommende ses ingen entydige udviklingstendenser (figur 4.16).

Figur 4.15. Andel drenge, der har rygedebutalder < 14 år. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

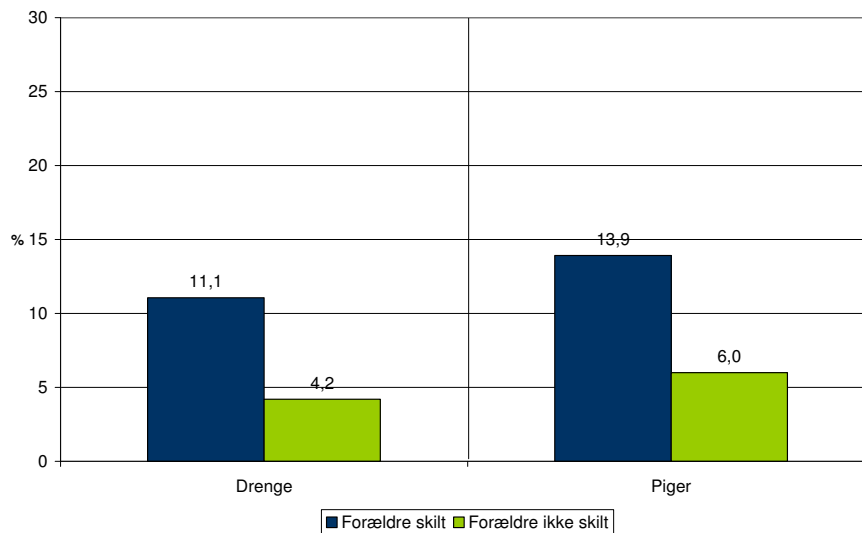
Figur 4.16. Andel piger, der har rygedebutalder < 14 år. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

4.2.4 *Udviklingen i rygedebutalder i relation til om forældrene er skilt*

I forlængelse af den ovenfor beskrevne sammenhæng mellem forældrenes skilsmisse og de unges rygevaner ses, at forældrenes skilsmisse også har betydning for, om de unge har tidlig rygedebutalder. Der er således en større andel med tidlig rygedebut blandt unge med skilte forældre, end blandt unge der ikke har skilte forældre (figur 4.17).

Figur 4.17. Andel drenge og piger, der har debutalder < 14 år. Fordelt efter om forældrene er skilt.

4.3 ØNSKE OM RYGEOPHØR

Tabel 4.7. Andel rygere, der ønsker at stoppe med at ryge. Fordelt på køn, alder, ungdomsuddannelse, forældrenes uddannelsesniveaue og hvorvidt forældrene er skilt.

	Drenge					Piger							Piger	
	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år
Andel, der gerne vil stoppe med at ryge	32,4	33,8	34,4	47,3	43,2	37,3	425	34,2	34,3	38,2	44,6	38,6	37,5	599
Fordelt på alder														
16 år	25,8	50,0	40,5	53,6	43,5	42,8	68	35,9	32,8	42,9	50,0	33,3	38,2	94
17 år	37,7	36,2	30,4	38,5	42,3	36,5	81	31,9	33,3	41,6	33,3	37,8	35,8	107
18 år	36,4	21,2	34,2	42,3	47,6	36,0	87	35,0	25,0	38,2	54,9	30,5	35,3	116
19 år	28,3	34,4	30,9	51,2	30,3	34,5	90	38,4	47,8	35,6	42,2	40,5	41,4	144
20 år	30,9	31,3	37,5	53,7	51,6	38,8	99	30,1	30,4	34,6	41,8	46,8	36,7	138
Fordelt på ungdomsuddannelser														
Ikke under uddannelse	39,1	34,0	29,5	41,9	47,1	37,8	96	31,3	33,3	33,8	51,7	44,7	38,6	142
Gymnasiale uddannelser	34,2	29,4	35,9	53,1	41,5	37,6	112	38,4	33,6	40,2	42,4	26,3	36,0	197
Erhvervsuddannelser	29,7	32,4	31,9	45,8	36,4	34,8	123	24,1	37,7	35,4	48,8	49,1	38,4	108
Fordelt på forældrenes uddannelsesniveaue														
≤10 års uddannelse	41,4	33,3	33,3	50,0	19,1	36,3	53	26,7	39,6	32,6	48,5	39,2	36,9	83
11-14 års uddannelse	30,9	33,8	42,2	48,2	46,8	39,3	189	36,6	31,9	42,5	45,0	37,8	38,1	245
>14 års uddannelse	34,2	33,0	27,1	45,9	45,3	35,8	162	35,8	34,0	34,7	41,5	38,9	36,7	244
Fordelt efter om forældrene er skilt eller ikke skilt														
Skilt	~	~	~	~	~	39,5*	86*	~	~	~	~	~	40,2*	125*
Ikke skilt	~	~	~	~	~	41,5*	152*	~	~	~	~	~	39,6*	210*

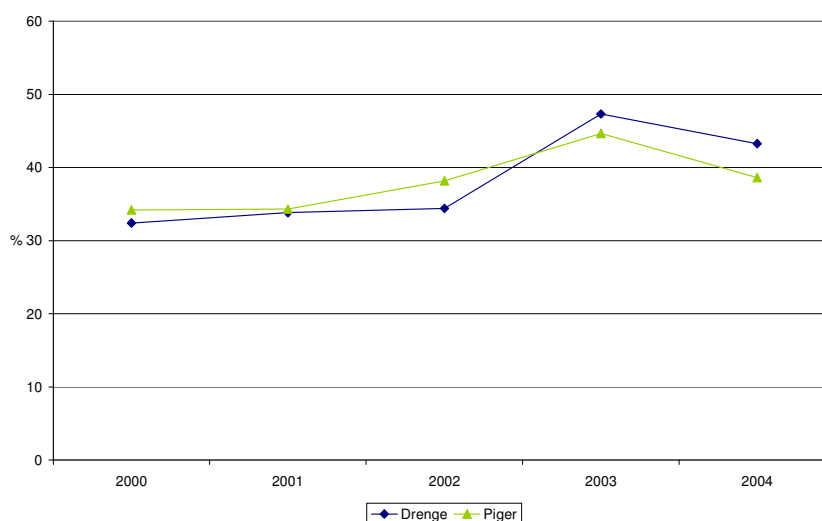
* Tallene er fra perioden 2002-2004.

De unge rygere er blevet spurgt, om de ønsker at stoppe med at ryge. Denne variabel kan give et indtryk af hvor mange unge, der overvejer et rygestop. I det følgende er andelen beregnet ud af de unge, der er rygere.

4.3.1 Udviklingen i ønske om rygeophør i relation til køn

For drengenes vedkommende stiger andelen, der vil stoppe med at ryge fra 32,4 % i 2000 til 43,2 % i 2004. For pigerne ses en stigning fra 34,2 % til 38,6 % (tabel 4.7 og figur 4.18). Den kraftige forøgelse i ønsket om rygeophør fra 2002 til 2003 kan være en reaktion på de markante advarsler på cigaretterne, som blev indført i løbet af andet halvår i 2003. Vi finder ingen forskel mellem drenge og piger i andelen, der ønsker at stoppe med at ryge.

Figur 4.18. Andel rygere, der ønsker at stoppe med at ryge.

4.3.2 *Udviklingen i ønske om rygeophør i relation til alder*

For de 18- og 20-årige rygende drenge ses gennem undersøgelsesperioden en stigning i andelen, der ønsker at stoppe med at ryge. For de 18-årige fra 36,4 % i år 2000 til 47,6 %¹³ i 2004 og for de 20-årige fra 30,9 % til 51,6 %. Blandt de 20-årige piger ses ligeledes en stigning. Hvor 30,1 % i 2000 ønskede et rygestop er dette steget til 46,8 % i 2004 (tabel 4.7). Det vil sige, at for begge køn er det især de 20-årige, der viser et forøget ønske om at stoppe med at ryge. Der er generelt ingen niveauforskelle mellem de forskellige aldersgrupper, og dette er gældende for begge køn.

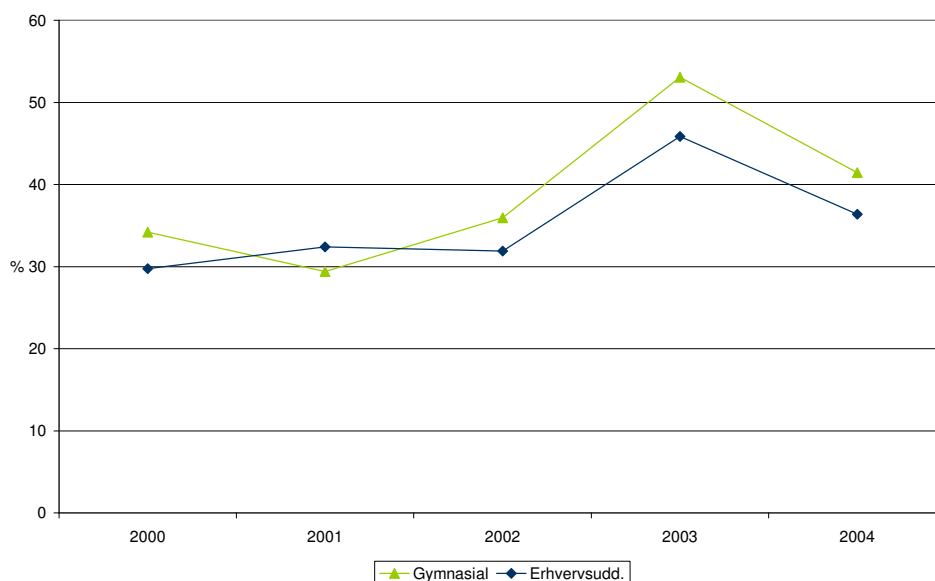
4.3.3 *Udviklingen i ønske om rygeophør i relation til uddannelsessituation*

Det er her undersøgt, om den fundne stigning i ønsket om at stoppe med at ryge er at finde inden for specifikke uddannelsesretninger. Der er tendens til en stigning blandt de rygende drenge på gymnasiale uddannelser, hvor andelen steg fra 34,2 % i år 2000 til 41,5 %¹⁴ i 2004. For drenge på erhvervsuddannelser er udviklingen mindre entydig. Den førromtalte markante ændring fra 2002 til 2003 ses for begge uddannelsesretninger (figur 4.19). For rygende piger på erhvervsuddannelser er der sket en stigning i andelen, der ønsker at stoppe, fra 24,1 % i år 2000 til 49,1 % i 2004 (tabel 4.7 og figur 4.20). For piger på gymnasiale uddannelser ses ingen entydige ændringer. Vi finder ingen niveauforskelle mellem de to uddannelsesretninger.

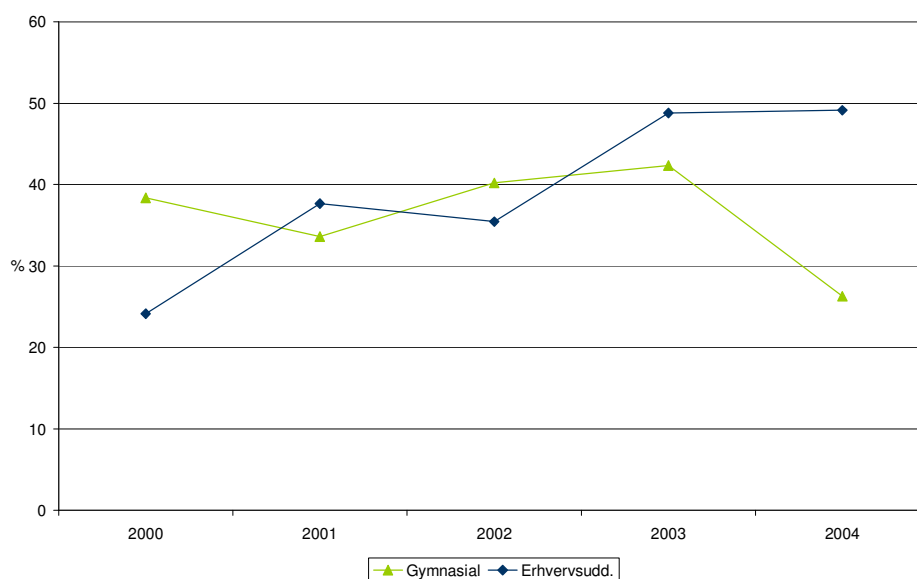
¹³ Grænsesignifikant udviklingstendens $p=0,0549$

¹⁴ Grænsesignifikant udviklingstendens $p=0,0611$

Figur 4.19. Andel drenge, der ønsker at stoppe med at ryge. Fordelt på uddannelsessituation.

Figur 4.20. Andel piger, der ønsker at stoppe med at ryge. Fordelt på uddannelsessituation.

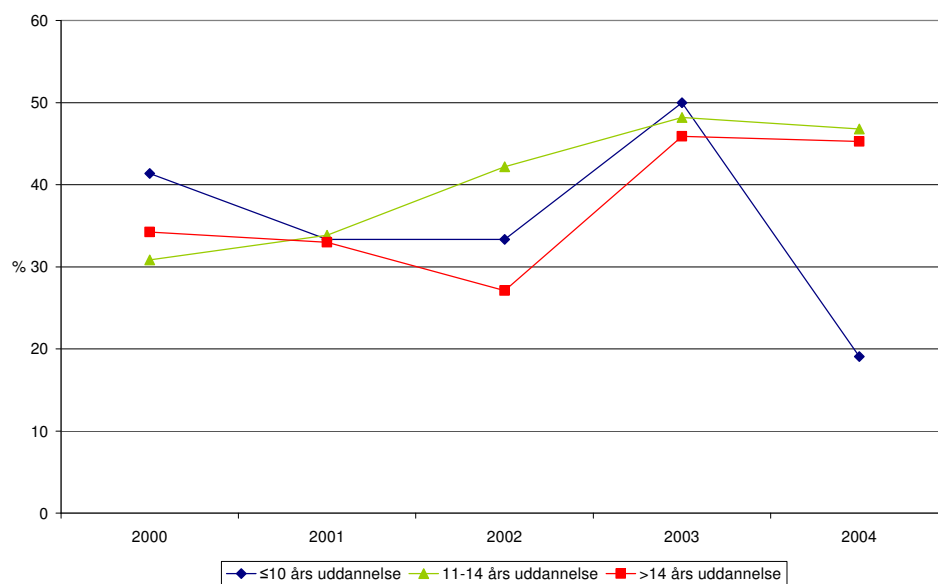

4.3.4 Udviklingen i ønske om rygeophør i relation til forældrenes uddannelsesnivea

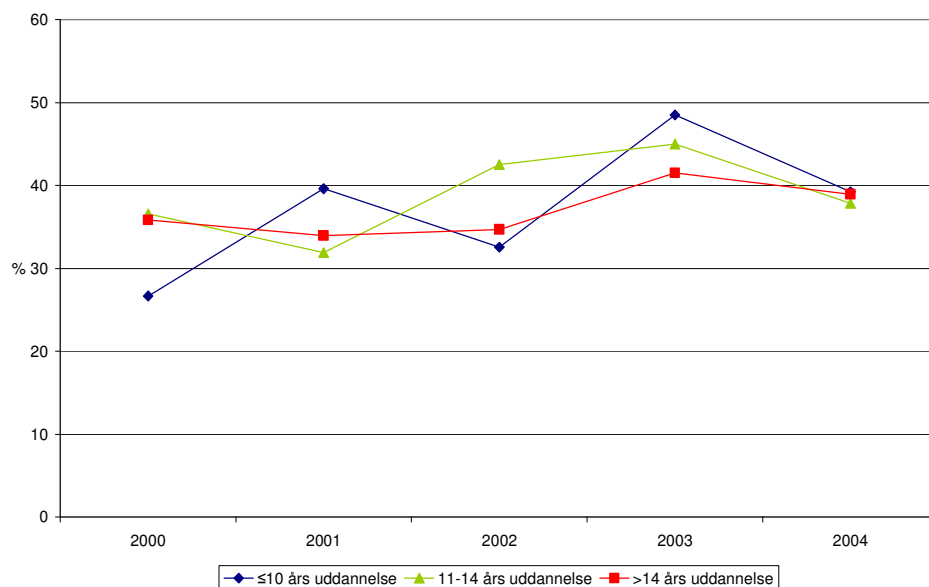
For gruppen af drenge, der har forældre med en mellemlang uddannelse, har der været en stigning i ønsket om rygestop fra 30,9 % i 2000 til 46,8 % i 2004. En tilsvarende men lidt svagere udvikling ses for drenge, hvis forældre har en lang uddannelse. Her stiger andelen fra 34,2 %, til 45,3 %¹⁵ (tabel 4.7 og figur 4.21). For pigerne har der ikke været nogen entydige udviklingstendenser for undersøgelsesperioden (figur 4.22). Der er ingen generelle niveauforskelle i de unges ønske om rygeophør i relation til længden af forældrenes uddannelse.

¹⁵ Grænsesignifikant udviklingstendens $p=0,0681$

Figur 4.21. Andel drenge, der gerne vil holde op med at ryge. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

Figur 4.22. Andel piger, der gerne vil holde op med at ryge. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

4.3.5 Udviklingen i ønske om rygeophør i relation til om forældrene er skilt

Vi finder ingen forskel i andelen, der ønsker at stoppe med at ryge, når unge med skilte forældre sammenlignes med unge, hvis forældre er samlevende.

4.4 HOLDNING TIL RYGERESTRIKTIONER

Tabel 4.8. Andel drenge og piger, der ønsker rygning forbudt.

Lokalitet	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Folkeskoler	36,3	39,2	46,8	49,1	51,0	43,8	1824	42,0	44,0	50,7	55,2	62,4	50,7	2777
Efterskoler	22,3	19,1	21,3	24,2	30,0	22,9	950	17,8	17,0	16,7	19,8	24,6	19,1	1045
Handelsskoler	11,9	11,8	13,2	15,2	20,2	14,0	582	8,4	8,0	9,2	10,7	14,1	10,0	549
Arbejdspladser	10,4	9,0	11,1	11,1	17,2	11,5	476	7,4	6,7	7,6	8,2	11,9	8,3	457
Hospitaler	64,8	65,0	69,0	69,6	75,4	68,3	2837	63,2	66,1	68,3	70,1	74,3	68,3	3739
Tog	30,7	35,0	35,4	42,3	49,2	37,7	1564	32,9	37,0	39,8	43,4	52,0	40,9	2237
Caféer	12,8	14,5	14,7	17,8	28,2	16,9	703	11,7	13,8	13,6	18,7	25,4	16,6	906
Restauranter	20,5	21,7	22,7	25,3	37,4	24,8	1028	16,7	20,0	21,0	25,5	31,9	22,9	1254
Butikcentre	~	~	39,7	41,7	48,6	42,9	986	~	~	43,7	48,3	54,0	48,6	1561
Idrætshaller/ sportsklubber	49,7	54,0	53,4	57,6	58,9	54,3	2252	55,6	58,6	57,0	62,9	65,0	59,7	3264
Børnehaver/ vuggestuer	89,0	87,4	88,0	89,0	90,2	88,6	3673	85,3	88,4	85,2	88,0	91,1	87,6	4789
Netcaféer	~	~	19,8	24,3	31,2	24,5	561	~	~	17,6	19,1	27,8	21,6	689

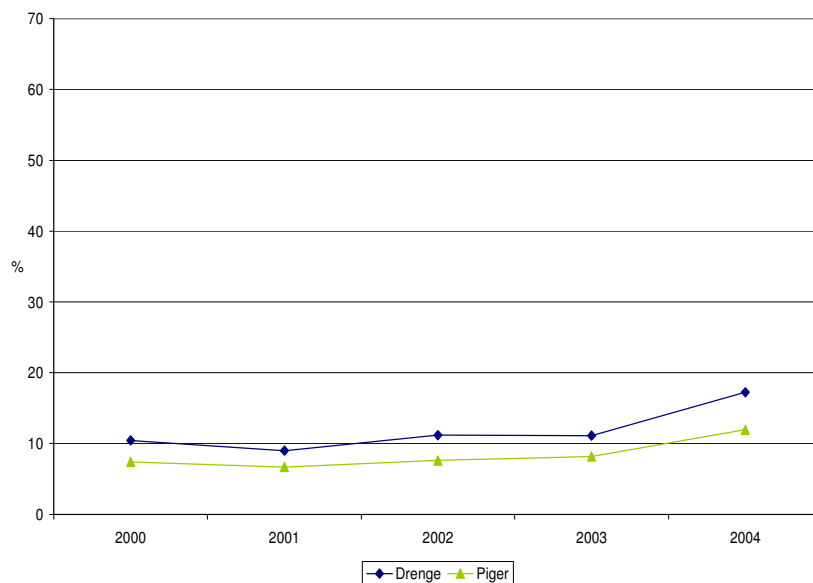
De unge er blevet bedt om at angive, hvorvidt rygning skal være tilladt, begrænset tilladt eller helt forbudt på forskellige lokaliteter i samfundet. I det følgende ses der på, hvordan unges holdning til rygeforbud har udviklet sig gennem perioden. Denne udvikling er interessant at undersøge, eftersom den giver et billede af normændringer i samfundet.

Der er sket en stigning i andelen af unge, der ønsker rygeforbud, i forhold til alle 12 lokaliteter, der spørges ind til i spørgeskemaet¹⁶ (tabel 4.8). Den entydige stigning tyder på, at en holdningsændring er på vej. I det følgende fokuseres på fem af de i alt 12 udvalgte lokaliteter. Det er arbejdspladser, caféer, idrætshaller, folkeskoler og efterskoler.

4.4.1 Arbejdspladser

Andelen af unge, der gerne vil have rygeforbud på arbejdspladser, er steget gennem undersøgelsesperioden. For drenges vedkommende steg andelen fra 10,4 % i 2000 til 17,2 % i 2004. For piger ses en tilsvarende stigning fra 7,4 % til 11,9 % (figur 4.23). Der er en større andel blandt drengene, der støtter rygeforbud, end blandt pigerne.

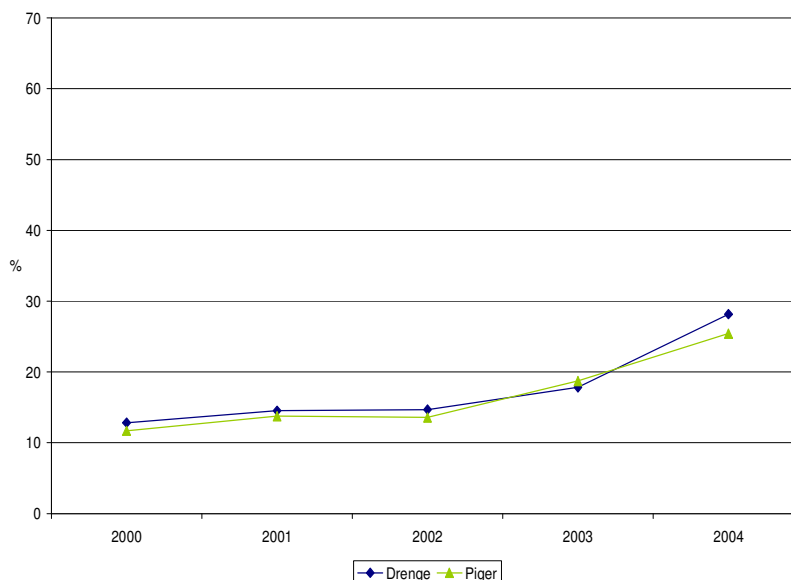
Figur 4.23. Andel drenge og piger, der mener, at rygning skal være helt forbudt på arbejdspladser.

4.4.2 Caféer

En tilsvarende udvikling ses, når det gælder de unges holdning til rygeforbud på caféer. I 2000 ønskede 12,8 % af drengene og 11,7 % af pigerne rygeforbud på caféer. I 2004 er det steget til henholdsvis 28,2 % og 25,4 % (figur 4.24).

Figur 4.24. Andel drenge og piger, der mener, at rygning skal være helt forbudt på caféer.

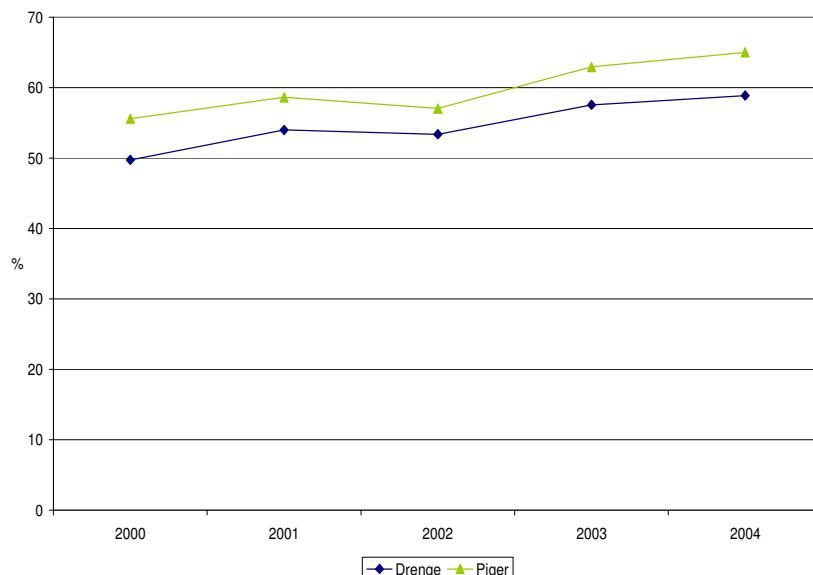

¹⁶ Dette er dog ikke gældende for drengenes holdning til rygeforbud i børnehaver/vuggestuer, hvor der ikke ses nogen udviklingstendens. Dette skyldes, at niveauet i andelen, der ønsker rygeforbud i børnehaver/vuggestuer gennem hele undersøgelsesperioden har ligget meget højt.

4.4.3 Idrætshaller

For idrætshaller finder vi også en øget tilslutning til rygeforbud. For drengene steg andelen, der ønsker rygeforbud, fra 49,7 % i 2000 til 58,9 % i 2004. For pigerne steg andelen fra 55,6 % til 65 %. Der har igennem hele perioden været en niveauforskel mellem piger og drenge, hvor det er pigerne, der i højere grad ønsker et rygeforbud (figur 4.25).

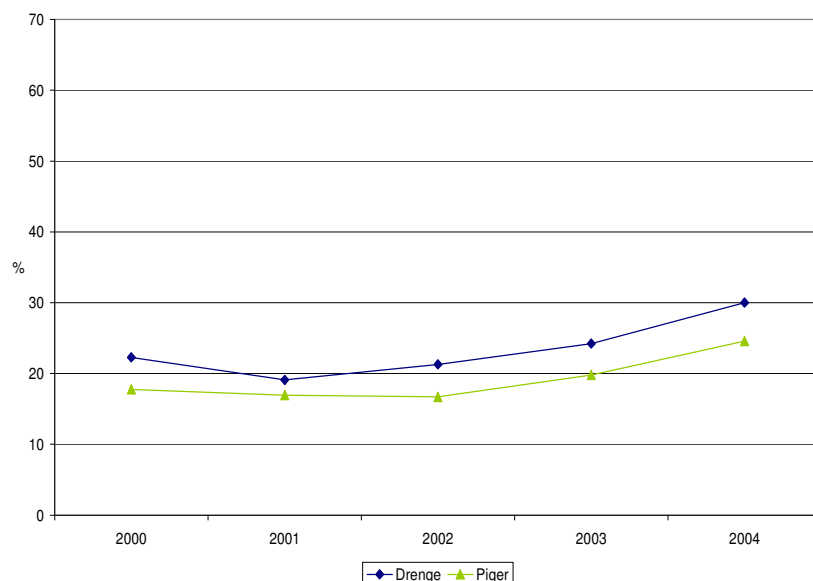
Figur 4.25. Andel drenge og piger, der mener, at rygning skal være helt forbudt i idrætshaller.

4.4.4 Efterskoler

Også støtten til rygeforbud på efterskolerne har i undersøgelsesperioden været stigende. For drengene steg andelen fra 22,3 % i 2000 til 30 % i 2004, og for pigerne fra 17,8 % til 24,6 %. Gennem hele undersøgelsesperioden har der været flere drenge end piger, der ønsker rygeforbud på efterskoler (figur 4.26).

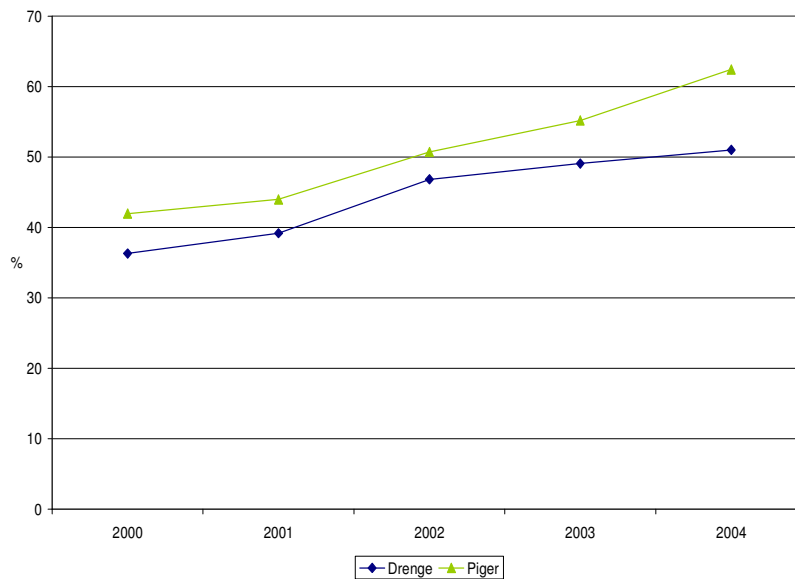
Figur 4.26. Andel drenge og piger, der mener, at rygning skal være helt forbudt på efterskoler.

4.4.5 Folkeskoler

Der er endvidere et stadigt voksende ønske om rygeforbud på folkeskoler. For drengenes vedkommende øges andelen fra 36,3 % i 2000 til 51 % i 2004, og for pigernes vedkommende fra 42 % til 62,4 %. Gennem undersøgelsesperioden er der generelt flere piger end drenge, der ønsker rygeforbud på folkeskoler (figur 4.27).

Figur 4.27. Andel blandt dreng og piger, der mener, at rygning skal være helt forbudt på folkeskoler.

5 Alkohol

Udviklingen i unges alkoholforbrug i korte træk

- Andelen af unge storforbrugere af alkohol er faldende fra 2000-2004.
- Andelen af storforbrugere falder især blandt de 16-17-årige.
- Andelen af storforbrugere falder mere blandt drengene end blandt pigerne.
 - Der er dog stadig flere drenge end piger, der er storforbrugere.
- Der er særligt tendens til et faldende alkoholforbrug blandt gymnasieungdommen.
 - Der er fald i andelen af drenge, der er storforbrugere, i gymnasiegruppen.
 - Der er stigning i andelen af drenge og piger i laveste forbrugskategori i gymnasiegruppen.
- Der er sket et fald i andelen af unge, der var fulde første gang, før de blev 14 år.
 - Blandt pigerne er der en lidt større andel, der har haft deres alkoholdebut efter, de er fyldt 16 år i forhold til drengene.
 - Tidlig alkoholdebut (før 14 år) er stadig mest almindelig blandt drengene.
- Alkoholforbruget har ikke en tydelig sammenhæng med forældrenes uddannelsesbaggrund, dog er der en tendens til, at storforbruget er mest udbredt hos unge, hvis forældre har de længste uddannelser.
 - Tidlig alkoholdebut er mere udbredt blandt unge hvis forældre er skilt.
- Den positive udvikling mod mindre storforbrug og færre tidlige debutanter har dog (endnu) ikke afsat sig i en tilsvarende mindskelse af de problemer, de unge oplever i forbindelse med alkohol. Problemniveauet har stort set ligget stabilt i undersøgelsesperioden
 - Dog ses et fald i alkoholrelaterede problemer blandt piger på gymnasial uddannelse.
 - En større andel af drengene end af pigerne har oplevet farlige eller strafbare problemer i forbindelse med alkohol.
 - Problemer i forbindelse med alkohol er mindre udbredte blandt unge på en gymnasial uddannelse end blandt unge på erhvervsuddannelser.
 - Problemer i forbindelse med alkohol er mere udbredte blandt unge med skilte forældre end blandt unge i intakte familier.

Alkoholbrug er et flertalsfænomen

I det danske samfund bruges alkohol af et massivt flertal, det gælder unge såvel som voksne. Over 90 % af de 16-20-årige bruger således alkohol en gang imellem – og mere end 2/3 af pigerne og 3/4 af drengene har brugt alkohol inden for seneste måned. Herved adskiller alkoholbrug sig markant fra tobaksrygning og brug af stoffer. MULD-undersøgelserne fokuserer derfor heller ikke så meget på, om de unge drikker alkohol, for det gør de, men mere på forbrugets størrelse og hyppighed. Undersøgelser af de 15-16-åriges alkoholforbrug har i en årrække dokumenteret, at danske unge drikker meget og drikker meget ad gangen, også når man sammenligner med andre europæiske lande – danske unge har en beklagelig Europa-rekord i alkoholforbrug [Sabroe & Fonager, 2004].

Alkoholbrug giver sundhedsproblemer – og unge er mere sårbare end voksne

Alkohol står højt på listen over de risikofaktorer, der koster mest sundhed i Danmark [Sundhedsstyrelsen, 2006b]. Uanset om man er ung eller voksen, er det sundhedsskadeligt at drikke for meget alkohol – Sundhedsstyrelsen har sat 14 genstande om ugen for kvinder og 21 genstande om ugen for mænd som det absolutte *maksimum* for, hvad *voksne* kan drikke uden at øge deres risiko for en række sygdomme – og mindre er bedre. Samtidig frarådes det at drikke mere end 5 genstande på én gang (f.eks. i løbet af én aften), da et stort forbrug ved samme lejlighed øger risiko for helbredsskader og ulykker.

Alkohol giver særlige problemer for unge, fordi de områder af hjernen, som alkohol særligt påvirker, først er færdigudviklet i 20-25-års alderen. Derfor nedsætter alkohol unges dømmekraft i endnu højere grad, end det gælder for voksne. Det viser sig bl.a. ved, at unge oplever mange problemer i forbindelse med, at de drikker alkohol – f.eks. har drenge, der har drukket 16 genstande eller mere sidste gang, de var fulde, i gennemsnit 6 gange så mange oplevelser af farlige eller strafbare situationer, som de mere moderat forbrugende (som drak 1-5 genstande) [Nielsen et al., 2002].

Danske unge begynder tidligt at drikke alkohol - de fleste unge prøver at være fulde som 14-årige eller lidt senere. Tidlig alkoholdebut defineres derfor i MULD-undersøgelserne som at have været fuld første gang, før man er fyldt 14 år. Unge med tidlig alkoholdebut (under 14 år) har bl.a. en forøget risiko for at blive storforbrugere af alkohol og for at prøve illegale stoffer som hash, amfetamin og ecstasy. Der er derfor grund til at arbejde for, at alkoholdebuten udskydes så længe som muligt. 16-års aldersgrænsen for salg af alkohol markerer netop, at alkohol ikke bør bruges af børn og ganske unge.

De 16-20-årige mener selv, at der skal være alkoholpolitik på skoler og arbejdspladser – det går 3 ud af 4 unge ind for [Ringgaard & Nielsen, 2005]. Dette peger på, at ungdomsuddannelserne vil have medvind, hvis de påtager sig den opgave at udvikle rusmiddelpolitikker på skolerne. Skolerne har gode grunde til at have en aktiv rusmiddelpolitik, da der er klar sammenhæng mellem de unges rusmiddelforbrug og deres indlæringsparathed. En undersøgelse i gymnasieskoler har vist, at 13 % af drengene og 8 % af pigerne inden for den seneste måned havde haft tømmermænd fredag (efter at have drukket alkohol torsdag), og 25 % af drengene havde inden for seneste måned drukket alkohol i skoletiden, udenfor skolen [Beck & Reesen, 2004].

MULD sætter fokus på det store forbrug

MULD-undersøgelserne belyser gennem en række spørgsmål de unges alkoholforbrug den seneste uge og seneste måned. I denne rapport sættes særligt fokus på udviklingen af alkohol-storforbrug versus begrænset forbrug blandt unge i perioden 2000 til 2004. Forbruget ses i relation til køn, alder, den unges uddannelsessituation, forældrenes uddannelsesniveau og om forældrene er skilte. Desuden belyser rapporten udviklingen i debutalder for alkoholbrug og problemer som følge af alkohol.

5.1 ALKOHOLFORBRUG DEN SENESTE UGE OG SENESTE 30 DAGE

Udviklingen i de unges alkoholforbrug belyses ved at se på gruppen af *storforbrugere* overfor gruppen af unge med *begrænset forbrug*. Storforbrug defineres som et forbrug seneste uge, der ligger over Sundhedsstyrelsens genstandsgrænser for voksne¹⁷, og begrænset forbrug som under 7 genstande seneste uge (inkl. dem, der ikke har drukket seneste uge). Gruppen med et mellemforbrug (8-14 og 8-21 genstande for henholdsvis piger og drenge) er udeladt for at tegne er mere klart billede af udviklingen.

Udover spørgsmål om alkoholforbrug *seneste uge* indeholder MULD-spørgeskemaet også spørgsmål om alkoholforbrug *seneste 30 dage*, så undersøgelsen både har oplysninger om forbrugsmængde og -hyppighed i en længere tidsperiode. Også med hensyn til forbruget seneste 30 dage sætter denne analyse fokus på storforbrugerne. Der bringes tal for et objektivt mål på storforbrug: unge, der mere end 3 gange de seneste 30 dage har drukket over 5 genstande ad gangen (drukket >5 genstande >3 gange) og et subjektivt mål for storforbrug: unge, der har oplevet sig "fulde" mere end 3 gange seneste 30 dage (fuld > 3 gange). I alkoholforskningen betragtes rapportering om forbrug seneste uge som mere pålideligt end rapportering, der går en hel måned tilbage, og derfor fokuserer denne analyse mest på forbrug seneste uge.

5.1.1 Forbrugsudvikling for drenge og piger

Tabel 5.1. Alkoholforbrug den seneste uge blandt drenge og piger.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
>genstandsgrænsen	24,6	21,1	20,6	20,4	19,6	21,4	885	14,1	12,9	10,7	12,4	12,2	12,4	678
<7 genstande	33,6	39,7	40,8	40,7	46,0	39,8	1648	55,9	60,2	66,0	62,8	59,2	60,8	3313

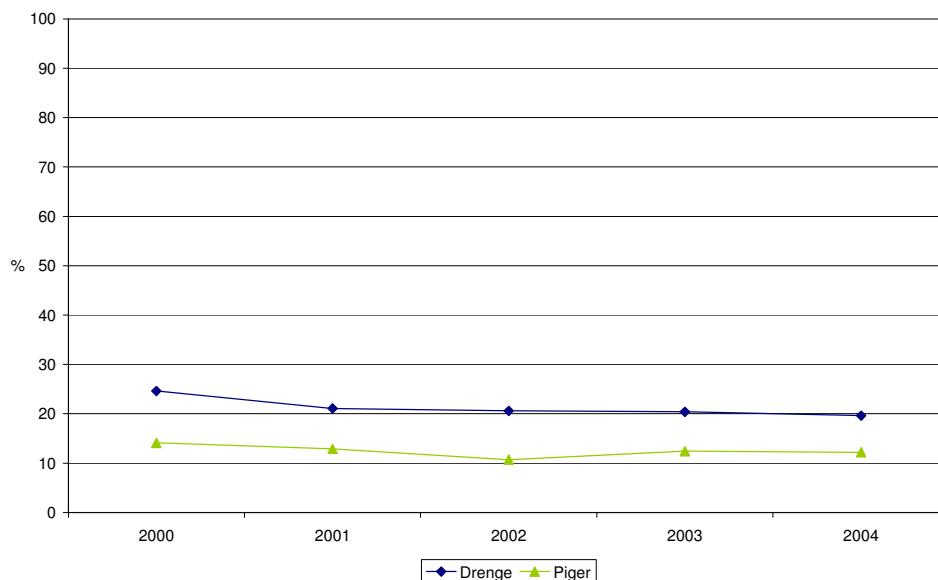
Gennem undersøgelsesperioden falder andelen af storforbrugere blandt drengene. I år 2000 havde 25 % af drengene drukket over genstandsgrænsen for voksne i den seneste uge, i 2004 er andelen faldet til 20 %. Den udviklingstendens ses ikke blandt pigerne, hvor andelen af storforbrugere ligger stabilt gennem perioden (tabel 5.1 og figur 5.1).

Derimod har der for begge køn været en stigende andel unge, der hører til i gruppen med begrænset alkoholforbrug: andelen af drenge med begrænset forbrug seneste uge steg fra 34 % i år 2000 til 46 % i 2004, mens andelen af piger med begrænset forbrug steg fra 56 % til 59 %¹⁸ (figur 5.2).

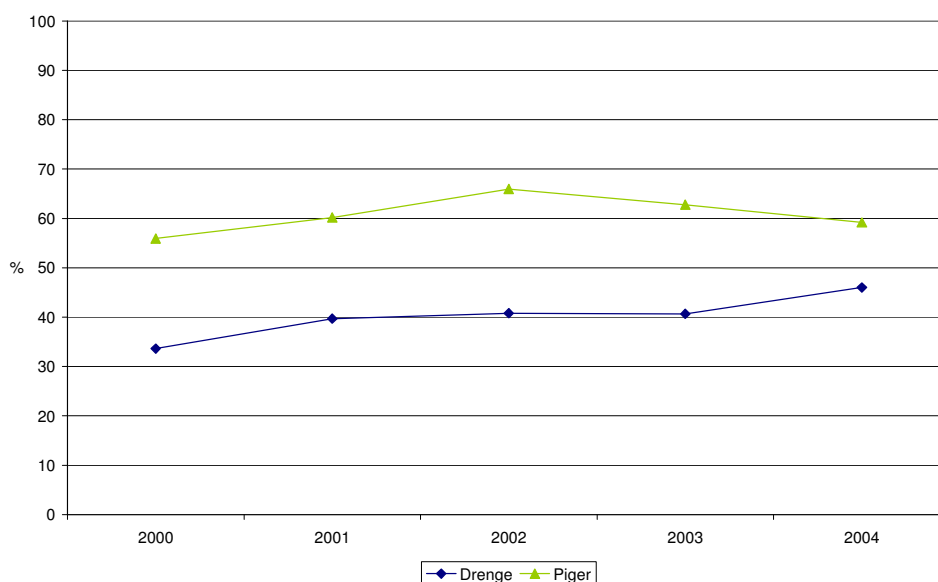
¹⁷ Sundhedsstyrelsen fraråder kvinder at drikke mere end 14 genstande og mænd mere end 21 genstande om ugen.

Der har gennem undersøgelsesperioden været en forskel i niveau for drenge og piger, således at en større andel af drenge end piger har drukket over genstandsgrænsen – og en mindre andel af drengene end af pigerne har haft et begrænset forbrug i den seneste uge.

Figur 5.1. Andel drenge og piger, der i den seneste uge har drukket over genstandsgrænsen.

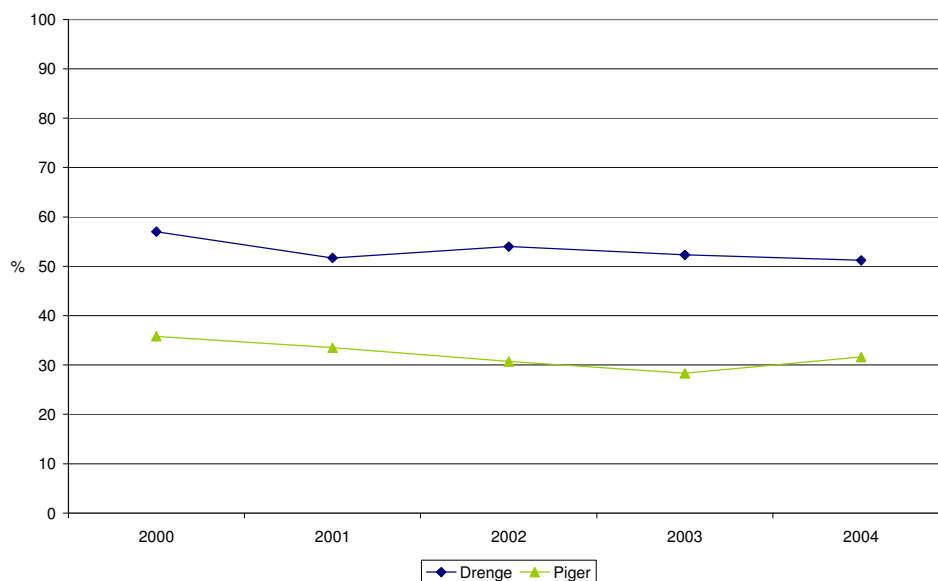
Figur 5.2. Andel drenge og piger, der i den seneste uge har drukket under 7 genstande.

Tendensen til et lavere forbrugsniveau, som ses i opgørelserne af alkoholforbrug seneste uge, bekræftes i tallene for, hvor stor en del af de unge, der ofte har drukket meget (>5 genstande >3 gange) de seneste 30 dage. Her ses et lille fald i andelen af storforbrugere for begge køn – for drengene fra 57 % i år 2000 til 51 % i år 2004, for pigerne fra 36 % til 32 %. Storforbruget er også på månedsbasis mere udbredt blandt drenge end blandt piger (se figur 5.3).

¹⁸ Grænsesignifikant udviklingstendens, $p = 0,0617$

Fig. 5.3. Andel drenge og piger, der flere end 3 gange inden for den seneste måned har drukket mere end 5 genstande.

Der ses ikke et tilsvarende fald i andelen af unge, der ofte har oplevet beruselse inden for seneste måned (se bilagstabel 5.1).

5.1.2 Alkoholforbrug og alder

Tabel 5.2. Alkoholforbrug den seneste uge blandt drenge og piger opdelt efter alder.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
> genstands-grænsen														
16 år	14,3	14,3	16,1	13,3	7,3	13,3	112	7,5	10,7	8,3	11,3	10,5	9,7	107
17 år	26,8	22,3	16,9	17,5	12,2	19,8	173	18,6	16,5	10,7	11,6	7,1	13,0	145
18 år	29,7	23,4	21,3	18,7	24,0	23,6	199	13,0	17,0	12,4	13,9	12,2	13,7	151
19 år	25,3	22,4	24,0	24,8	22,8	23,9	192	18,9	8,8	11,0	13,9	12,6	12,8	136
20 år	25,8	23,6	25,0	28,7	33,3	26,8	209	12,6	11,5	11,0	11,3	18,3	13,0	139
< 7 genstande														
16 år	44,1	52,2	54,4	51,9	66,4	53,4	448	66,8	64,1	73,2	69,0	69,4	68,4	755
17 år	35,6	43,7	40,7	42,2	51,2	42,1	368	50,9	60,3	69,3	61,8	61,1	60,8	679
18 år	28,6	39,1	39,7	35,3	37,0	35,9	303	55,2	58,9	60,2	57,4	58,1	58,0	637
19 år	31,0	28,5	38,8	36,6	39,0	34,5	277	51,2	58,4	63,5	62,4	59,4	59,0	625
20 år	29,8	32,1	30,1	36,4	35,0	32,3	252	55,6	59,0	64,0	63,2	46,9	57,7	617

Andelen af storforbrugere stiger med alderen – blandt de 16-årige drenge ligger andelen på 13 %, mens over 25 % af de 20-årige drenge har drukket over genstandsgrænserne sidste uge. Blandt pigerne ses også en mindre stigning med alderen, men niveauet er lavere. Alkoholforbruget stiger især fra de 16-årige til de 17-årige.

Det fald i andelen af storforbrugere, der ses i undersøgelsesperioden, er især sket blandt de 17-årige unge. Andelen af storforbrugere er blandt de 17-årige drenge faldet fra 27 % i år 2000 til 12 % i år 2004, blandt pigerne fra 19 % til 7 % (forbrug seneste uge).

Samtidig ses en stigning i andelen af 17-årige drenge med begrænset forbrug seneste uge fra 36 % i år 2000 til 51 % i år 2004, og tilsvarende hos de 17-årige piger fra 51 % til 61 %. Derudover er der sket en stigning i andelen med begrænset forbrug blandt de 16- og 19-årige drenge.

Samlet ses således en udvikling mod, at de yngste aldersgrupper drikker mindre. Denne udvikling genfindes i data for alkoholforbruget seneste 30 dage. Især ses en faldende udvikling blandt de 17-årige, hvor andelen af drenge, der har drukket over fem genstande mere end tre gange de sidste 30 dage, er faldet fra 54 % i år 2000 til 40 % i 2004, og andelen af piger er faldet fra 38 % til 30 % (se bilagstabel 5.2). Gennem undersøgelsesperioden har der også været en mindre andel af de 16-årige, der har drukket over fem genstande mere end tre gange seneste 30 dage, både blandt drenge og piger. Det samme gælder for andelen, der har været hyppigt fulde.

5.1.3 Alkoholforbrug i relation til ungdomsuddannelse

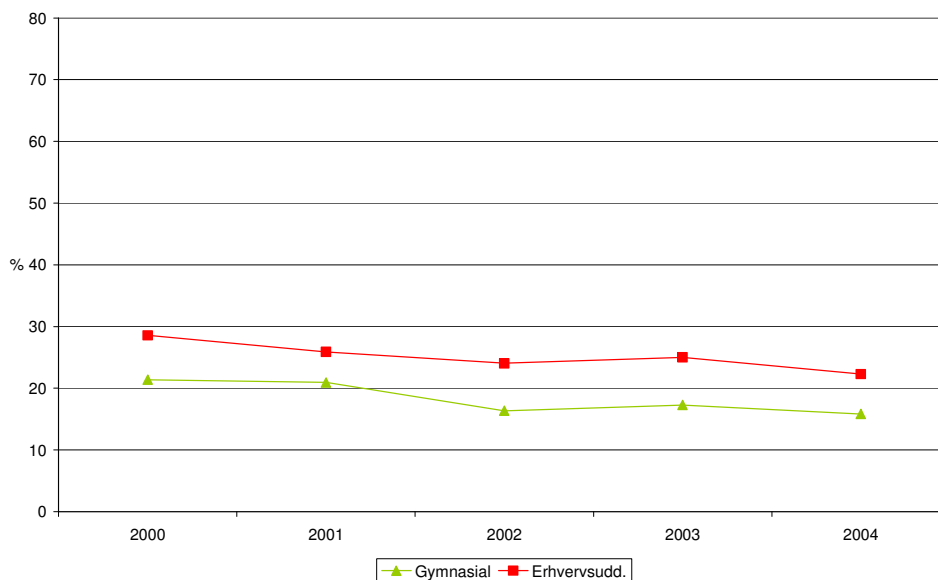
Tabel 5.3. Alkoholforbrug blandt drenge og piger den seneste uge. Fordelt på uddannelsessituation.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
> genstandsgrænsen														
Gymnasial uddannelse	21,4	20,9	16,3	17,3	15,8	18,6	266	13,9	11,4	9,7	12,6	10,9	11,7	278
Erhvervsuddannelse	28,6	25,9	24,0	25,0	22,3	25,5	268	15,9	14,1	8,1	12,7	15,7	13,5	98
Ikke under uddannelse	33,9	22,2	25,6	25,0	28,0	26,9	176	14,0	15,9	12,3	9,8	14,4	13,2	132
< 7 genstande														
Gymnasial uddannelse	33,2	35,6	37,6	37,8	44,6	37,3	535	51,7	57,4	64,3	59,3	60,0	58,6	1396
Erhvervsuddannelse	35,3	35,0	34,4	38,3	40,5	36,3	382	63,6	62,6	74,0	65,3	51,5	63,1	457
Ikke under uddannelse	25,4	36,1	39,3	38,2	39,2	36,0	236	52,3	57,1	63,6	63,2	55,5	58,6	584

Faldet i andelen af storforbrugere er især sket blandt drenge, der går på en gymnasial uddannelse – her er andelen, der har drukket over genstandsgrænsen faldet fra 21 % i år 2000 til 16 % i år 2004 (figur 5.4). Udviklingen på erhvervsskolerne er ikke signifikant. Der er i hele undersøgelsesperioden en større andel af drenge, der går på en erhvervsuddannelse, der har drukket over genstandsgrænsen i forhold til dem, der går på en gymnasial uddannelse. Blandt

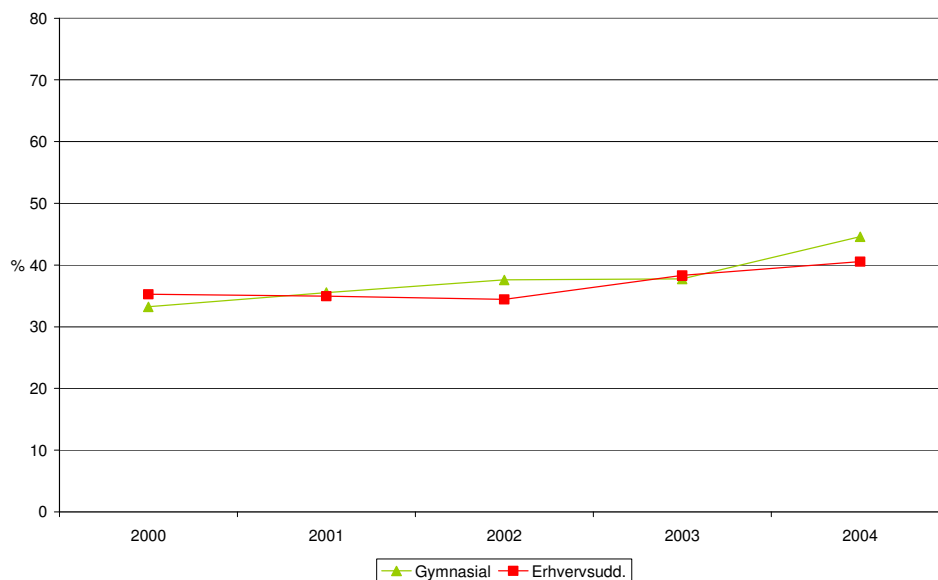
pigerne har andelen af storforbrugere ligget stabilt, og der er ingen signifikante forskelle mellem piger på gymnasie- og erhvervsskoler. Blandt unge, der ikke er i ungdomsuddannelse, er andelen af storforbrugere på niveau med erhvervsskolerne (tabel 5.3).

Fig. 5.4. Andel drenge, der i den seneste uge har drukket over genstandsgrænsen. Fordelt på ungdomsuddannelse.

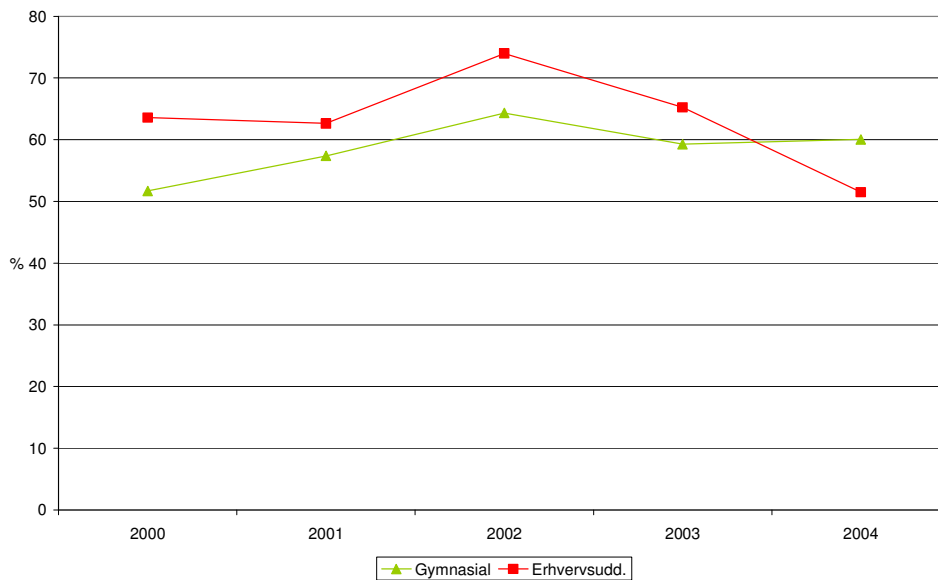

Samtidig med det faldende storforbrug blandt drengene ses en stigning i andelen med begrænset forbrug på de gymnasiale uddannelser. Andelen af gymnasie-drenge med begrænset alkoholforbrug seneste uge var 33 % i år 2000 og 45 % i år 2004, tilsvarende tal for gymnasiepigerne var 52 % og 60 %. Andelen af unge med begrænset forbrug er i 2004 lidt større blandt gymnasiepigerne end blandt piger på erhvervsskolerne og piger udenfor ungdomsuddannelse - for drengene ses samme niveau (figur 5.5 og 5.6).

Fig. 5.5. Andel drenge, der i den seneste uge har drukket under 7 genstande. Fordelt på ungdomsuddannelse.

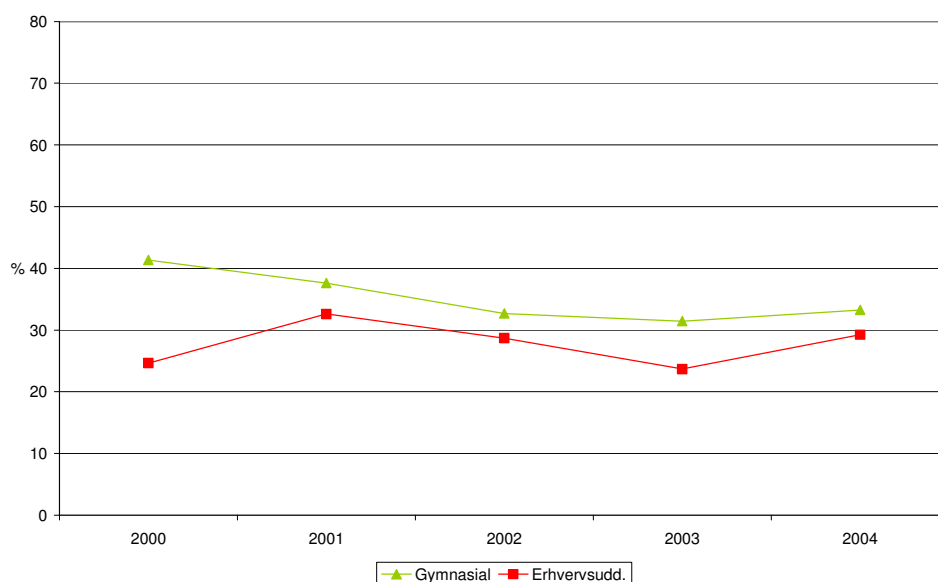
Figur 5.6. Andel piger, der i den seneste uge har drukket under 7 genstande. Fordelt på ungdomsuddannelse.

Den positive udvikling i retning af et mere begrænset alkoholforbrug blandt unge, der går på en gymnasial uddannelse, slår ikke helt så klart igennem, når man ser på forbruget de seneste 30 dage. Kun blandt gymnasiepigerne ses et fald i andelen, som har drukket mere end 5 genstande mere end 3 gange inden for seneste måned – fra 41 % til 33 % over undersøgelsesperioden (figur

5.7). Der er ingen udvikling, når det måles på fuldskab, og for drengene ses et stabilt niveau gennem perioden.

Figur 5.7. Andel piger, der mere end tre gange inden for den seneste måned har drukket over 5 genstande. Fordelt på ungdomsuddannelse.

Andelen af storforbrugere er gennemsnitligt lidt højere i gymnasiet end på erhvervsuddannelserne, når man ser på alkoholforbruget seneste 30 dage, både blandt drenge og piger (se bilagstabel 5.3).

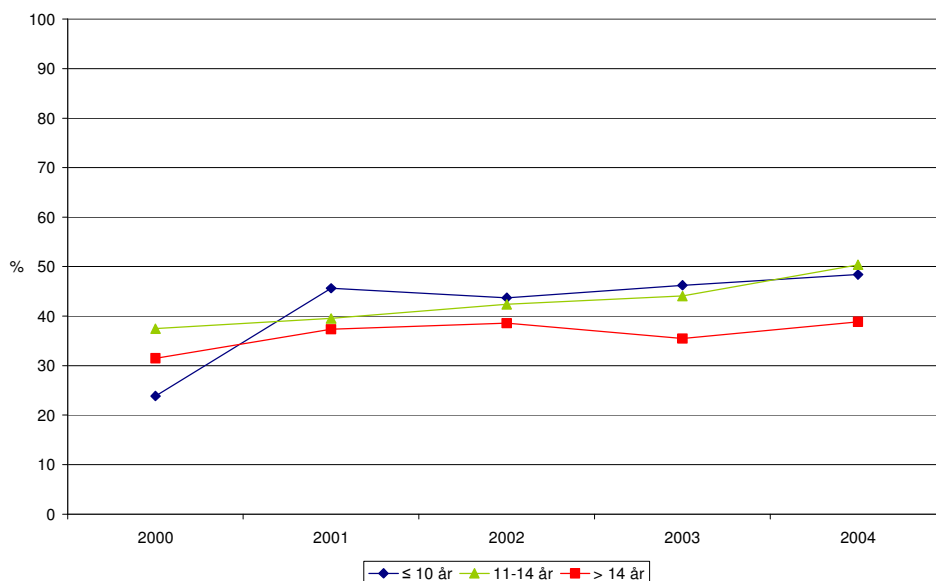
5.1.4 Alkoholforbrug i forhold til forældrenes uddannelsesniveau

Tabel 5.4. Alkoholforbrug blandt drenge og piger den seneste uge fordelt efter forældrenes uddannelsesniveau.

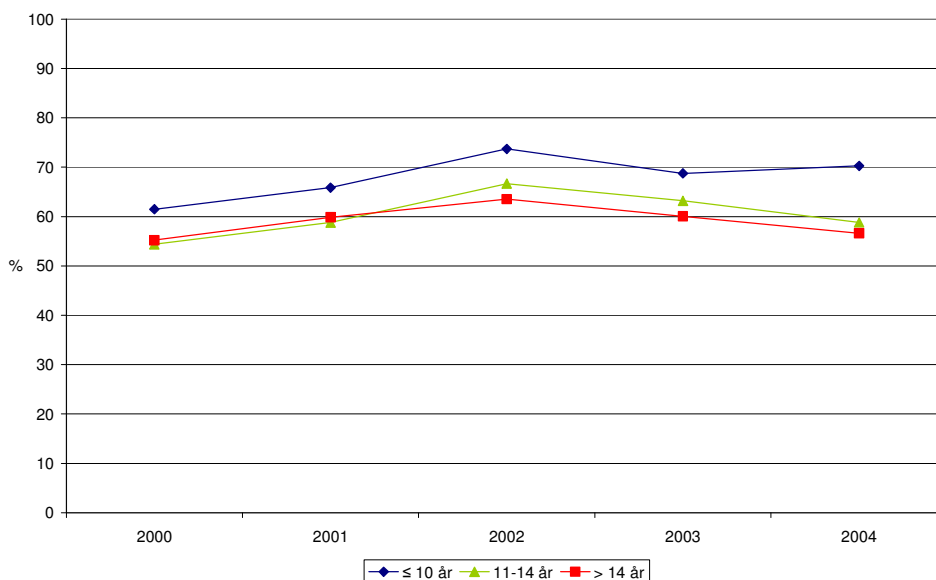
	Drenge					Samlet		Piger					Samlet	
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	alle år %	Antal alle år
> genstandsgrænsen														
≤ 10 års uddannelse	27,3	22,3	17,2	18,8	22,6	21,7	91	13,9	18,7	13,5	13,3	9,1	13,7	86
11-14 års uddannelse	22,8	21,7	22,8	19,3	17,4	21,0	367	14,4	12,8	11,3	12,3	12,3	12,6	274
> 14 års uddannelse	24,9	20,2	19,3	22,0	22,7	21,8	393	14,5	11,7	9,0	12,5	13,0	12,1	295
< 7 genstande														
≤ 10 års uddannelse	23,9	45,6	43,7	46,3	48,4	41,2	173	61,5	65,9	73,7	68,8	70,3	68,1	427
11-14 års uddannelse	37,5	39,5	42,4	44,0	50,4	42,2	737	54,4	58,8	66,7	63,2	58,8	60,4	1311
> 14 års uddannelse	31,5	37,3	38,6	35,5	38,9	36,2	653	55,2	59,9	63,5	60,0	56,6	59,1	1440

Faldet i andelen af storforbrugende drenge viser ikke sammenhæng med forældrenes uddannelsesniveau – men omvendt er det begrænsede forbrug i perioden blevet mere udbredt blandt drenge, hvis forældre ligger på laveste eller mellemste uddannelsesniveau. Tendensen mod et mere moderat forbrug er altså ikke slået igennem blandt de længst uddannede forældres drenge (figur 5.8). Blandt pigerne er det begrænsede forbrug tilsvarende mindre almindeligt blandt piger, jo længere uddannelse forældrene har (figur 5.9), dette gælder hele undersøgelsesperioden.

Figur 5.8. Andel drenge, der i den seneste uge har drukket under 7 genstande. Fordelt efter forældrenes uddannelsesniveau.

Figur 5.9. Andel piger, der i den seneste uge har drukket under 7 genstande. Fordelt efter forældrenes uddannelsesniveau.

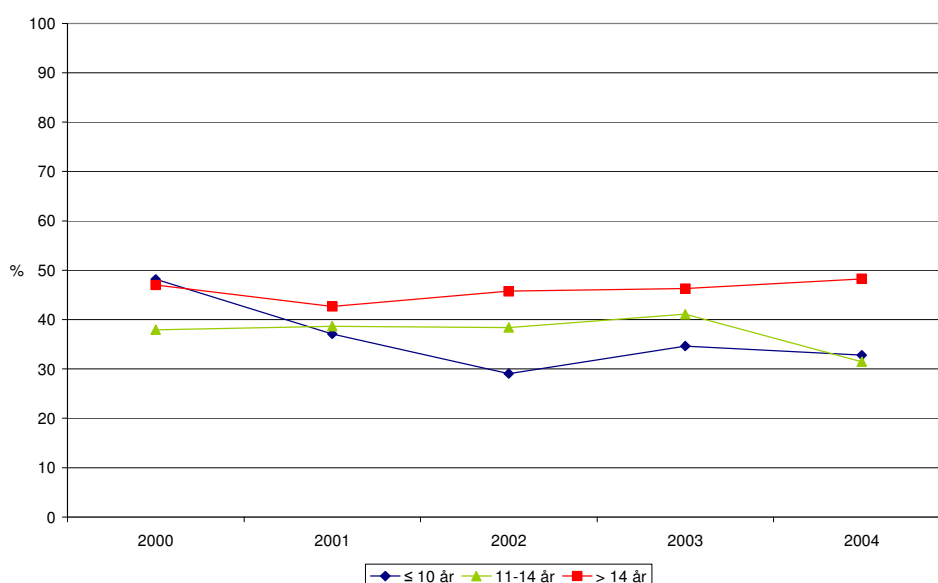
Tabel 5.5. Alkoholforbrug inden for de senest 30 dage fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

	Drengene							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Fuld >3 gange														
≤ 10 års uddannelse	48,2	37,1	29,1	34,6	32,8	36,5	147	19,7	24,8	15,4	20,8	16,0	19,3	119
11-14 års uddannelse	37,9	38,7	38,4	41,1	31,5	37,8	641	24,2	26,7	21,7	22,3	23,7	23,8	505
> 14 års uddannelse	47,0	42,7	45,7	46,3	48,3	45,8	817	32,3	28,6	28,2	25,9	31,0	29,2	695
>5 genstande >3 gange														
≤ 10 års uddannelse	56,0	50,5	42,5	48,1	55,9	50,1	198	23,1	34,5	21,1	24,8	23,3	25,2	151
11-14 års uddannelse	54,7	50,1	52,5	52,2	44,2	51,0	851	35,3	33,2	29,8	27,2	29,5	31,1	653
> 14 års uddannelse	58,3	54,5	57,3	53,9	57,9	56,4	997	40,5	33,6	32,8	30,2	34,9	34,4	810

Når man ser på alkoholforbrug seneste måned er andelen af storforbrugere størst i den gruppe unge, hvis forældre har de længste uddannelser – andelen af unge, der har været fulde mere end 3 gange/ har drukket over 5 genstande 3 gange seneste måned, er størst blandt unge, hvis forældre har mere end 14 års uddannelse (tabel 5.5). Der er trinvis sammenhæng – jo længere uddannelse hos forældrene, jo større del af de unge er storforbrugere.

Der har i undersøgelsesperioden tilmed været et fald i andelen af drenge, der har været fulde mere end 3 gange seneste måned i gruppen, hvor forældrene er kortuddannede – fra 48 % til 33 % (figur 5.10) - mens pigerne ligger stabilt.

Figur 5.10. Andel drenge, der har været fuld mere end tre gange inden for den seneste måned. Fordelt efter forældrenes uddannelsesniveau.

5.1.5 Alkoholforbrug i forhold til forældres skilsmisse

Tabel 5.6. Alkoholforbrug den seneste uge blandt drenge og piger 2002-2004. Fordelt på om forældrene er skilt. I procent.

	Drenge		Piger	
	>genstandsgrænsen %	< 7 genstande %	>genstandsgrænsen %	< 7 genstande %
Skilt	21,6	39,6	12,6	62,4
Ikke skilt	19,5	43,6	11,3	62,9

Der er ingen signifikante forskelle mellem gruppernes alkoholforbrug i den seneste uge i forhold til om forældrene er skilt eller ej (tabel 5.6), det samme gælder, når man ser på storforbrug seneste måned (se bilagstabel 5.4).

5.2 DEBUTALDER

Som nævnt i indledningen, kan tidlig alkoholdebut indebære særlig risiko. Med debutalder henvises til den alder, hvor den unge har angivet at have oplevet at være fuld første gang. Analysen sammenholder unge med tidlig alkoholdebut (før 14 år) med unge, der har haft en sen alkoholdebut (16 år eller senere).

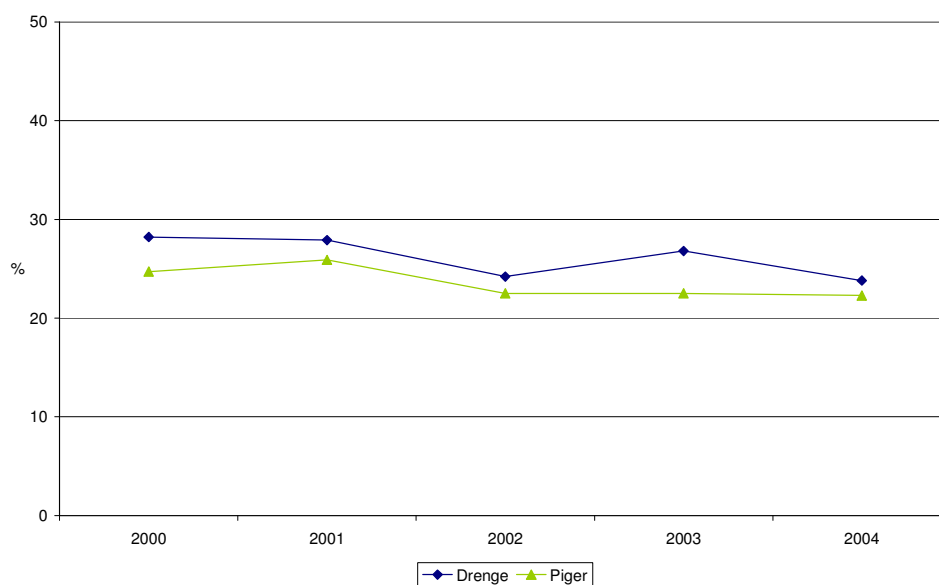
5.2.1 Debutalder og køn

Tabel 5.7. Andel drenge og piger, der har haft debutalder henholdsvis før de blev 14 år og i 16 års alderen eller senere.

	Drenge						Piger							
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Debutalder < 14 år	28,2	27,9	24,2	26,8	23,8	26,3	1065	24,7	25,9	22,5	22,5	22,3	23,6	1255
Debutalder ≥ 16 år	14,7	13,2	17,4	15,3	15,6	15,2	616	16,0	13,5	18,1	18,8	18,2	16,9	895

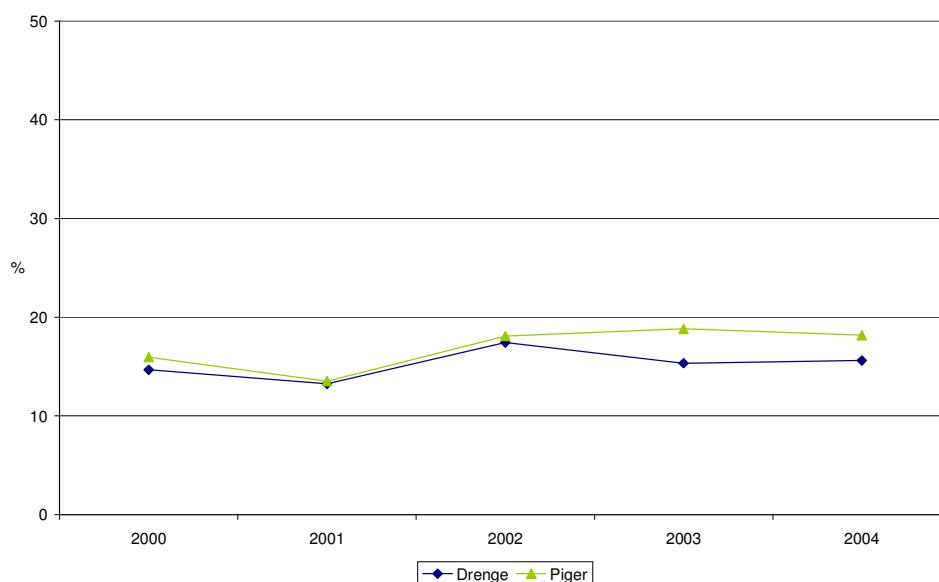
Der er over undersøgelsesperioden sket et fald i andelen af både drenge og piger, som har været fuld før 14-års alderen. Andelen af drenge er faldet fra 28 % i år 2000 til 24 % i år 2004, mens andelen af piger er faldet fra 25 % til 22 %¹⁹ (figur 5.11). Gennem hele perioden har der været en større andel af drenge end piger, der har været fuld første gang, før de fyldte 14 år.

Figur 5.11. Andel drenge og piger, der første gang var fuld, før de fyldte 14 år.

Blandt pigerne er der gennem perioden sket en lille stigning i andelen med sen alkoholdebut²⁰. Andelen af piger, der første gang oplevede at være fuld i alderen 16 år eller ældre, udgjorde 16 % i 2000 og 18 % i 2004. Der er ingen ændringer for drengenes vedkommende, og kun omkring 15 % af drengene har en sen alkoholdebut (figur 5.12).

Fig. 5.12. Andel drenge og piger, der første gang var fuld i alderen 16 år eller derover.

¹⁹ Grænsesignifikant udviklingstendens, p = 0,0557

²⁰ Grænsesignifikant udviklingstendens, p = 0,0616

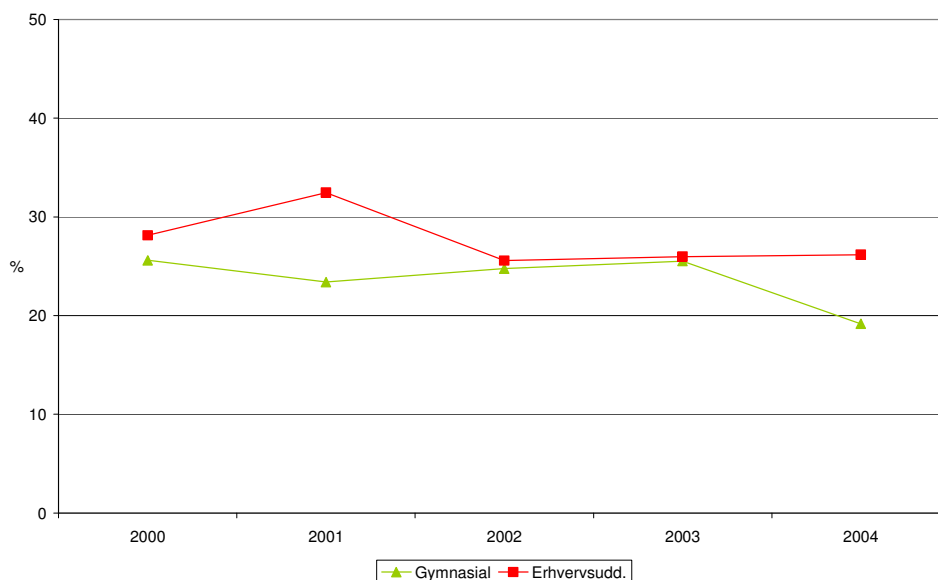
5.2.2 Debutalder og sociale forhold

Tabel 5.8. Debutalder fordelt på uddannelsessituation.

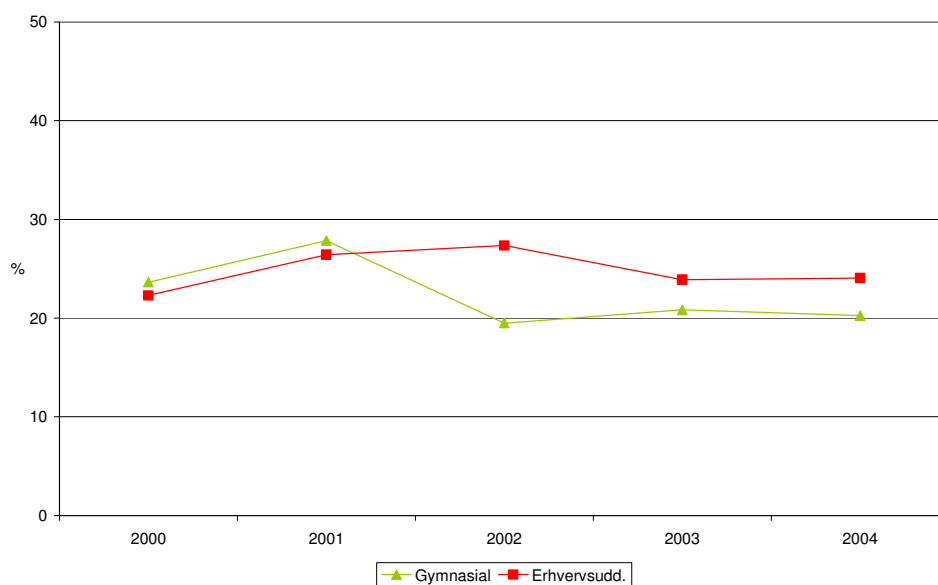
	Drengene						Piger							
	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år
Debutalder < 14 år														
Gymnasial uddannelse	25,6	23,4	24,8	25,5	19,2	23,8	336	23,6	27,9	19,5	20,8	20,3	22,4	523
Erhvervsuddannelse	28,1	32,5	25,6	26,0	26,2	28,3	292	22,3	26,4	27,4	23,9	24,1	24,9	175
Ikke under uddannelse	41,2	35,3	23,6	29,3	29,0	31,0	198	31,1	27,8	23,6	23,6	29,6	27,0	265
Debutalder > 16 år														
Gymnasial uddannelse	14,5	15,9	17,4	13,6	16,3	15,5	219	15,6	13,5	19,7	20,6	19,8	17,8	415
Erhvervsuddannelse	16,5	15,2	22,2	15,4	15,4	16,7	173	23,0	16,6	15,4	21,2	22,6	19,6	138
Ikke under uddannelse	11,8	10,8	19,9	22,6	19,4	17,4	111	19,4	11,8	21,3	18,1	17,0	17,7	173

Blandt drengene har andelen med tidlig alkoholdebut ligget stabilt i begge uddannelsesgrupper (figur 5.13). Blandt pigerne på gymnasial uddannelse har der været et fald i andelen med debutalder under 14 år fra 24 % i år 2000 til 20 % i 2004 (figur 5.14). Generelt er det en mindre andel af drenge på en gymnasial uddannelse, der har været fuld, før de blev 14 år, i forhold til dem der går på en erhvervsuddannelse.

Figur 5.13. Andel drenge, der første gang var fuld, før de fyldte 14 år. Fordelt på ungdomsuddannelse.

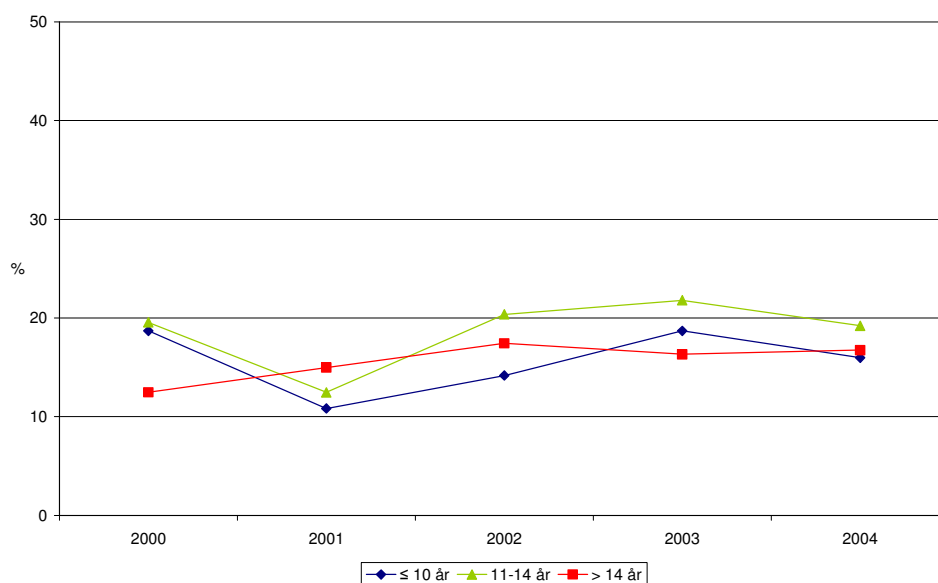
Figur 5.14. Andel piger, der første gang var fuld, før de fyldte 14 år. Fordelt på ungdomsuddannelse.

Når det gælder den sene alkoholdebut, har der været en stigning over perioden blandt piger på gymnasiale uddannelser fra 16 % i 2000 til 20 % i 2004.

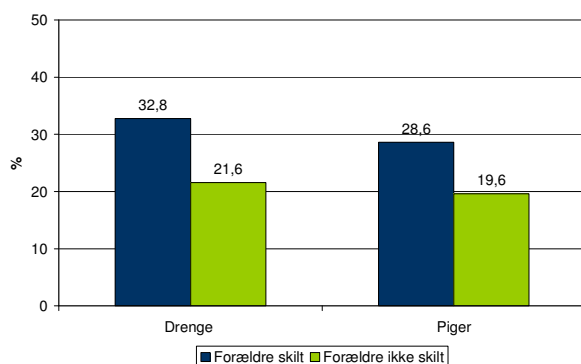
Alderen for alkoholdebut har ikke nævneværdig sammenhæng med forældrenes uddannelsesniveau (se bilagstabel 5.5).

Figur 5.16. Andel piger, der første gang var fuld i alderen 16 år eller derover. Fordelt efter forældrenes uddannelsesniveau.

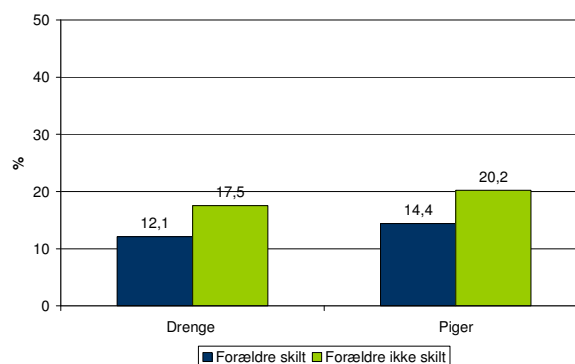

Der er flere unge, der har tidlig debut, hvis deres forældre er skilt. Omvendt er der en større andel med sen debut, hvis forældre ikke er skilt (figur 5.17 og 5.18).

Figur 5.17. Andel drenge og piger, der første gang var fuld før de fyldte 14 år. Fordelt efter om forældrene er skilt.

Figur 5.18. Andel drenge og piger, der første gang var fuld i alderen 16 år eller derover. Fordelt efter om forældrene er skilt.

5.3 PROBLEMER SOM FØLGE AF ALKOHOLINDTAG

I det følgende afsnit ses på de unge, der i forbindelse med alkoholindtag har oplevet farlige eller strafbare situationer. Disse er defineret ved at den unge har været i en eller flere af følgende situationer: kørt bil/motorcykel i påvirket tilstand, har haft problemer med politiet; været involveret i slagsmål eller ulykker; været på hospitalet eller skadestue eller taget euforiserende stoffer, de ikke ville have taget i ædru tilstand (hash, ecstasy, heroin eller lignende).

Tabel 5.9. Andel drenge og piger, der har oplevet "farlige eller strafbare" situationer i forbindelse med alkoholindtag.

	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år
	%	%	%	%	%	%	
Drenge	48,0	49,8	50,6	52,6	43,9	49,1	2009
Piger	28,0	29,6	27,9	26,6	26,6	27,8	1490

Andelen af drenge og piger, der har været i farlige eller strafbare situationer som følge af alkoholindtag, ligger nogenlunde stabilt over perioden (tabel 5.9). Der har over perioden været en større andel af drenge end piger, der har været i disse situationer som følge af alkoholindtag. Samlet set er det næsten halvdelen af drengene og over en fjerdedel af pigerne, der har oplevet disse problemer i forbindelse med alkohol.

Tabel 5.10. Andel drenge og piger, der har oplevet farlige eller strafbare situationer i forbindelse med alkoholindtag. Fordelt på alder.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
16 år	34,8	33,3	40,1	37,2	26,1	34,6	285	24,2	24,6	24,8	20,6	22,0	23,2	254
17 år	44,3	43,6	45,2	45,1	42,9	44,3	381	25,1	30,0	26,0	26,9	17,5	25,2	279
18 år	50,8	56,0	42,5	53,6	45,8	49,9	417	23,0	28,2	29,7	32,0	26,8	27,9	302
19 år	53,4	56,0	65,0	62,7	48,0	57,4	458	37,8	31,3	27,7	23,4	29,0	29,9	310
20 år	55,6	64,2	60,0	66,9	58,6	60,9	468	31,3	34,6	31,4	29,9	37,7	33,0	345

Der er blandt drengene heller ingen udviklingstendens over perioden for de fem aldersgrupper. Blandt pigerne har der været en faldende udvikling for de 17-årige²¹ (fra 25 % i år 2000 til 18 % i år 2004) og for de 19-årige (fra 38 % til 29 %).

5.3.1 Problemer som følge af alkoholindtag og sociale forhold

Tabel 5.11. Andel drenge og piger, der har oplevet farlige eller strafbare situationer i forbindelse med alkoholindtag. Fordelt på uddannelsessituation.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Gymnasial uddannelse	41,9	43,2	48,0	48,2	35,4	43,5	618	26,7	27,4	25,5	22,9	19,3	24,3	575
Erhvervsuddannelse	57,0	59,1	59,7	59,9	54,4	58,2	606	31,1	38,4	29,5	31,0	35,1	33,5	239
Ikke under uddannelse	65,3	61,5	57,5	60,3	58,4	60,3	389	31,8	33,7	32,0	32,3	41,6	34,4	335

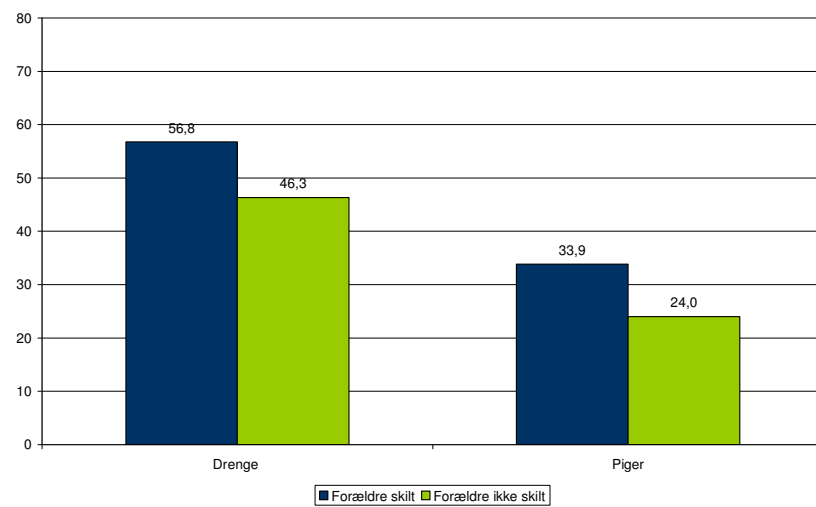
Der er en faldende udviklingstendens blandt de piger, der går på en gymnasial uddannelse, med hensyn til problemer som følge af alkoholindtag. Blandt denne gruppe er andelen faldet fra 27 % i år 2000 til 19 % i 2004. Der er ingen udvikling blandt drengene.

Problemer i relation til alkohol er over hele perioden mere udbredt blandt drenge og piger på erhvervsuddannelse eller uden for ungdomsuddannelse i forhold til unge på gymnasiale uddannelser.

Der er ikke væsentlige forskelle i andelen, der har oplevet problemer som følge af alkoholindtag, i relation til forældrenes uddannelsesniveau – dog er pigerne lidt mindre udsatte for alkoholrelaterede problemer, jo længere uddannelse forældrene har (se bilagstabel 5.6). Derimod er alkoholrelaterede problemer klart mere udbredte blandt unge, hvis forældre er skilt (figur 5.19).

²¹ p = 0,05

Figur 5.19. Andel drenge og piger, der har haft oplevelser med farlige eller strafbare situationer som følge af at have drukket alkohol. Fordelt efter om forældrene er skilt.

5.4 BILAGSTABELLER TIL KAPITLET OM ALKOHOL

Bilagstabel 5.1. Alkoholadfærd inden for de senest 30 dage fordelt på køn.

	Drengene							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Fuld >3 gange	43,8	40,2	41,2	42,6	39,2	41,5	1677	27,2	27,3	24,6	23,6	26,6	25,9	1380
>5 genstande >3 gange	57,0	51,7	54,0	52,3	51,2	53,4	2129	35,8	33,5	30,7	28,3	31,6	32,0	1684

Bilagstabel 5.2. Alkoholadfærd inden for de senest 30 dage fordelt på alder.

	Drengene							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Fuld > 3 gange														
16 år	31,1	30,3	32,2	30,8	20,9	29,4	242	21,7	29,7	18,4	18,4	18,3	21,3	229
17 år	39,5	36,6	38,6	37,9	34,9	37,6	318	28,6	28,1	26,3	30,2	26,0	27,8	303
18 år	50,0	45,3	41,0	44,9	47,3	45,7	377	32,6	29,0	26,4	28,2	34,2	30,0	325
19 år	47,7	42,6	47,0	47,9	48,8	46,6	370	29,4	28,5	29,1	20,6	28,0	27,2	280
20 år	50,3	48,7	46,9	53,3	44,8	48,9	370	23,3	20,1	22,4	20,8	28,1	23,0	243
> 5 genstande > 3 gange														
16 år	44,9	39,0	40,7	41,5	33,8	40,1	324	29,1	31,0	21,0	22,6	26,0	26,1	276
17 år	54,2	48,4	55,5	49,3	40,0	50,1	417	38,1	38,4	29,2	34,0	29,6	33,9	363
18 år	61,4	56,5	55,5	57,1	63,9	58,8	480	42,1	32,9	34,5	30,9	35,5	35,3	376
19 år	57,7	59,4	61,1	52,1	56,9	57,7	449	39,1	33,0	36,4	27,1	34,5	34,1	347
20 år	65,9	57,1	57,1	62,8	61,5	60,8	459	30,2	31,8	31,4	26,9	33,6	30,8	322

Bilagstabel 5.3. Alkoholadfærd inden for de senest 30 dage fordelt på uddannelsessituation.

	Drengene							Piger						
	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år	2000	2001	2002	2003	2004	Samlet alle år	Antal alle år
Fuld > 3 gange														
Gymnasial uddannelse	46,8	41,3	43,8	48,8	44,7	45,0	635	32,2	31,5	27,7	27,5	30,8	30,0	700
Erhvervsuddannelse	38,3	42,9	38,9	38,2	39,2	39,8	407	21,1	21,7	16,3	17,4	25,2	20,6	145
Ikke under uddannelse	58,6	41,8	46,4	46,9	46,8	48,0	307	24,7	28,7	26,2	18,7	24,6	24,6	242
> 5 genstande > 3 gange														
Gymnasial uddannelse	59,5	52,8	56,4	59,6	51,7	56,1	787	41,3	37,6	32,7	31,5	33,3	35,3	815
Erhvervsuddannelse	48,8	56,0	56,3	47,3	55,0	52,8	527	24,7	32,6	28,7	23,7	29,2	28,2	194
Ikke under uddannelse	72,7	51,0	56,8	54,3	61,8	59,1	373	32,8	31,7	31,1	25,8	33,5	30,9	303

Bilagstabel 5.4. Alkoholadfærd inden for de senest 30 dage blandt drenge og piger for årene 2002-2004. Fordelt på om forældrene er skilt.

	Drenge		Piger	
	Fuld > 3 gange %	> 5 genstande > 3 gange %	Fuld > 3 gange %	> 5 genstande > 3 gange %
Skilt	42,4	53,2	26,9	29,0
Ikke skilt	40,4	52,1	24,0	30,5

Bilagstabel 5.5. Debutalder fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Debutalder < 14 år														
≤ 10 års uddannelse	27,0	30,0	30,5	16,5	23,0	25,8	106	20,3	26,7	25,2	17,1	23,5	22,5	138
11-14 års uddannelse	29,3	26,4	22,3	26,9	24,5	25,9	442	23,6	27,2	23,7	23,7	20,7	23,8	505
> 14 års uddannelse	26,7	29,0	25,3	29,2	22,7	26,7	472	26,6	24,3	20,5	23,7	23,8	23,8	566
Debutalder ≥ 16 år														
≤ 10 års uddannelse	21,4	12,0	14,6	21,3	12,9	16,5	68	18,7	10,8	14,2	18,7	16,0	15,7	96
11-14 års uddannelse	14,8	15,3	18,2	15,8	16,4	16,1	274	19,6	12,5	20,4	21,8	19,2	18,5	393
> 14 års uddannelse	14,3	12,4	16,7	14,1	16,9	14,8	261	12,5	15,0	17,4	16,3	16,7	15,6	370

Bilagstabel 5.6. Andel drenge og piger, der har oplevet farlige eller strafbare problemer i forbindelse med alkoholindtag. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
≤ 10 års uddannelse	55,8	53,1	57,5	53,2	43,6	53,2	219	27,1	33,6	33,6	27,7	35,8	31,5	195
11-14 års uddannelse	47,4	49,9	52,2	51,1	42,0	48,8	841	27,5	33,3	25,3	28,4	25,1	27,9	599
> 14 års uddannelse	45,5	49,6	47,7	53,9	46,1	48,5	865	29,0	25,9	28,0	24,2	25,7	26,6	637

6 Brug af stoffer

Udviklingen i unges stofbrug i korte træk:

Overordnet set er det *stabilitet*, der kendetegner brug af stoffer blandt de 16-20-årige over de fire undersøgelsesår fra 2000 til 2004. Det gælder både andelen af unge, der eksperimenterer med stoffer og forbrugsmønstret i store træk. Der er mindre afvigelser fra dette generelle billede:

- Gennem hele perioden er hash det mest udbredte illegale stof: Ca. 40 % af drengene og 30 % af pigerne har prøvet hash nogensinde, mens 13 % af drengene og 6 % af pigerne helt aktuelt inden for den seneste måned ved undersøgelsestidspunktet har prøvet hash.
- Andelen af unge, der nogensinde har prøvet hash, er øget gennem perioden (især blandt de 20-årige), mens andelen med et aktuelt forbrug er stabil gennem perioden.
- Samlet set har 16 % af drengene og 10 % af pigerne nogensinde prøvet et eller flere andre stoffer end hash, og 10 % af drengene og 5 % af pigerne har prøvet andre stoffer end hash inden for det seneste år.
- Amfetamin er det næstmest udbredte stof, mens ecstasy, kokain, psilocybinsvampe og opløsningsmidler/lightergas alle er prøvet af omkring 5 % af drengene og 2-3 % af pigerne.
- Andelen af drenge, der nogensinde har prøvet andre stoffer end hash, er faldet gennem perioden.
- Der er en stigning i brugen af kokain blandt piger, mens der ses et fald i brug af amfetamin og svampe blandt drengene. Der ses ingen ændringer i udbredelsen af ecstasy.
- Andelen, der har prøvet hash og andre stoffer, stiger for hvert år mellem 16 og 20 års alderen.
- Fra år 2000 til 2004 er forbruget af hash og andre stoffer faldet blandt de 16-årige drenge.

Stoffer er et ungdomsfænomen

Det at prøve og bruge illegale stoffer starter typisk i ungdomsårene. Befolkningsundersøgelser, der omfatter den voksne befolkning i alle aldre, viser klart, at unge i teenagealderen og i 20'erne er de grupper i den danske befolkning, hvor flest har brugt illegale stoffer inden for det seneste år - herefter falder andelen gradvist. Det er derfor meget relevant, at bruge MULD-undersøgelserne, der omfatter aldersgruppen 16-20 år, til at belyse udviklingen i stoffernes udbredelse.

Stigende stofbrug afløst af stagnation

I årene umiddelbart inden MULD-undersøgelserne startede, nemlig fra 1994/95 til 2000, viste andre befolkningsundersøgelser en ganske markant stigning i unges brug af stoffer. Andelen af 15-16-årige, der nogensinde havde prøvet hash, steg med 50 %, mens andelen, der havde prøvet andre illegale stoffer (amfetamin, ecstasy eller andet), blev godt og vel fordoblet [Hibell et al., 2000]. Blandt yngre voksne (16-44 år) skete der en tilsvarende stigning i andelen, der nogensinde havde prøvet hash, og næsten en tredobling af andelen der havde prøvet andre illegale stoffer (fra 4 til 11 %) [Sundhedsstyrelsen, 2002]. En kvalitativ undersøgelse af de unges forhold til stoffer viste, at unge oplevede, at stofferne var ret lettilgængelige, at de stimulerende stoffer var blevet et

element i de unges festkultur, og at der var en ret udbredt accept af at prøve stoffer, "så længe man kan styre det" [Sundhedsstyrelsen, 1999]. Denne analyse af udviklingen over årene 2000 til 2004 viser, at der nu er tale om stagnation, hvilket er i tråd med resultater fra andre, aktuelle befolkningsundersøgelser [Sundhedsstyrelsen, 2006a].

Forskellige stoffer – forskellige risici

De sundhedsmæssige risici ved at bruge stoffer afhænger af flere faktorer. Især stoffets art er af betydning, men også mængde, hyppighed, brugssituation mv. Alle stoffer indebærer en risiko for at udvikle et misbrug, eventuelt egentlig afhængighed, med alle de alvorlige sociale, psykiske og fysiske følger et misbrug indebærer. Derudover er de alvorligste risici ved at prøve stoffer risikoen for psykiske sammenbrud (psykose), risikoen for forgiftning (i værste tilfælde med dødelig udgang) og risikoen for ulykker og vold. Undersøgelser viser, at de unge i vidt omfang er klar over, at det er risikabelt at prøve stoffer. Når en del unge alligevel prøver, begrundes det især med nysgerrighed [Sabroe & Fonager, 2004].

Blandet brug

En meget stor del af de unge, der har prøvet illegale stoffer, har kun prøvet hash. Omvendt har næsten alle, der har prøvet andre stoffer end hash, også prøvet hash. Omkring halvdelen af de unge, der har brugt hash den seneste måned, har også prøvet andre illegale stoffer, en del har prøvet 3 eller flere. Dette fremgår af tidligere MULD-undersøgelser, der også viser, at brug af illegale stoffer meget ofte er kombineret med et højt forbrug af alkohol og tobak [<http://www.muld-survey.dk>]. Det er ligeledes påvist, at tidlig debut med alkohol både øger risikoen for et senere stort forbrug af alkohol og for eksperimenter med hash og andre illegale stoffer. En tidlig debut med hash (før de 14 år) øger også risikoen for at prøve andre stoffer [Sabroe & Fonager, 2004].

MULD måler brug

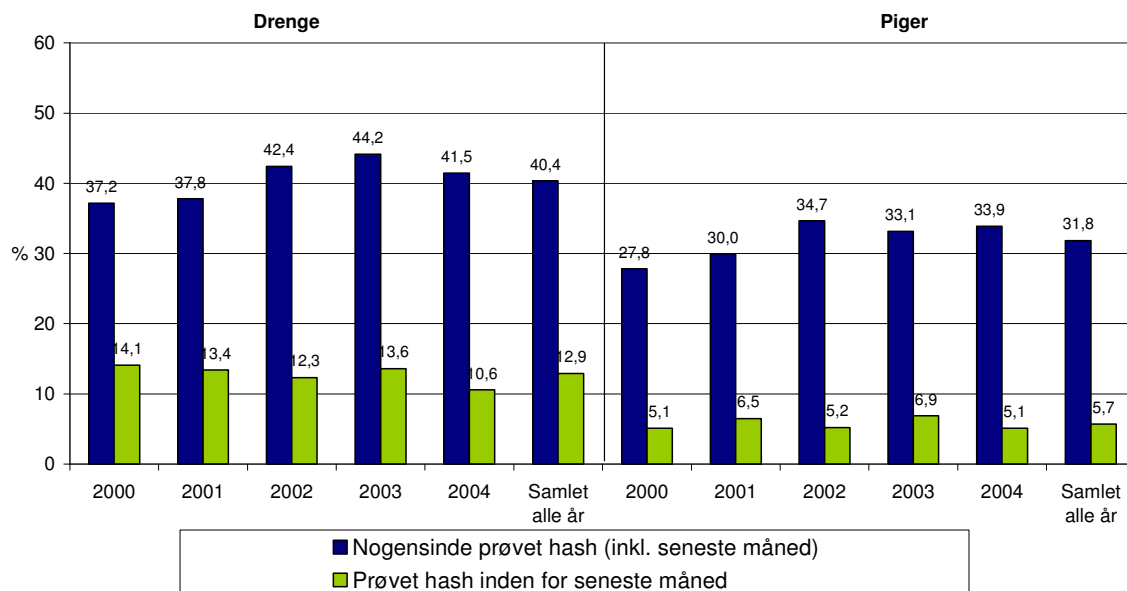
De fleste, der prøver stoffer, fortsætter ikke brugen, men har et eksperimentelt forbrug i en kortere periode i ungdommen. Det er denne type forbrug, man kan måle med befolkningsundersøgelser som MULD. Indikatorer på misbrug kræver andre metoder [Sundhedsstyrelsen, 2006a]. Der skelnes i målingen af det eksperimentelle brug mellem at have prøvet hash eller andre stoffer nogensinde, dvs. *livstidsprævalensen*, og at have prøvet inden for seneste måned/seneste år, dvs. *aktuelt forbrug*. Dermed fås et billede af, hvor mange der overhovedet har været i berøring med stofferne - måske kun en enkelt gang - og hvor mange der har et mere aktuelt brug.

I det følgende analyseres den udvikling, der har været i de 16-20-åriges erfaringer med hash og andre stoffer gennem den fireårige undersøgelsesperiode. Brugen af hash henholdsvis brugen af andre stoffer end hash belyses i hvert sit afsnit, hvorefter sammenhæng med forskellige sociale forhold behandles. Endelig ses på debutalderen for brug af hash og andre stoffer.

6.1 BRUG AF HASH

Forbruget af hash er belyst ud fra spørgsmålene, om man har prøvet hash *nogensinde*, og om man har prøvet det inden for den *seneste måned*.

Figur 6.1. Andel drenge og piger, der nogensinde og inden for seneste måned har prøvet hash.

6.1.1 Nogensinde prøvet hash

Samlet i hele undersøgelsesperioden er der 40,4 % af drengene og 31,8 % af pigerne, der nogensinde har prøvet hash. Denne kønsforskel ses i alle årene. Fra år 2000 til 2004 er der en stigende andel af både drenge og piger, der har prøvet hash nogensinde. For drengene er andelen steget fra 37,2 % i år 2000 til 41,5 % i år 2004, og for pigerne er andelen steget fra 27,8 % til 33,9 % (figur 6.1).

Andelen af unge, der nogensinde har prøvet hash, øges med alderen (figur 6.2), hvilket ikke er overraskende eftersom de ældste grupper har haft en længere periode til at prøve hash. Det er især blandt de 20-årige drenge og piger, den stigende udbredelse af hash findes. Blandt de 20-årige drenge er andelen, der har prøvet hash, steget fra 42,8 til 53,9 % i 4-årsperioden, blandt de 20-årige piger er andelen steget fra 33,9 til 44,1 % (bilagstabel 6.1).

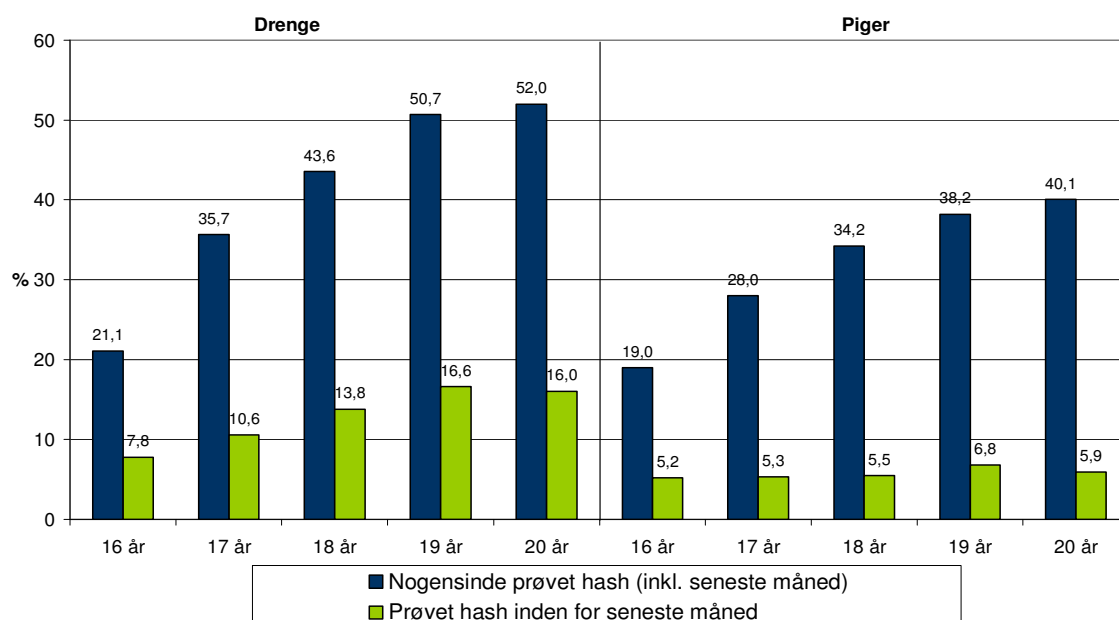
6.1.2 Det aktuelle forbrug af hash

Der er derimod ikke sket en stigning i det aktuelle forbrug af hash, dvs. brug af hash inden for seneste måned. Det er i denne gruppe, de unge med et jævnt forbrug findes (og selvfølgelig også de unge, der tilfældigvis havde prøvet hash lige inden undersøgelsen). Samlet for hele undersøgelsesperioden er der 12,9 % af drengene og 5,7 % af pigerne, der har brugt hash den seneste måned, dvs. en dobbelt så stor andel drenge som piger (figur 6.1).

De unges aktuelle forbrug af hash har gennem undersøgelsesperioden ligget på et stabilt niveau. Umiddelbart ser andelen af drenge, der har prøvet hash, ud til at være faldet over perioden, men faldet er ikke signifikant. Dog er der gennem undersøgelsesperioden sket et fald i andelen af 16-årige drenge, der har prøvet hash inden for den seneste måned. I år 2000 var andelen 12 %, og denne var i år 2004 faldet til 2,2 % (bilagstabel 6.1).

Andelen af drenge, der har prøvet hash den seneste måned øges med alderen. For pigerne er der ikke væsentlige forskelle mellem aldersgrupperne, når det gælder sidste måneds forbrug (figur 6.2).

Figur 6.2. Andel drenge og piger, der nogensinde og inden for seneste måned har prøvet hash. Fordelt på alder. Samlet for alle år.

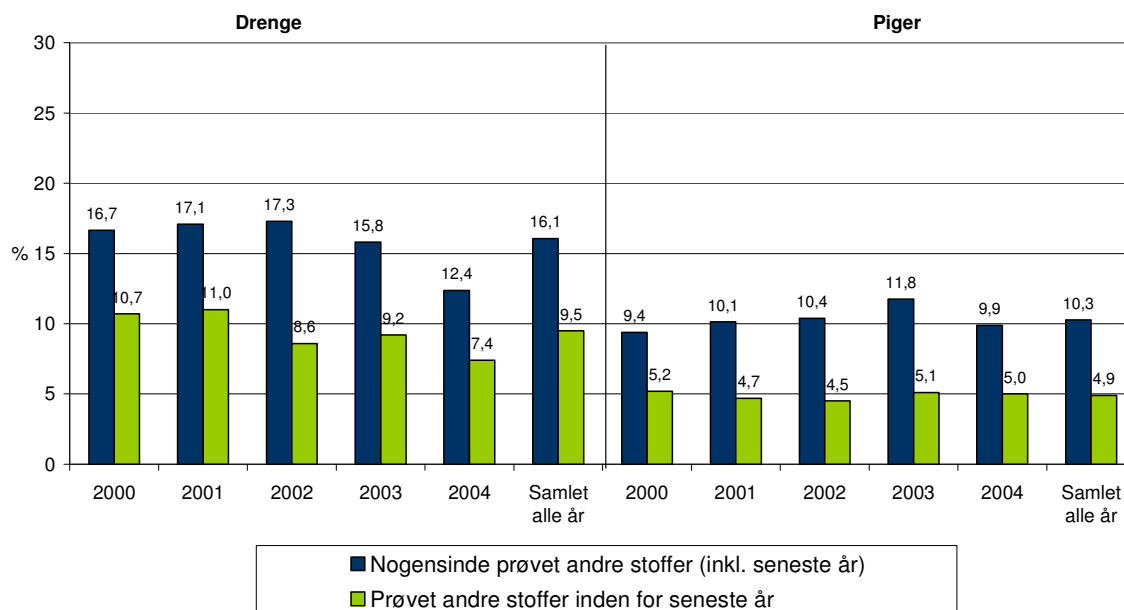

6.2 BRUG AF ANDRE STOFFER END HASH

Forbruget af andre stoffer er belyst ud fra, om de unge nogensinde har prøvet andre stoffer, og om de har et aktuelt forbrug, defineret som brug inden for *seneste år*²². I analyserne anvendes en samlet kategori for alle andre stoffer end hash, men udviklingen belyses også for de enkelte stoffer. Som nævnt i indledningen har tidligere MULD-undersøgelser vist, at næsten alle, der har prøvet andre stoffer, også har prøvet hash, og en del prøver flere andre stoffer [Ringgaard & Nielsen, 2005].

²² Der er valgt et længere tidsinterval end for hash til belysning af det aktuelle brug af andre stoffer. Da udbredelsen af "andre stoffer" er markant lavere end udbredelsen af hash har dette været nødvendigt for at få et rimeligt statistisk volumen.

Figur 6.3. Andel drenge og piger, der nogensinde og inden for seneste år har prøvet andre stoffer end hash.

6.2.1 Nogensinde prøvet andre stoffer end hash

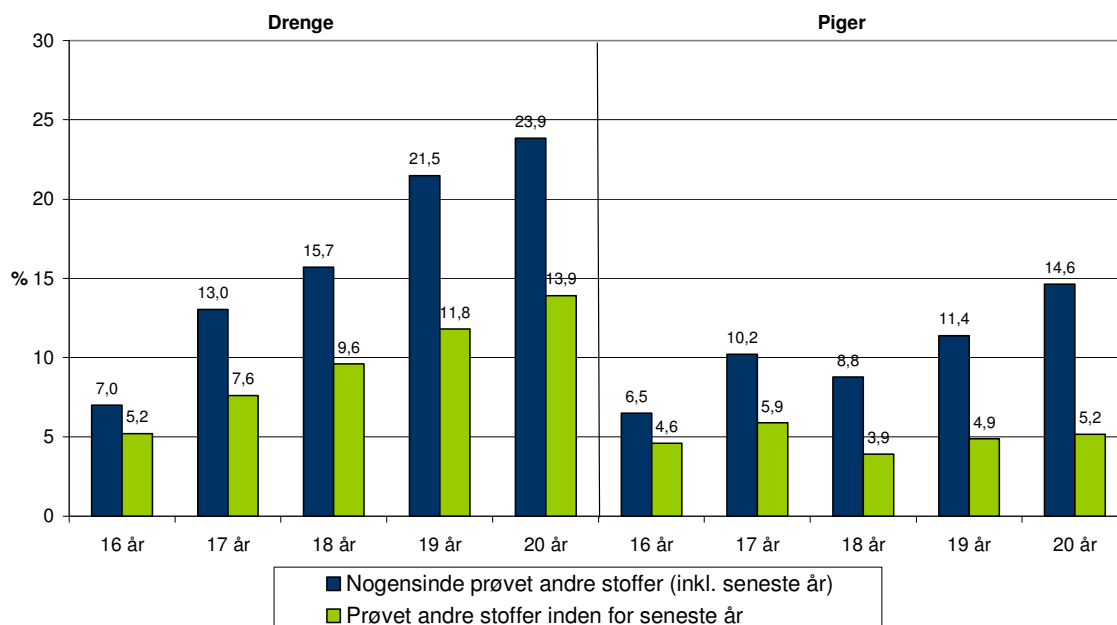
Henover 4-årsperioden finder vi et fald i andelen af drenge, der nogensinde har prøvet andre stoffer fra 16,7 % til 12,4 %, mens der ikke er signifikante ændringer blandt pigerne (figur 6.3). Der er gennem hele undersøgelsesperioden en væsentlig større andel af drengene end af pigerne, der har erfaringer med andre stoffer end hash.

Som for hash gælder det, at andelen af unge, der nogensinde har prøvet stoffer, øges fra de 16-årige til de 20-årige (figur 6.4). Gennem undersøgelsesperioden ses et fald i andelen af 16-årige drenge, der nogensinde har prøvet stoffer, fra 8,4 % i år 2000 til 3 % i år 2004 (bilagstabel 6.2).

6.2.2 Det aktuelle forbrug af andre stoffer end hash (brug inden for det seneste år)

Også når det gælder det aktuelle forbrug, er der sket et fald i andelen af drenge, der har brugt andre stoffer end hash inden for det seneste år. Gennem undersøgelsesperioden er andelen faldet fra 10,7 % i år 2000 til 7,4 % i år 2004 (figur 6.3). Udviklingen er særlig tydelig blandt de 16-årige drenge (bilagstabel 6.2). Der er dog stadig en større andel blandt drengene, der bruger andre stoffer end hash, end blandt pigerne (figur 6.4).

Figur 6.4. Andel drenge og piger, der nogensinde og inden for seneste år har prøvet andre stoffer end hash. Fordelt på alder. Samlet for alle år.

6.2.3 Brug af forskellige typer stoffer

Tabel 6.1. Andel drenge og piger, der nogensinde har prøvet forskellige stoffer.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Amfetamin	11,4	11,8	9,5	9,3	8,5	10,2	409	6,1	7,0	4,8	6,5	5,5	6,0	314
Ecstasy	5,0	6,2	4,7	4,7	5,6	5,2	207	2,8	3,4	2,9	3,9	3,5	3,3	172
Kokain	4,2	5,5	4,5	5,7	5,4	5,0	198	2,0	2,6	2,5	3,9	3,4	2,8	149
Psilocybin-svampe	5,6	7,3	5,9	4,6	4,3	5,6	223	1,3	2,8	2,5	2,4	1,8	2,2	113
LSD	1,8	2,8	1,2	1,0	1,6	1,7	68	0,3	0,6	0,8	0,8	0,9	0,7	37
Heroin	0,5	0,5	0,4	0,4	0,6	0,5	18	0,5	0,3	0,3	0,7	0,4	0,4	22
Rygeheroin	0,8	1,2	0,4	0,7	0,6	0,8	30	0,6	0,3	0,8	1,2	0,6	0,7	34
Oplosningsmidler/ lighergas	4,0	4,9	5,7	4,8	4,9	4,9	192	1,9	3,3	3,6	4,8	3,5	3,4	176
Andre stoffer	2,5	2,0	3,8	2,6	2,4	2,7	94	1,1	1,6	2,5	1,9	2,6	1,9	90

Amfetamin (også kaldet "speed") er næst efter hash det mest udbredte stof, fulgt af andre centralstimulerende stoffer (ecstasy, kokain) og de hallucinogene psilocybin-svampe (tabel 6.1). Snifning af opløsningsmidler/lichtergas (der ikke er illegale, men stærkt sundhedsfarlige at indtage) kommer herefter, mens diverse andre stoffer har en meget lille udbredelse. For alle stoffer gælder det, at der er en større andel blandt drengene, der har prøvet stofferne, end blandt pigerne. Nedenfor er udbredelsen af de forskellige stoftyper behandlet nærmere²³.

²³ Læs om stoffernes virkninger på www.sst.dk → sundhed A-Å → narkotika

Centralstimulerende stoffer

De vigtigste centralstimulerende stoffer er amfetamin, kokain og ecstasy. Amfetamin er næst efter hash det mest udbredte stof blandt de unge. For hele undersøgelsesperioden er det 10,2 % blandt drengene og 6 % blandt pigerne, der har prøvet stoffet (tabel 6.1). Blandt drengene er andelen, der har prøvet amfetamin, faldet fra 11,4 % til 8,5 % over undersøgelsesperioden, mens der ikke ses klare udviklingstendenser blandt pigerne (figur 6.5). For ecstasy er der over hele undersøgelsesperioden 5,2 % af drengene og 3,3 % af pigerne, der nogensinde har prøvet ecstasy (tabel 6.1). Andelen, der har prøvet ecstasy, er stabil gennem undersøgelsesperioden (figur 6.6). For kokain ses en stigning i andelen af piger, der har prøvet stoffet, fra 2 % til 3,4 % gennem undersøgelsesperioden, mens andelen af drenge, der har prøvet kokain, ligger nogenlunde stabilt omkring 5 % (figur 6.7).

Hallucinogene stoffer

Psilocybinsvampe er langt det mest udbredte af de hallucinogene stoffer. LSD er måske det mest kendte, men der findes herudover en meget lang række hallucinogene stoffer, både i naturen og kemisk fremstillede. Denne type stoffer, der ellers er bedst kendte fra 1960'erne, kom igen på mode i slutningen af 1990'erne. MULD-undersøgelserne viser dog en begrænset udbredelse blandt de 16-20-årige unge.

Andelen af drengene, der har prøvet euforiserende svampe tenderer til et fald gennem undersøgelsesperioden, hvor andelen er faldet fra 5,6 % til 4,3 %²⁴, mens pigerne ligger på et lavere, men stabilt niveau omkring 2 % (figur 6.8).

Snifning af lighergas/opløsningsmidler

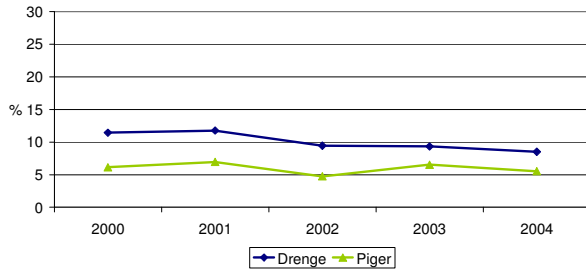
Snifning af opløsningsmidler og lighergas er et særligt problem, fordi disse stoffer ikke er forbudte, men lettillgængelige på grund af de mange nytteformål, de sælges til. De er imidlertid stærkt sundhedsskadelige at indtage. Udbredelsen af snifning ligger i MULD-undersøgelserne på samme niveau som brugen af ecstasy, kokain, psilocybinsvampe, idet samlet 4,9 % af drengene og 3,4 % af pigerne har oplyst at have prøvet at sniffe. Der ses gennem undersøgelsesperioden en stigning i andelen af piger, der har prøvet at sniffe fra 1,9 % til 3,5 % (figur 6.9). Specielt for snifning gælder, at niveauet i MULD-undersøgelserne ligger på ca. det halve af, hvad man finder i undersøgelser foretaget på 9.klassetrin. Forskellen kan muligvis forklares ved, at en del, der har sniffet som ganske unge, har glemt dette, når de er kommet i "MULD-alderen".

Øvrige stoffer

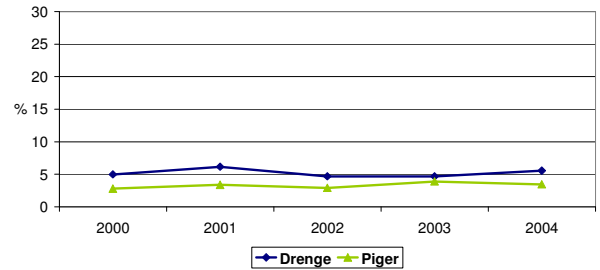
I alle årene har heroin en meget lav udbredelse – under 1 % - i MULD-undersøgelserne. I modsætning til de andre stoffer er der ikke forskel på heroins udbredelse blandt drenge og piger (tabel 6.1). De unge har i spørgeskemaet haft mulighed for at skrive, hvis de har prøvet andre stoffer end de angivne (figur 6.10). Her optræder mange forskellige stoffer, men "poppers" og "ghb" hører til de hyppigst nævnte.

²⁴ Grænsesignifikant udviklingstendens, $p=0,0546$.

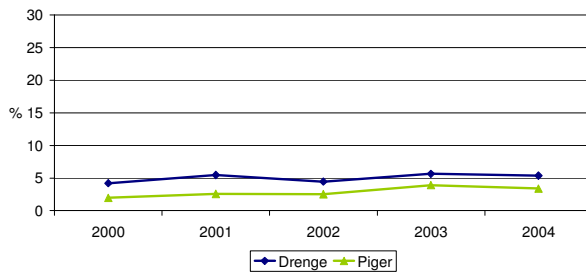
Figur 6.5. Andel drenge og piger, der nogensinde har prøvet amfetamin.

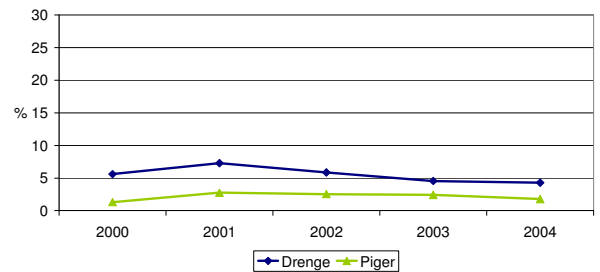
Figur 6.6. Andel drenge og piger, der nogensinde har prøvet ecstasy.

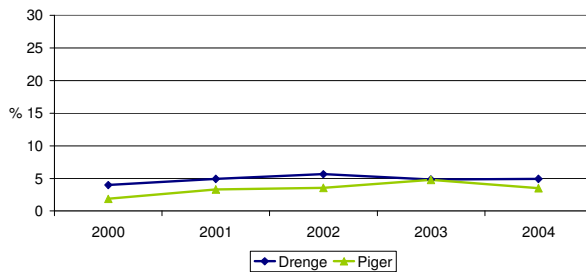
Figur 6.7. Andel drenge og piger, der nogensinde har prøvet kokain

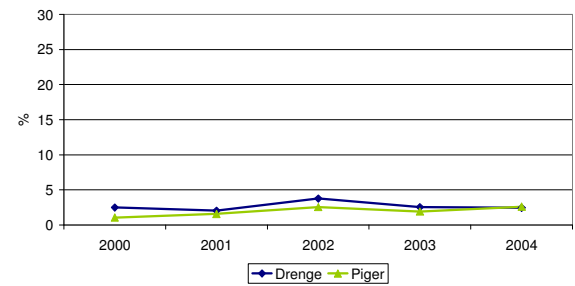
Figur 6.8. Andel drenge og piger, der nogensinde har prøvet psilocybin-svampe.

Figur 6.9. Andel drenge og piger, der nogensinde har prøvet at sniffe opløsningsmidler eller lightergas.

Figur 6.10. Andel drenge og piger, der nogensinde har prøvet andre stoffer.

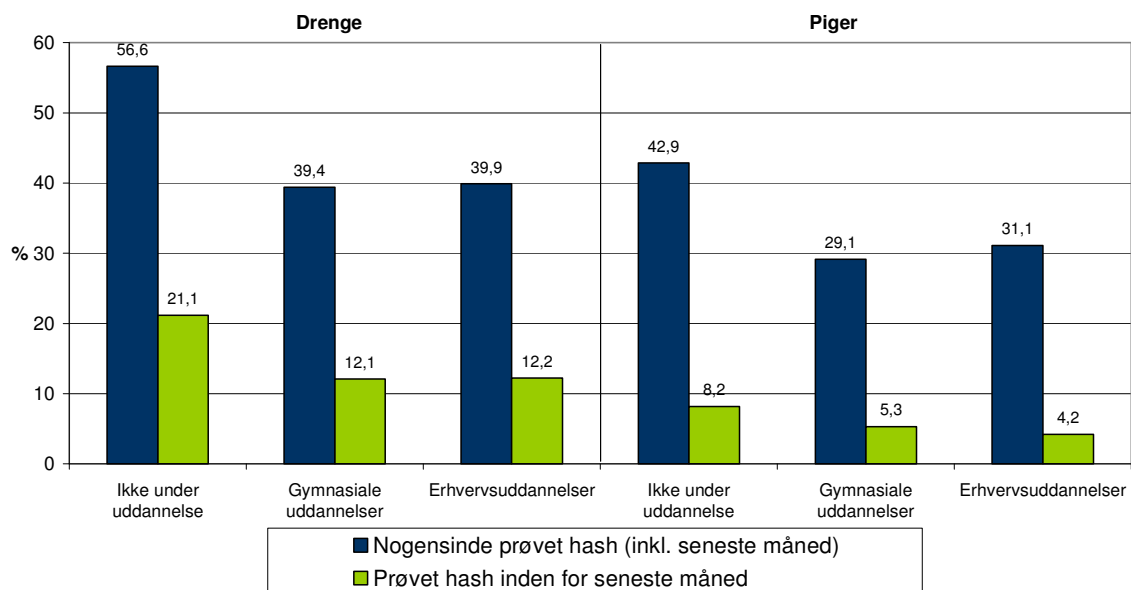
6.3 STOFBRUG OG SOCIALE FORHOLD

Det er væsentligt for bl.a. det forebyggende arbejde at få viden om eventuelle sociale kendetegn for de grupper af unge, der eksperimenterer med forskellige stoffer. Dels for at kunne målrette forebyggelsesinitiativer, dels for at finde ud af, om bestemte sociale forhold beskytter mod eller øger risikoen for stofbrug. I tidligere MULD-undersøgelser er det f.eks. fundet, at stofbrug blandt venner og/eller familie klart øger sandsynligheden for, at en ung selv har prøvet stoffer [Nielsen et al., 2002]. I dette afsnit belyses forbruget af hash og andre stoffer i forhold til de unges egen uddannelsessituation og deres forældres uddannelsesniveau. Det belyses også, om forældres eventuelle skilsmisse har øget sandsynligheden for, at de unge prøver stoffer, sådan som det er fundet i andre undersøgelser [Sabroe & Fonager, 2004].

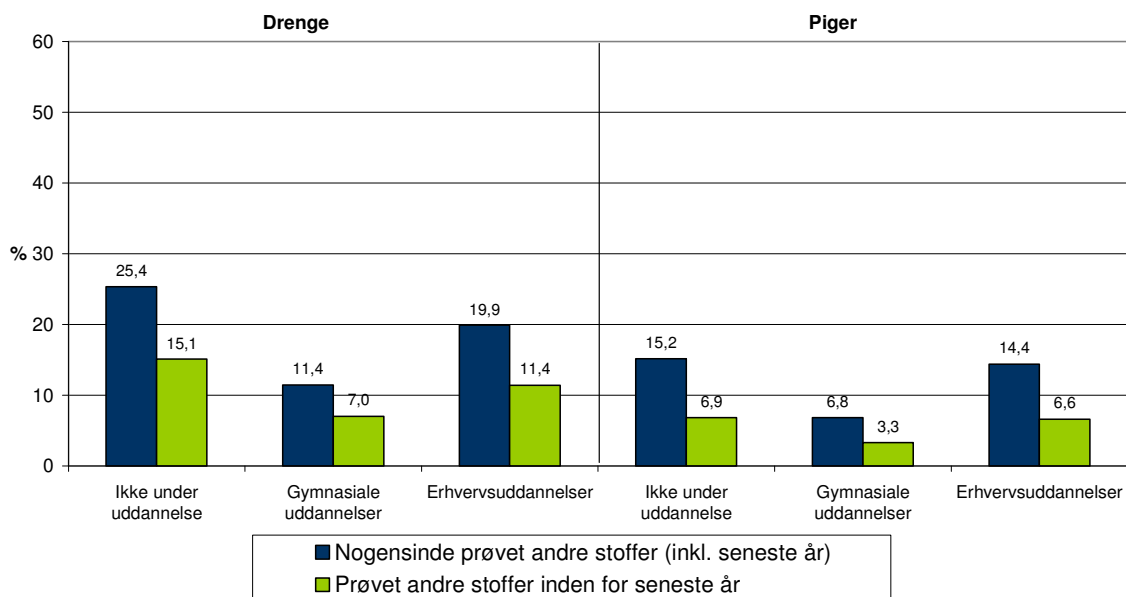
6.3.1 Forbrug af hash og andre stoffer i forhold til de unges egen uddannelsessituation

De unge er opdelt i tre grupper efter deres uddannelsessituation: de gymnasiale uddannelser, erhvervsuddannelser og ikke under uddannelse. Den sidste kategori er selvsagt en meget blandet gruppe af unge, som er færdige med grundskolen, men ikke er i gang med en ungdomsuddannelse. De har f.eks. erhvervsarbejde, sabbatår, er langtidssygemeldte, på kontanthjælp, værnepligtige eller andet.

Figur 6.11. Andel drenge og piger, der nogensinde og inden for seneste måned har prøvet hash. Fordelt på uddannelsessituation. Samlet for alle år.

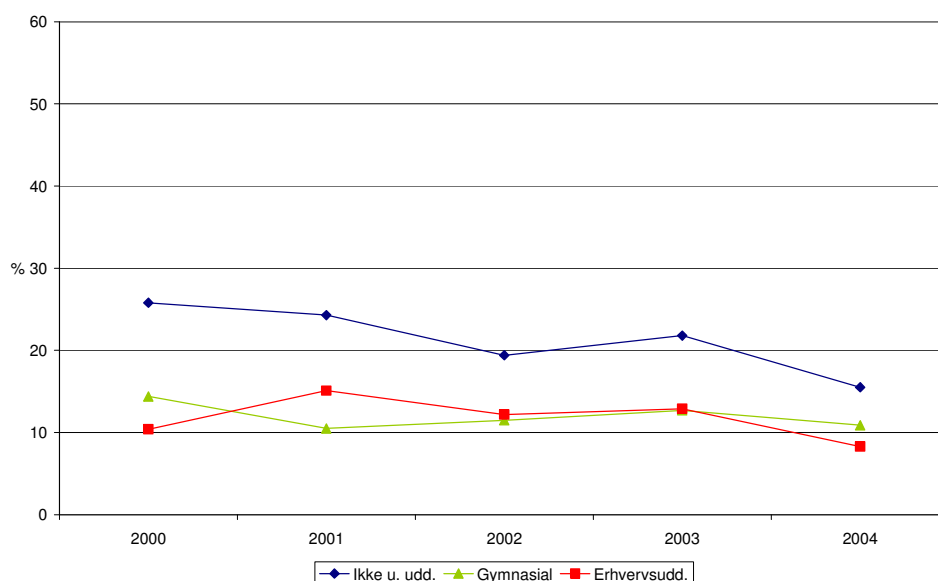
Figur 6.12. Andel drenge og piger, der nogensinde og inden for seneste år har prøvet andre stoffer end hash. Fordelt på uddannelsessituation. Samlet for alle år.

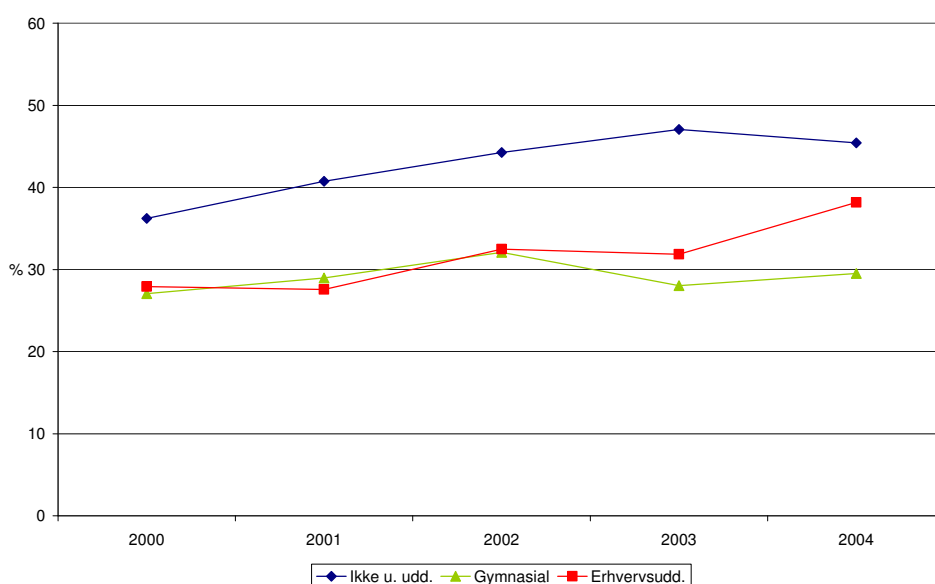
Når det gælder hash, er udbredelsen på det samme niveau på de gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelserne. Dette gør sig gældende for begge køn (figur 6.11). Når det gælder erfaringer med andre stoffer end hash, er disse noget mere udbredte på erhvervsuddannelserne end på de gymnasiale uddannelser – det gælder også for begge køn (figur 6.12). Den største udbredelse af hash såvel som andre stoffer findes imidlertid i den blandede gruppe, der ikke er under uddannelse.

Gennem undersøgelsesperioden er der ingen ændringer i udbredelsen af andre stoffer end hash i de tre uddannelsesgrupper. For hash er der lidt modsatrettede tendenser for drenge og piger, idet andelen af drenge med et *aktuelt* forbrug af hash er faldet i gruppen, der ikke er under uddannelse (fra 26 % i 2000 til 16 % i år 2004, fig. 6.13), mens andelen af piger, der *nogensinde* har prøvet hash, et steget på erhvervsuddannelserne (fra 28 % til 38 %) og i gruppen, der ikke er under uddannelse (fra 36 % til 45 %) (figur 6.14).

Figur 6.13. Andel drenge, der har prøvet hash inden for seneste måned. Fordelt på uddannelsessituation.

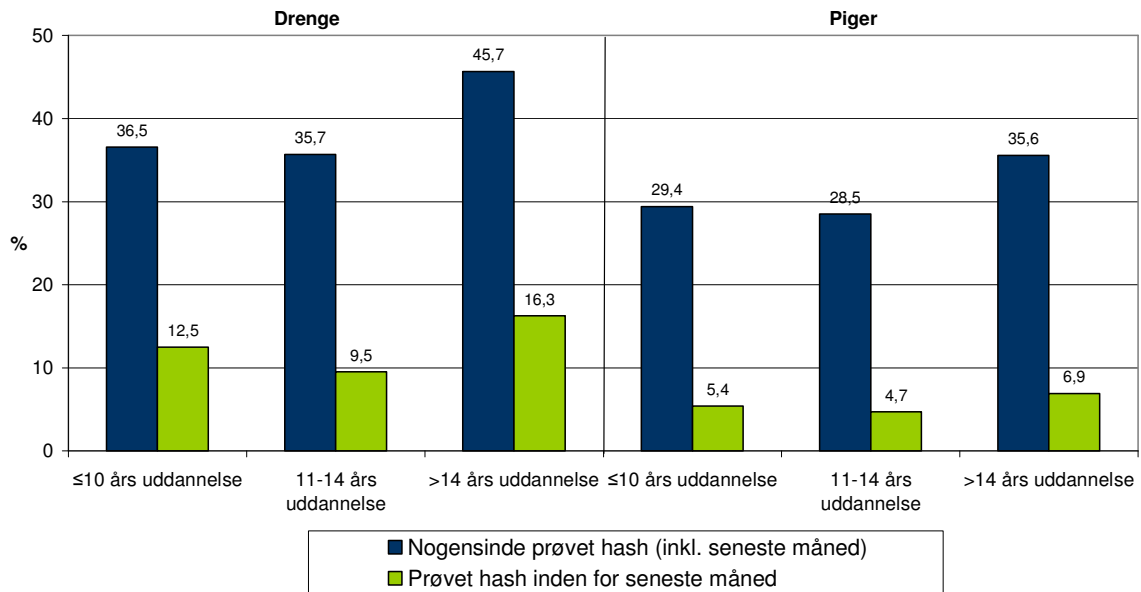
Figur 6.14. Andel piger, der har prøvet hash nogensinde. Fordelt på uddannelsessituation.

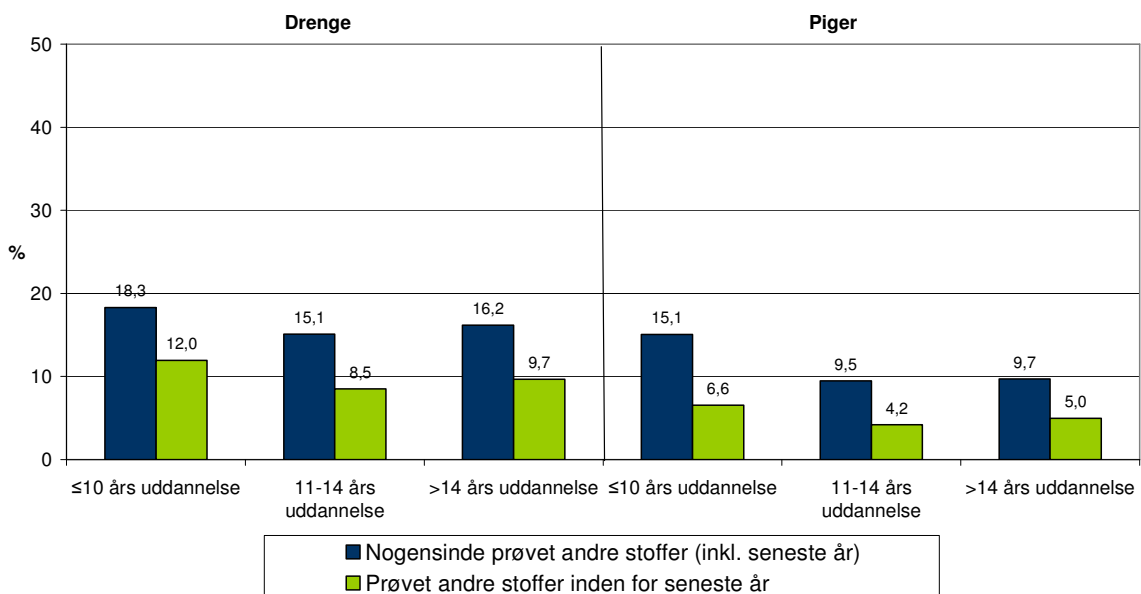
6.3.2 Forbrug af hash og andre stoffer i forhold til forældrenes uddannelsesniveau

Som socioøkonomisk mål for den unges familiebaggrund indeholder MULD-undersøgelserne spørgsmål om, hvad der er mors og fars længste uddannelse. I analysen er svarene kategoriseret i tre niveauer for at se på, om familiens socioøkonomiske status har nogen sammenhæng med de unges stofeksperimenter. Niveauerne er: forældre med 10 års uddannelse eller mindre, forældre med 11-14 års uddannelse og forældre med mere end 14 års uddannelse.

Figur 6.15. Andel drenge og piger, der nogensinde og inden for seneste måned har prøvet hash. Fordelt på forældrenes uddannelsesnivea. Samlet for alle år.

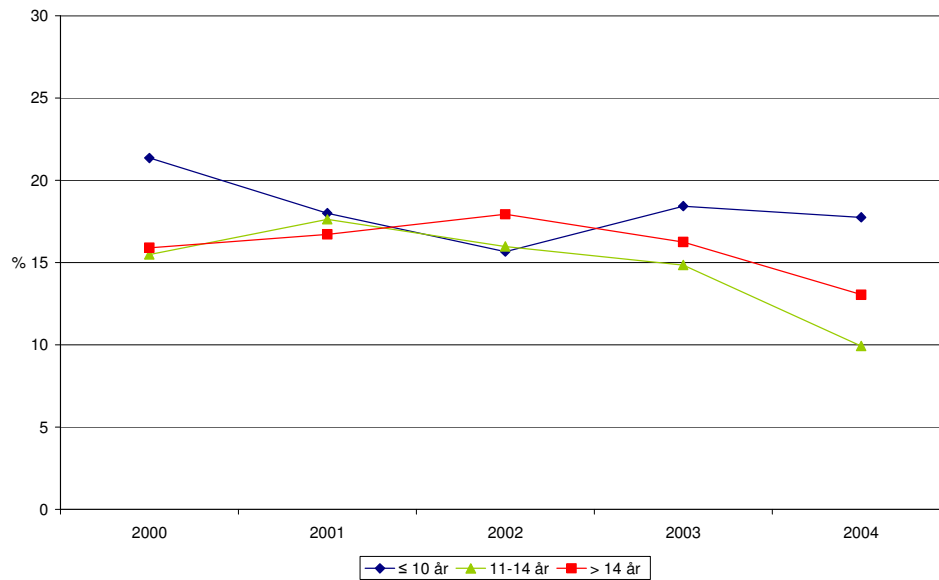
Figur 6.16. Andel drenge og piger, der nogensinde og inden for seneste år har prøvet andre stoffer end hash. Fordelt på forældrenes uddannelsesnivea. Samlet for alle år.

Det er unge fra alle sociale lag, der eksperimenterer med både hash og andre stoffer. Hash er dog mest udbredt blandt unge, hvis forældre har mange års uddannelse (mere end 14 år). Det gælder både for brug nogensinde og seneste måned og for både drenge og piger. Hvad angår andre stoffer end hash, ser disse ud til at være mest udbredte blandt unge, hvis forældre har få års uddannelse (10 år eller færre), men forskellen er kun signifikant for piger, der nogensinde har prøvet andre stoffer (figur 6.15 og 6.16).

Det tidligere omtalte fald i drenges brug af andre stoffer end hash ses især blandt drenge, hvis forældre har mellem eller højt uddannelsesniveau (figur 6.17).

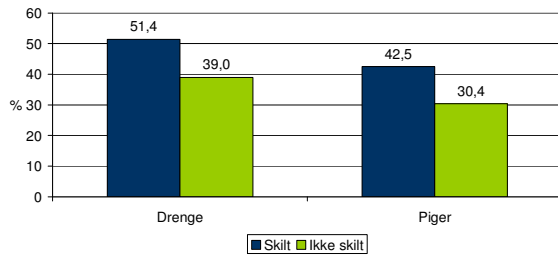
Figur 6.17. Andel blandt drenge, der har prøvet andre stoffer end hash det seneste år. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

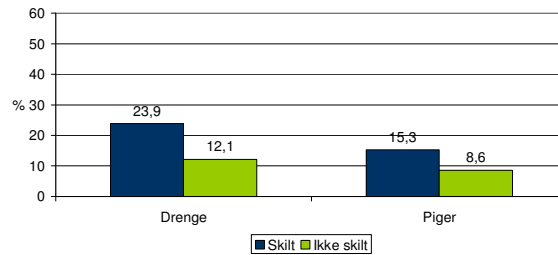
Herudover er der ikke sket væsentlige forskydninger i stoffernes udbredelse i de forskellige sociale grupperinger i undersøgelsesperioden (bilagstabel 6.3 og 6.4).

6.3.3 Forbrug af hash og andre stoffer i forhold til forældres skilsmisse

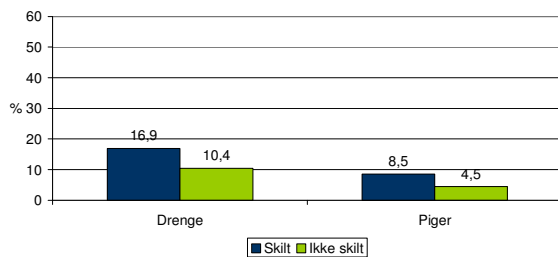
Figur 6.18. Andel drenge og piger, der nogensinde har prøvet hash. Fordelt efter om forældrene er skilt.

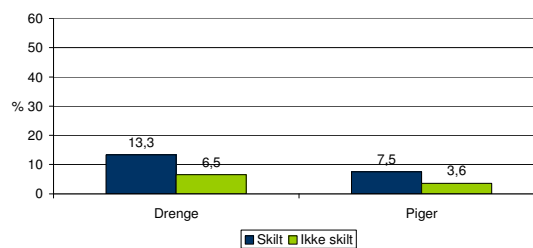
Figur 6.20. Andel drenge og piger, der har prøvet andre stoffer nogensinde. Fordelt efter om forældrene er skilt.

Figur 6.19. Andel drenge og piger, der har prøvet hash inden for seneste måned. Fordelt efter om forældrene er skilt.

Figur 6.21. Andel drenge og piger, der har prøvet andre stoffer inden for seneste år. Fordelt efter om forældrene er skilt.

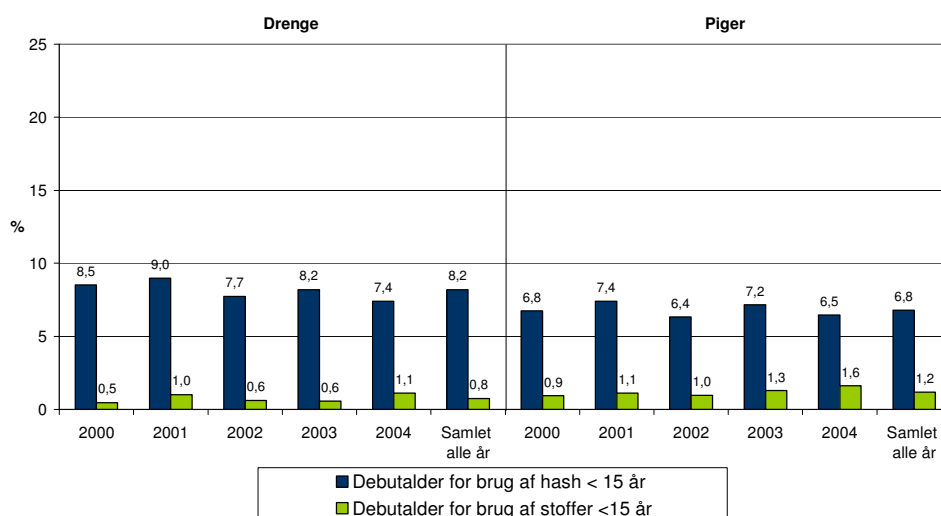

Figur 6.18 - 6.21 viser, at der er en klar sammenhæng mellem familiestatus og de unges brug af stoffer: en større del af de unge, hvis forældre er skilt, har eksperimenteret med hash og andre stoffer, end de unge i intakte familier. Dette svarer helt til resultater fra undersøgelser blandt de 15-16-årige [Sabroe & Fonager, 2004].

6.4 DEBUTALDER FOR BRUG AF HASH OG ANDRE STOFFER END HASH

Med henblik på at målrette forebyggelse til de relevante alderstrin er det vigtigt at have kendskab til, i hvilken alder unge begynder at eksperimentere med hash og andre stoffer. Samtidig ved man, at unge, der begynder meget tidligt, har en øget risiko for at udvikle et problematisk forbrug af rusmidler, og det er derfor også relevant at kende til størrelsen og sociale karakteristika for denne gruppe. De unge er i MULD-undersøgelserne blevet spurgt, om deres alder første gang de prøvede hash, og første gang de prøvede andre stoffer - hvis de altså havde prøvet. Den gennemsnitlige debutalder for hash ligger på 15,2 år og for brug af andre stoffer på 15,6 år. De fleste, der prøver hash og andre stoffer, prøver efter, de er fyldt 15 år. Tidlig debut er derfor i denne undersøgelse defineret som *under 15 år*.

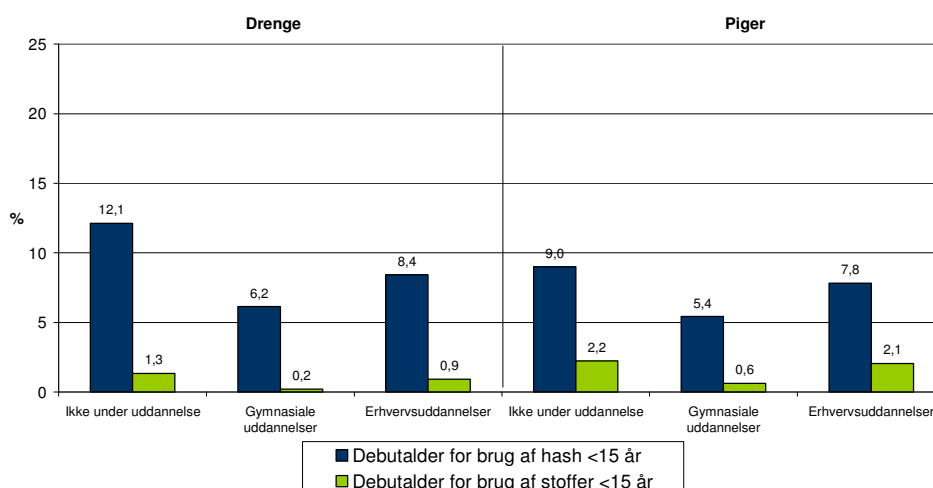
Figur 6.22. Andel drenge og piger, der har tidlig debutalder for brug af hash og stoffer.

Gennem undersøgelsesperioden har debutalderen ligget på et stabilt niveau. Andelen af drenge, der har en tidlig debut med hash, ligger omkring 8 %, blandt pigerne er det omkring 7 %. Det er en meget lille del af de unge (1 %), der debuterer med andre stoffer, før de er fyldt 15 år (figur 6.22).

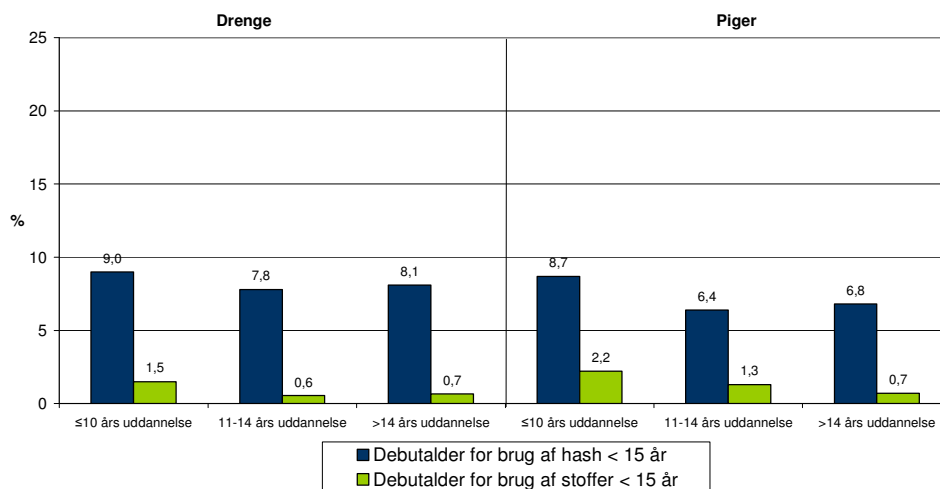
Den tidlige debut viser sammenhæng med sociale forhold:

Figur 6.23. Andel drenge og piger, der har tidlig debutalder for brug af hash og andre stoffer. Fordelt på uddannelsessituation. Samlet for alle år.

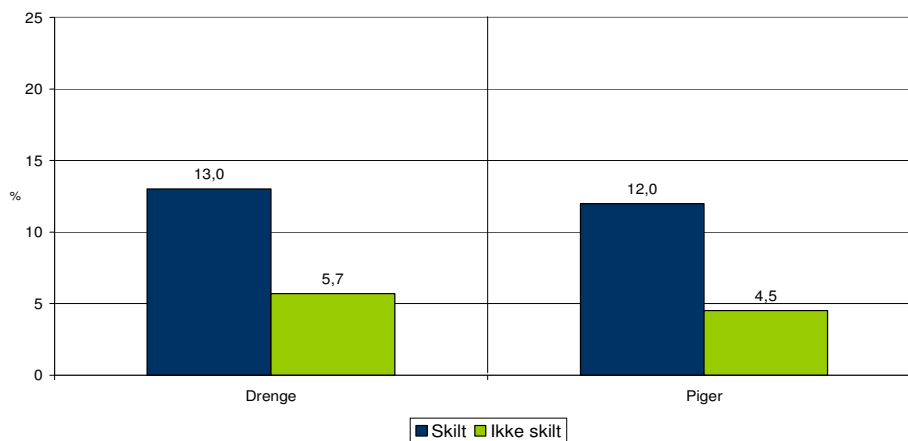
Der er en større andel af de unge med tidlig debut af hash og andre stoffer udenfor uddannelsessystemet end blandt unge, der går på gymnasiale uddannelser (figur 6.23).

Figur 6.24. Andel drenge og piger, der har tidlig debutalder for brug af hash og andre stoffer. Fordelt på forældrenes uddannelsesnivea. Samlet for alle år.

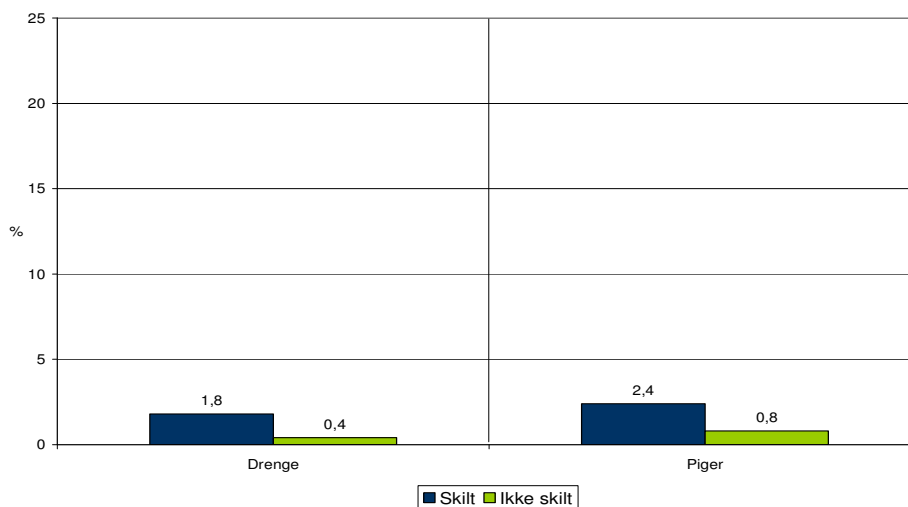

Blandt pigerne ses en sammenhæng mellem debutalder og forældrenes uddannelsesnivea således, at jo kortere uddannelse har forældrene har, jo større andel med tidlig debut (figur 6.24).

Figur 6.25. Andel drenge og piger, der har prøvet hash første gang inden de blev 15 år. Fordelt på om forældrene er skilt. Samlet for alle år.

Figur 6.26. Andel drenge og piger, der har prøvet andre stoffer end hash første gang inden de blev 15 år. Fordelt på om forældrene er skilt. Samlet for alle år.

Endelig er der blandt de unge, der har skilte forældre, en større andel med tidlig debut med hash og andre stoffer, end blandt de unge hvis forældre ikke er skilt (figur 6.25 og 6.26).

6.5 BILAGSTABELLER TIL KAPITLET OM STOFFER

Bilagstabel 6.1. Andel drenge og piger, der nogensinde og inden for seneste måned har prøvet hash. Fordelt på alder.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Nogensinde prøvet hash														
16 år	19,2	23,7	25,3	19,7	15,7	21,1	173	14,3	20,3	20,8	19,5	20,3	19,0	204
17 år	36,3	30,5	38,0	38,9	35,9	35,7	307	26,4	27,4	27,7	27,4	31,4	28,0	307
18 år	42,0	37,2	36,2	51,4	54,9	43,6 [#]	366	26,9	34,8	39,0	38,6	32,5	34,2	373
19 år	44,3	49,2	58,4	53,2	48,0	50,7	402	38,1	31,5	45,4	33,3	42,9	38,2	398
20 år	42,8	52,5	53,7	59,6	53,9	52,0 [#]	402	33,9	36,9	39,5	46,2	44,1	40,1 [#]	424
Prøvet hash inden for seneste måned														
16 år	12,0	9,1	7,7	6,6	2,2	7,8 [*]	64	4,6	5,7	5,6	5,3	5,0	5,2	56
17 år	10,9	11,8	7,5	14,8	7,8	10,6	91	6,1	8,1	3,5	6,3	2,4	5,3 [*]	58
18 år	18,6	10,1	8,1	16,4	16,7	13,8	116	5,6	7,7	4,5	6,6	3,0	5,5	60
19 år	14,8	19,2	19,7	17,3	10,6	16,6	132	5,9	6,0	7,9	5,9	8,4	6,8	71
20 år	13,9	17,9	18,9	13,5	15,7	16,0	124	3,6	4,6	4,9	10,2	6,8	5,9 [#]	63

* Signifikant fald over undersøgelsesperioden

Signifikant stigning over undersøgelsesperioden

Bilagstabel 6.2. Andel drenge og piger, der nogensinde og inden for seneste år har prøvet andre stoffer. Fordelt på alder.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Nogensinde prøvet stoffer														
16 år	8,4	8,3	8,5	5,9	3,0	7,0 [*]	57	6,5	6,3	10,2	5,3	4,6	6,5	69
17 år	13,2	12,8	17,7	11,6	7,9	13,0	110	10,6	9,7	11,1	10,6	9,1	10,2	110
18 år	15,7	17,1	12,5	17,1	16,3	15,7	129	7,0	9,7	7,7	10,5	9,4	8,8	94
19 år	22,7	20,4	23,8	22,8	16,4	21,5	167	10,6	11,8	9,9	11,8	12,8	11,4	117
20 år	23,0	29,6	23,4	22,7	19,3	23,9	182	12,4	13,7	13,1	20,3	14,2	14,6	153
Prøvet stoffer inden for seneste år														
16 år	6,0	7,7	5,5	4,6	0,8	5,2 [*]	42	6,1	3,6	6,6	3,7	3,4	4,6	49
17 år	8,5	7,7	10,2	4,8	5,5	5,3	64	7,5	6,1	4,4	6,4	5,3	5,9	64
18 år	9,7	9,6	7,1	10,7	11,4	5,5	79	3,5	4,0	3,2	5,8	3,5	3,9	42
19 år	14,8	12,8	10,5	12,5	7,4	6,8	92	4,0	4,8	4,2	3,2	7,9	4,9	50
20 år	14,6	18,9	9,4	14,2	12,3	5,9	106	5,1	5,3	4,1	6,6	5,0	5,2	54

* Signifikant fald over undersøgelsesperioden

Signifikant stigning over undersøgelsesperioden

Bilagstabel 6.3. Andel drenge og piger, der nogensinde og inden for seneste måned har prøvet hash. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Nogensinde prøvet hash														
≤10 års uddannelse	33,7	31,1	35,3	44,2	41,9	36,5	152	22,2	30,6	30,4	27,2	37,0	29,4 [#]	181
11-14 års uddannelse	29,3	35,4	38,6	38,8	36,9	35,7 [#]	613	26,3	29,8	30,6	28,1	27,7	28,5	613
>14 års uddannelse	43,9	43,0	46,8	49,2	46,3	45,7	817	31,3	29,8	38,8	39,3	39,9	35,6 [#]	851
Prøvet hash inden for seneste måned														
≤10 års uddannelse	9,0	12,6	8,2	18,2	16,1	12,5	52	4,0	6,6	4,8	8,0	3,4	5,4	33
11-14 års uddannelse	10,9	10,9	9,9	7,9	7,1	9,5 [*]	164	4,2	7,3	3,9	4,9	3,4	4,7	102
>14 års uddannelse	17,8	16,6	14,4	17,9	14,2	16,3	291	6,2	5,9	6,6	8,7	7,4	6,9	165

* Signifikant fald over undersøgelsesperioden

Signifikant stigning over undersøgelsesperioden

Bilagstabel 6.4. Andel blandt drenge og piger, der nogensinde og inden for det seneste år har prøvet andre stoffer end hash. Fordelt på forældrenes uddannelsesniveau.

	Drenge							Piger						
	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	Samlet alle år %	Antal alle år
Nogensinde prøvet andre stoffer														
≤10 års uddannelse	21,4	18,0	15,7	18,4	17,7	18,3	75	14,4	15,0	14,5	13,1	18,5	15,1	92
11-14 års uddannelse	15,5	17,6	16,0	14,8	9,9	15,1 [*]	255	9,0	10,8	9,3	10,8	7,6	9,5	201
>14 års uddannelse	15,9	16,7	17,9	16,2	13,0	16,2	284	8,6	8,8	9,8	11,6	10,2	9,7	229
Prøvet andre stoffer inden for seneste år														
≤10 års uddannelse	13,5	11,0	10,8	13,2	11,3	12,0	49	8,0	5,8	7,3	4,9	6,7	6,6	40
11-14 års uddannelse	9,3	10,9	7,3	8,1	6,1	8,5	144	4,7	5,4	3,5	3,3	3,9	4,2	89
>14 års uddannelse	10,8	11,7	8,8	9,6	6,3	9,7 [*]	170	5,1	4,0	4,2	6,3	5,5	5,0	117

* Signifikant fald over undersøgelsesperioden

Signifikant stigning over undersøgelsesperioden

7 Opsamling: Livsstil, uddannelse og sociale forhold

I de foregående kapitler er de unges adfærd i forbindelse med fysisk aktivitet, rygning, alkoholindtag og brug af stoffer gennemgået hver for sig. Vi har set på, om der var forskelle på de enkelte livsstilsaspekter mellem kønnene, mellem aldersgrupperne, mellem unge i forskellige uddannelseskategorier og mellem unge med forskellig familiebaggrund. Men hvert enkelt livsstilselement står ikke alene. For eksempel ved vi fra andre undersøgelser, herunder andre MULD-analyser, at unges brug af tobak, alkohol og stoffer har en vis sammenhæng, så en gruppe af unge har flere slags usund livsstil [Nielsen et al., 2002]. Vi ved også, at forskellige former for usund livsstil (manglende fysisk aktivitet, dagligrygning, hashrygning) er mere udbredt blandt unge, der trives dårligt i dagligdagen [Aaen & Nielsen, 2006]. Endelig ved vi, at livsstil er stærkt påvirkelig af det nære sociale miljø – herunder ikke mindst den klasse eller gruppe, man er sammen med på sin uddannelsesinstitution [Verkooijen, 2006].

Derfor vil vi i dette kapitel sammenfatte de undersøgte livsstilselementer på tværs i form af en "profil" af de unges sundhedsadfærd på de to typer af ungdomsuddannelse, vi har brugt i analyserne: erhvervsskoler og gymnasieskoler. Der er mange ligheder, men også nogle forskelle. Det er tanken, at disse generelle profiler kan give et udgangspunkt for at arbejde med sundhedspolitik på ungdomsuddannelserne. I kapitlet opsummeres også kønsforskelle i sundhedsadfærd og den familiemæssige baggrunds betydning.

Kapitlet fokuserer således ikke på udviklingstendenser over den 4-årige undersøgelsesperiode, men har form af en status over forskelle mellem grupper af unge.

7.1 UDDANNELSESSITUATION OG LIVSSTIL

De unges uddannelsessituation udgør en meget væsentlig miljømæssig ramme for deres daglige færden, både socialt og fysisk. Netop derfor kunne ungdomsuddannelserne have en positiv indflydelse på de unges livsstil ved at arbejde bevidst med sunde rammer og sundhedspolitikker.

Uanset uddannelsestype vil der være behov for, at man på ungdomsuddannelserne gør en sundhedsfremmende indsats med hensyn til tobak, alkohol/andre rusmidler og fysisk aktivitet, som belyses i denne rapport, f.eks. i form af en sundhedspolitik.

Tabel 7.1. Udvalgte variable for sundhedsadfærd hos drenge og piger fordelt på uddannelsessituation. I procent.

	Drenge			Piger		
	Ikke under uddannelse	Erhvervsuddannelse	Gymnasial uddannelse	Ikke under uddannelse	Erhvervsuddannelse	Gymnasial uddannelse
Fysisk aktivitet						
Generelt stillesiddende	17,2	17,9	13,3	14,1	19,2	11,2
Aktive ved transport 5-7 dage/uge	36,3	35,6	55,0	42,6	44,0	53,5
Aktive ved fritidsaktiviteter \geq 6 timer/uge	37,2	36,6	40,3	23,3	20,9	23,2
Rygning						
Ryger	41,3	35,5	22,9	39,8	41,3	25,8
Dagligryger	31,3	28,9	12,5	27,4	31,9	13,8
Lejlighedsryger	10	6,6	10,4	12,4	9,4	12,1
Alkohol						
Storforbrug alkohol >genstandsgrænser	26,9	25,5	18,6	13,2	13,5	11,7
Begrænset alkoholforbrug <7 genstande	36,0	36,3	37,3	58,6	63,1	58,6
Stoffer						
Hash seneste måned	21,1	12,2	12,1	8,2	4,2	5,3
Andre stoffer seneste år	15,1	11,4	7,0	6,9	6,6	3,3

Note: definitioner på de forskellige variable findes i emneafsnittene

Overordnet ses det, at problemer med fysisk inaktivitet, rygning, storforbrug af alkohol og brug af hash/andre stoffer findes både blandt gymnasieelever og unge under erhvervsuddannelse.

Emnerne er således relevante på alle ungdomsuddannelser. Men der er også nuancer, der gør en forskel.

I forhold til det *fysiske aktivitetsniveau* er det gennemgående for de anvendte mål på de unges fysiske aktivitetsniveau, at andelen af unge med aktiv adfærd er størst blandt dem, der går på en gymnasial uddannelse.

Med hensyn til *rygevaner* er der færre rygere samlet set på gymnasiale uddannelser, og desuden en meget mindre andel, der er dagligrygere end blandt de unge, der går på erhvervsuddannelser eller som ikke er under uddannelse. Der er dog en lidt større andel lejlighedsrygere blandt dem, der går på en gymnasial uddannelse end på erhvervsuddannelserne.

I forhold til *alkoholvaner* er mønsteret ikke entydigt, men det ser dog ud til, at der en lidt mindre andel blandt dem på gymnasiale uddannelser, der har et stort forbrug set over en uge, har tidlig debut for alkoholindtag og oplever problemer i forbindelse med alkoholindtag. Set positivt er der imidlertid både på gymnasier og erhvervsuddannelser større andele af de unge, der har et begrænset alkoholforbrug, og her er der ikke væsentlige forskelle. Unge udenfor ungdomsuddannelserne har et forbrug, der stort set svarer til dem, der går på erhvervsuddannelserne.

Hvad angår *hash*, er det lige udbredt på gymnasieuddannelser og erhvervsuddannelser, mens de *andre stoffer* er klart mest udbredt på erhvervsuddannelserne. Den store forskel ses dog i forhold

til unge udenfor ungdomsuddannelserne, hvor brugen af hash og andre stoffer er markant mere udbredt end blandt unge i ungdomsuddannelse.

Undersøgelsen viser således, at den gruppe af unge, der går på en gymnasial uddannelse, overordnet set har en noget mere gavnlig sundhedsadfærd end unge på erhvervsuddannelser, og unge der ikke er under uddannelse. Som tidligere nævnt er det ikke muligt at sige noget om årsagssammenhænge i denne undersøgelse, idet der er tale om en tværsnitsundersøgelse. På den måde er det ikke muligt at se, om den bedre sundhedsadfærd kan tilskrives en speciel kultur på de gymnasiale uddannelser, hvor det at gå på en gymnasial uddannelse kan ses som en årsag til den sundere adfærd, eller om den kan tilskrives en selektion af unge i forhold til valg af uddannelsessituation. Det er dog sandsynligt, at der kan være tale om en kombination af de to forhold.

7.2 KØN OG LIVSSTIL

Forskellene mellem de to køns sundhedsadfærd er større end forskellene mellem forskellige typer af ungdomsuddannelse, men tendenserne er blandede.

I forhold til *fysisk aktivitet* vurderer en lidt større andel drenge end piger sig selv som generelt stillesiddende i fritiden, mens en større andel piger vurderer, at de ikke er i god fysisk form. Ved de specifikke former for fysisk aktivitet er en større andel piger i forhold til drenge fysisk aktive ved transport, mens en langt større andel blandt drengene er fysisk aktiv ved fritidsaktiviteter.

Med hensyn til *rygning* er der flere blandt pigerne end blandt drengene, der ryger. Denne tendens er dog ikke entydig, idet en større andel drenge end piger er storrygere, mens der blandt pigerne er en større andel lejlighedsrygere.

Det er helt klart, at drengene drikker mere *alkohol* end pigerne, og der er desuden også en større andel drenge end piger, der har drukket alkohol første gang, før de fyldte 14 år. Dette mønster gentager sig i forhold til brug af *hash og andre stoffer*, som en væsentligt større andel drenge end piger har erfaring med.

Det er således ikke muligt at konkludere entydigt i forhold til, om det er enten drengene eller pigerne, der synes at have den mest gavnlige adfærd i forhold til de variable for sundhedsadfærd, vi måler på. Mønsteret varierer afhængigt af, hvilken type adfærd vi ser på, og tyder på en grundlæggende forskel mellem drenge og pigers sundhedsrelaterede adfærd.

7.3 FAMILIEMÆSSIGE FORHOLD OG LIVSSTIL

Inden for de unges familiemæssige forhold ses på forældrenes uddannelsesniveau og desuden om forældrene er skilt eller ej. Forældrenes uddannelsesniveau kan anses for at være et udtryk for de socioøkonomiske forhold som de unge kommer fra.

Det ser ud til, at forældrenes uddannelsesniveau har en betydning for de unges sundhedsadfærd, men resultaterne peger ikke i én retning. I forhold til *fysisk aktivitet* tyder det på, at de unge, hvor forældrene er længst uddannede, er mere fysisk aktive end dem, hvor forældrene er kortere uddannede. Dette ses tydeligst blandt pigerne.

Ved *rygning* er der en større andel unge, der er rygere, og som starter tidligt med at ryge, hvis forældre har under 10 års uddannelse i forhold til dem, der har over 14 års uddannelse. Dem der har de længst uddannede forældre udgør dog en større andel blandt lejlighedsrygerne.

Ved *alkohol* ser det ud som om, at der er tale om en omvendt social gradient, således at de unge, der drikker mest, er dem, hvis forældre har længere uddannelse. Der er dog også en del variable for alkoholindtag, hvor der ikke er signifikant forskel mellem grupperne. Det samme gør sig gældende ved brug af *stoffer*, hvor det således heller ikke er muligt at tale om en generel forskel mellem grupperne, idet en større andel blandt gruppen af unge med længst uddannede forældre har *prøvet hash* nogensinde i forhold til de andre grupper, mens det modsatte gør sig gældende for nogensinde at have prøvet *andre stoffer end hash*. Her udgør de unge med de længst uddannede forældre en mindre andel.

En yderligere variabel, der kan vise noget om betydningen af familiemæssige forhold for de unges sundhedsvaner, er, hvorvidt de unges forældre er skilt eller ej. Undersøgelserne til rygning, alkohol og stoffer er i denne rapport blevet stratificeret på, om de unges forældre er skilt eller ej. Fundene angiver klart, at de unge har en ringere sundhedsadfærd, når deres forældre er skilt, end når forældrene ikke er skilt. Hvad der ligger bag disse forskelle kan MULD-undersøgelserne ikke afklare. Muligvis hænger den ringere sundhedsadfærd sammen med, at der er en større del af de unge i brudte familier, der oplever personlige problemer, der gør det svært at klare dagligdagen [Aaen & Nielsen, 2006], men der kan også være mange andre forklaringer.

8 Litteratur

- Aaen S, Nielsen GA (2006) *Trivsel, sundhed og sundhedsvaner blandt 16-20-årige i Danmark*. København: Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen.
- Beck S, Reesen S (2004) *Festkultur og rusmidler i gymnasieskolen*. Sundhedsstyrelsen og Syddansk Universitet.
- Due P, Holstein B (red.) (2003) *Skolebørnsundersøgelsen 2002*. Københavns Universitet: Institut for Folkesundhedsvidenskab: <http://www.hbsc.dk/download/rapp-2002.pdf>
- Hibell B, Andersson B, Ahlström S, Balakireva O, Bjarnason T, Kokkevi A, Morgan M (2000) *The 1999 ESPAD Report. Alcohol and Other Drug Use among Students in 30 European Countries*. Stockholm: CAN og Europarådets Pempidougruppe.
- Juel K, Sørensen J, Brønnum-Hansen H (2006) *Risikofaktorer og folkesundhed i Danmark*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Kjøller M, Rasmussen NK, Keiding L, Petersen HC, Nielsen GA (1995) *Sundhed og sygelighed i Danmark - og udviklingen siden 1987*. København: DIKE.
- Nielsen GA, Ringgaard L, Olsen SF, Broholm K, Sindballe AM (2002) *Unge livsstil og dagligdag - forbrug af tobak, alkohol og stoffer*. København: Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen.
- Ringgaard LW, Nielsen GA (2004) *Fysisk aktivitet i dagligdagen blandt 16-20 årige i Danmark*. København: Kræftens Bekæmpelse.
- Ringgaard LW, Nielsen GA (2005) *Unge livsstil og dagligdag 2004*. København: Kræftens Bekæmpelse og Sundhedsstyrelsen.
- Sabro S, Fonager K (2004) *Unge erfaringer med rusmidler i 2003 og udviklingen siden 1995*. København: FADL's forlag.
- Sundhedsstyrelsen (1999) *Unge brug af rusmidler - en kvalitativ undersøgelse*. Udarbejdet af Advice A/S for Sundhedsstyrelsen.
- Sundhedsstyrelsen (2002) *Narkotikasituationen i Danmark 2001*. København: Sundhedsstyrelsen
- Sundhedsstyrelsen (2006a) *Narkotikasituationen i Danmark 2006*. København: Sundhedsstyrelsen
- Sundhedsstyrelsen (2006b) *Folkesundheds- og risikofaktorer - tal på sundhed til kommunen*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Verkooijen K (2006) *Identity and Health-Risk Behaviour in Adolescence*. Ph.D. Thesis, Faculty of Health Sciences, University of Southern Denmark
- www.sst.dk (a):
http://www.sst.dk/Forebyggelse/Mad_og_motion/Fysisk_aktivitet/Fakta_om_fysisk_aktivitet.aspx?lang=da

Bilag A. Anvendte variable

De anvendte spørgeskemaer til MULD-undersøgelserne kan ses på <http://www.cancer.dk/muld/index.asp>

SPØRGSMÅL OM FYSISK AKTIVITET

Anbefalinger en halv time pr dag – 3½ time om ugen.

Denne variabel er dannet ved at summere fysisk aktivitet fra fritidsaktiviteter, transport, skoleidræt og arbejde. Der er taget højde for intensitet.

Selvurderet fysisk aktivitetsniveau og fysisk form

De første spørgsmål er udvalgt med henblik på at illustrere de unges generelle mængde af fysisk aktivitet i hverdagen ud fra deres egen vurdering af aktivitetsniveau og fysisk form.

Den første variabel indikerer, hvorvidt fysisk aktivitet er en stor del af personens hverdag og generelle livsstil, og stammer fra spørgsmålet: "Hvis vi ser på det sidste halve år, hvad ville du så sige passer bedst som beskrivelse af dine fysiske aktiviteter i fritiden?". Svarmulighederne spænder fra stillesiddende aktiviteter til hård konkurrenceidræt flere gange om ugen. Vi har valgt at se på udviklingen i, hvor mange unge der betegner deres fysiske aktiviteter som værende generelt stillesiddende.

Den anden variabel afspejler deltagernes selvurderede fysiske form. Fysisk form er et mål for den fysiologiske effekt af den samlede fysiske aktivitet. Det anvendte spørgsmål lyder: "Hvordan vil du vurdere din fysiske form?". Vi arbejder således med et mål for deltagernes *subjektive* oplevelse af deres fysiske form. Dette er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med et fysiologisk mål for deres fysiske form (som målt f.eks. ved hjælp af en ergometercykel mv.), men afspejler det oplevede funktionsniveau i hverdagen. Ved vurdering af egen fysiske form har deltagerne fem svarmuligheder: "Virkelig god", "God", "Nogenlunde", "Dårlig" og "Meget dårlig". Vi har ved denne variabel valgt at fokusere på de unge, der har en mindre god fysisk form. Kategorierne "Nogenlunde", "Dårlig" og "Meget dårlig" er således i analyserne slået sammen til variabelen "nogenlunde/dårlig fysisk form", som er den samlede kategori, vi arbejder med.

Specifikke former for fysisk aktivitet

Under specifikke former for fysisk aktivitet ses i denne rapport på fysisk aktivitet ved transport og fysisk aktivitet ved fritidsaktiviteter.

Fysisk aktivitet ved transport

Spørgsmålet lyder: "Hvor mange dage på en normal uge transporterer du dig selv til skole/arbejde på f.eks. cykel, rulleskøjter, skateboard eller til fods?". Der er mulighed for at svare i følgende kategorier: aldrig, 1, 2, 3, 4, eller 5-7 dage per uge. Vi beskriver en gruppe med sund adfærd - i

denne rapport defineret som fysisk aktiv ved transport 5-7 gange pr. uge - og en gruppe med usund adfærd, defineret som dem der ikke fysisk aktiv i forbindelse ved transport i løbet af en normal uge.

Fysisk aktivitet ved fritidsaktiviteter

Spørgsmålet, der anvendes her, lyder "Hvor lang tid bruger du normalt pr. uge på fysisk aktivitet i fritiden - alt fra dans og skateboard til idræt i en klub og konkurrencesport?". Der ses på to grupper. En gruppe med sund adfærd defineret som dem, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter 6 timer eller derover om ugen, og en gruppe med usund adfærd defineret som dem, der er fysisk aktive ved fritidsaktiviteter mindre end 2 timer om ugen.

SPØRGSMÅL OM RYGNING

Rygevaner

Udviklingen i de unges rygevaner vurderes ud fra fire variable: rygere, dagligrygere, storrygere og lejlighedsrygere. *Rygere* defineres som alle rygere, dvs. alle de unge der har svaret, at de ryger hver dag, mindst én gang om ugen eller sjældnere end én gang om ugen. Variablen "rygere" indeholder underkategorierne "dagligrygere" og "lejlighedsrygere". *Dagligrygere* er defineret som dem, der har svaret, at de ryger dagligt. *Lejlighedsrygere* er defineret som dem, der har svaret, at de ryger mindst én gang om ugen eller sjældnere end hver uge. Den sidste variabel er *storrygere*, hvor de deltagere, der dagligt ryger 15 cigaretter eller derover, indgår - disse unge er således en undergruppe af "dagligrygere".

Rygedebutalder

Udviklingen i de unges rygedebutalder vurderes ud fra den alder, de unge har angivet, hvor de begyndte at ryge mindst én gang om ugen. I afsnittet er *tidlig rygedebut* defineret som de unge, der er begyndt at ryge, før de fyldte 14 år.

Rygeophør

De unge, der er rygere, er i spørgeskemaet blevet spurgt om, hvorvidt de gerne vil holde op med at ryge. I analyserne grupperes svarene således, at der ses på de rygere, der gerne vil holde op med ryge i forhold til de rygere, der ikke vil holde op, eller som ikke ved, om de vil holde op.

Rygerestriktioner

De unge er i spørgeskemaet blevet bedt om at angive, hvorvidt de mener, at rygning skal være tilladt, begrænset tilladt eller helt forbudt på forskellige offentlige steder. I analyserne holdes de unge, der vil have rygning helt forbudt op imod de unge, der vil have begrænset tilladt eller tilladt rygning.

SPØRGSMÅL OM ALKOHOL

Forbrug af alkohol

De unges forbrug af alkohol vurderes ud fra et spørgsmål om, hvor mange genstande de har drukket i den seneste uge. Vi har derefter valgt at se på de unge, der har drukket over Sundhedsstyrelsens anbefalinger til voksne. Dvs. mere end 21 genstande om ugen for mænd og mere end 14 genstande om ugen for kvinder. Vi har som udtryk for et lavt forbrug desuden valgt at se på de unge, der har drukket mindre end 7 genstande den seneste uge.

Debutalder

I rapporten ses der på alderen, hvor de unge har været fuld første gang. Der ses på den tidlige debutalder defineret som før 14 års alderen, og den sene debut defineret som 16 år eller derover.

Alkoholadfærd

For at undersøge de unges alkoholadfærd set over en måned er de blevet spurgt om, ved hvor mange lejligheder inden for de sidste 30 dage, de har drukket mere end fem genstande, samt ved hvor mange lejligheder de har været fulde. I rapporten ses der på unge, der har været fulde mere end tre gange de sidste 30 dage, og unge der har drukket over fem genstande mere end tre gange de sidste 30 dage. Det første mål er de unges subjektive mål for, at de har været fulde, og det andet mål er et objektivt mål for, hvor mange gange de unge kan defineres som fulde.

Problemer som følge af alkoholindtag

De unge er i spørgeskemaet blevet spurgt, om de nogensinde har oplevet problemer som følge af at have indtaget alkohol. Der ses på de unge, der har oplevet problemer, der kan siges at være farlige eller strafbare.

SPØRGSMÅL OM STOFFER

Forbrug af hash

De unges forbrug af hash vurderes ud fra aktuelt forbrug af hash og livstidsforbrug af hash. *Det aktuelle forbrug* af hash er defineret ved, at de unge har svaret, at de har prøvet hash den seneste måned. I analyserne holdes disse unge op imod de unge, der ikke har prøvet hash den seneste måned. *Livstidsforbruget* af hash er defineret ved, om de unge nogensinde har prøvet hash. De unge, der nogensinde har prøvet hash, ses i forhold til dem der aldrig har prøvet hash.

Forbrug af andre stoffer end hash

Ved de unges forbrug af andre stoffer end hash ses ligeledes på det aktuelle forbrug og livstidsforbruget. *Det aktuelle forbrug* er defineret ved, at de unge har svaret, at de har prøvet andre stoffer end hash inden for det seneste år. De unge, der har angivet dette, sættes i forhold til de unge, der ikke har prøvet andre stoffer end hash inden for det seneste år. *Livstidsforbruget* defineres som de unge, der nogensinde har prøvet andre stoffer end hash, og disse holdes op imod de unge, der aldrig har prøvet andre stoffer end hash. Desuden ses der under forbrug af andre stoffer end hash på, hvorvidt de unge nogensinde har anvendt forskellige illegale stoffer.

Debutalder for hash og stoffer

De unge er i spørgeskemaerne blevet bedt om at angive, hvor gamle de var første gang de prøvede hash eller andre stoffer. Størstedelen af de unge, der har prøvet hash eller andre stoffer, har prøvet dette første gang efter, at de er fyldt 15 år. Gennemsnitsdebutalderen i denne undersøgelse for brug af hash ligger således på 15,2 år, og for brug af andre stoffer end hash på 15,6 år. Tidlig debutalder defineres som værende de unge, der er under 15 år, når de prøver hash eller andre stoffer første gang.

STRATIFICERINGSVARIABLE

Igennem rapporten bliver undersøgelsesvariablene fordelt på alder, de unges nuværende uddannelsessituation, forældrenes længste uddannelse, skilsmisse og BMI. Vi anvender disse stratificeringsvariable for at se, om en udvikling er særligt gældende inden for en specifik gruppe af unge, og om der er niveauforskel mellem grupperne i stratificeringsvariablen - det vil sige, om der er vedvarende forskelle mellem grupperne over de forskellige år. For fysisk aktivitetsafsnittet anvendes skilsmisse ikke som stratificeringsvariabel, men vi fordeler her undersøgelsesvariablene på BMI. Desuden fordeles debutalder ikke på alder, eftersom de unges nuværende alder ikke har en betydning for deres debutalder for henholdsvis rygning, alkohol og brug af stoffer.

Alder

De unge er i spørgeskemaet blevet bedt om at angive deres alder. Hvis de unge ikke har svaret på spørgsmålet, er besvarelsen blevet opdateret med informationer fra CPR-registeret. I de statistiske analyser er de 16-årige sat som referencegruppe, og der er testet for, om der er en trend i estimaterne. Med dette menes, om der er en tendens til om en stigning eller fald med alderen.

Nuværende uddannelsessituation

De unge har i spørgeskemaet angivet, hvilken uddannelse eller job de på tidspunktet for undersøgelsen er i gang med. De unge er inddelt i tre grupper. Den første gruppe er *gymnasiale uddannelser*, som indeholder alment gymnasium, HF, HHX og HTX, den anden gruppe er *erhvervsuddannelser*, som indeholder grundforløb, lærling/skolepraktik, landbrugsuddannelse samt social og sundhedsuddannelser. Den tredje gruppe er *ikke under uddannelse* og omfatter unge, der ikke er i gang med en traditionel ungdomsuddannelse. De er delt ind i grupperne erhvervsarbejde (54 %²⁵), arbejdsløs (10 %), langtidssygemeldt (2 %), under revalidering (1 %), soldat (5 %) eller holder sabbatår (28 %). Denne gruppe er meget heterogen, og vi finder det derfor vanskeligt at udtale os om denne gruppe. Gruppen er med i analyserne, hvor det findes relevant. De unge, som har angivet grundskole og videregående uddannelse som nuværende uddannelsessituation er ikke medtaget i nærværende rapport, eftersom disse to grupper er meget små og aldersfordelingen i grupperne er snæver. I de statistiske analyser er referencegruppen de unge, der går på gymnasiale uddannelser.

Forældrenes længste uddannelse

Vi har i denne rapport valgt at dele de unge op efter den længst uddannede forældres uddannelseslængde. Med dette søger vi at skabe et mål for den socioøkonomiske position, for at kunne vurdere betydningen af den socioøkonomiske position i forhold til de variable, vi undersøger. Stratificeringsvariablen er delt i grupperne: 10 år eller kortere uddannelse, 11-14 års uddannelse og mere end 14 års uddannelse.

Vi har valgt at slå farens og morens uddannelse sammen til en fælles variabel, således at det er den længst uddannede af forældrene, der tæller, eftersom vi ønsker et samlet mål for de unges socioøkonomiske position. Denne sammenlægning kan resultere i mulige bias. Det kan fx tænkes, at det har en større betydning, at ens forældre begge har en længerevarende uddannelse end, hvis det kun er den ene forælder, der har en længerevarende uddannelse. Når vi gennem kapitlerne skriver *forældrenes længste uddannelse* så mener vi, den længst uddannede forælders uddannelse. I de statistiske analyser benytter vi de unge, hvis længst uddannede forælder har gået i skole i mere end 14 år, som referencegruppe. Vi har endvidere testet for om, der kan findes en trend i estimerne, når de unge fordeles på forældrenes længste uddannelse, dvs. om vi finder en stigende eller faldende tendens, og der derved kan findes en social gradient.

Skilsmisse

I kapitlerne om rygning, alkohol og stoffer er de unge blevet inddelt efter, om deres forældre er skilt eller ej. Spørgsmålet er kun med i spørgeskemaet i årene 2002, 2003 og 2004. Derfor er der i analyserne ikke set på udviklingstendenser, men kun niveauforskelle.

Spørgsmålet lyder: "Er dine forældre skilt/separeret/flyttet fra hinanden?". Dvs. når vi i nærværende rapport skriver skilt dækker det også over dem der er separeret eller flyttet fra hinanden - essensen er, at det er dem, hvor forældrene ikke bor sammen. I de statistiske analyser er de unge, der har skilte forældre referencegruppe.

BMI

Under kapitlet om fysisk aktivitet er der stratificeret på Body Mass Index (BMI). BMI beregnes ud fra de unges selvrapporterede højde og vægt ved at dividere vægt (i kg) med højde (i m)². BMI inddeles i fire grupper: undervægtige (BMI < 18,5), normalvægtige (BMI = 18,5 - < 25), overvægtige (BMI = 25 - < 30) og svært overvægtige (BMI = 30+). I nærværende rapport er de overvægtige og svært overvægtige lagt sammen til en gruppe for at opnå en større gruppe. Denne kategorisering er baseret på voksne, og eftersom ca. to femtedele af de unge i undersøgelsen er under 18 år, vil kategoriseringen kunne medføre en undervurdering af andelen af overvægtige, eftersom BMI-grænserne for overvægt og fedme er lidt lavere for 16-17-årige. Desuden vokser de 16-17-årige hurtigt i højden og kan derved blive kategoriseret som

²⁵ Procenterne er samlet for alle unge i årene 2002-2004, eftersom der i de to første år var andre kategorier.

undervægtige, uden at dette skal ses som et sundhedsproblem. I de statistiske analyser er de normalvægtige sat som referencegruppe.